

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 30 мая 1986 г. № 22 (3328) © Выходзіць з 1932 г. © Цана 10 кап.

Сваім майстэрствам радуе фальклорны ансамбль «Жалейка» з Гомеля.

З ІМГНЕННЯЎ САТКАНАЯ РАДАСЦЬ

У горадзе-героі Мінску прайшло мастацка-спартыўнае свята

Падрыхтоўка да яго пачалася яшчэ ў верасні мінулага года, калі гарком партыі на адным са сваіх пленумаў разгледзеў комплекс мерапрыемстваў, накіраваных на выкананне пастановы ЦК КПСС «Аб мерах па паліпшэнні выкарыстання клубных устаноў і спартыўных збудаванняў». Тады і было вырашана правесці ў рамках II Усесаюзнага фестывалю народнай творчасці, прысвечанага 70-годдзю Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, агульнагарадское мастацка-спартыўнае свята. У новы этап падрыхтоўкі ўступіла некалькі месцаў назад, калі на старонках газеты «Вячэрні Мінск» была ўведзена спецыяльная рубрыка «Якім быць святу?» У зацікаўленай гаворцы прынялі ўдзел дзесяткі мінчан, найбольш цікавыя прапановы якіх трапілі ў друк. Рабочыя і студэнты, пісьменнікі і мастакі, артысты — усе былі аднадушныя ў тым, што такое свята павінна быць непадобным на іншыя мерапрыемствы, якія праводзяцца ў сувязі са знамянальнымі датамі. Агульнагарадское свята — гэта зна-

чыць свята коннага і кожны павінен у гэты дзень адшунаць нешта для сваёй душы. Прапановы былі ўлічаны, бюро гаркома партыі прыняло адпаведную пастанову, даўшы свята права на жыццё. І вось у мінулую суботу яно «выйшла» на вуліцы і плошчы старадаўняга і вечна маладога Мінска — мастацка-спартыўнае свята «Мінск-86». Галоўны рэжысёр М. Дудчанка і галоўны мастак В. Семлянко, а тансама рэжысёры і мастакі-пастаноўшчыкі, якія ўвайшлі ў рабочыя групы па правядзенні гэтага масавага мерапрыемства, паклапаціліся, каб увесь горад ператварыўся ў мяляўнічае, непаўторнае відовішча. 10 гадзін 30 мінут. Ад плошчы Перамогі, ад Вечнага агню бярэ свой старт спартыўная эстафета. Эскорт аўтамабіляў узначальвае ганаровы грамадзянін Мінска, шматразовы алімпійскі чэмпіён і чэмпіён свету А. Млэдзведзь. Машыны рухаюцца па Ленінскім праспекце, зварочваюць на вуліцу Леніна. Ля Палаца спорту ўжо

(Заканчэнне на стар. 2—3).

Адзін з элементаў афармлення плошчы ля Палаца спорту.

СУСТРЭЧЫ НА ЭСТОНСКОЙ ЗЯМЛІ

Сёння ў Талін штодзённа прыязджаюць тысячы людзей, а за год, як сцвярджае статыстыка, маленькая Эстонія прымае каля двух мільёнаў гасцей. Сустрэкае і праводзіць іх гасцінна, з адкрытым сэрцам, як надзейных і добрых сяброў.

Вось і пасланцоў Беларусі чакаюць тут з радасцю і нецярпеннем. Яно відаць і ў чэргах за білетамі на канцэрты нашых ансамбляў, і ў патрабавальных званнях з прадпрыемстваў і калгасаў у эстонскі і беларускі штабы: «Заплануйце творчую сустрэчу ў нашым калектыве!» і ў той шчырасці, з якой гаворацца пры вычынны, здавалася б, словы: «Тэрэ тулемаст! Сардэчна запрашаем!»

Словы гэтыя асабліва сардэчна гучалі 27 мая на Талінскім вазале, куды прыбыў поезд з вялікай групай удзельнікаў Дзён.

28 мая ў Талін для ўдзелу ў Днях літаратуры і мастацтва прыбыла афіцыйная дэлегацыя Беларускай ССР, якую ўзначальвае сакратар ЦК КПБ А. Т. Кузьмін. У яе саставе — намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. М. Мазай, загадчык аддзела культуры ЦК КПБ І. І. Антановіч, міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч, старшыня Дзяржкіно БССР У. В. Мацвееў, першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Н. С. Гілевіч, старшыня праўлення Саюза кампазітараў БССР І. М. Лучанок, першы сакратар праўлення Саюза мастакоў БССР У. Ц. Гардзеенка, старшыня праўлення Беларускага тэатральнага таварыства М. М. Яроменка, адказны сакратар Мінскай секцыі Савецкага камітэта ветэранаў вайны Герой Савецкага Саюза А. І. Барданаў, старшыня калгаса імя Горкага Пінскага раёна, Герой Сацыялістычнай Працы В. М. Гарошка, галоўны балетмайстар Акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, народны артыст СССР В. М. Елізар'еў, тэатры Светлагорскага завода штучнага валакна, Герой Сацыялістычнай Працы З. П. Кіжнерава.

У аэрапорце гасцей сардэчна вітаў сакратар ЦК Кампартыі Эстоніі Р. Э. Рыслан.

У Доме друку ў той жа дзень адбылася прэс-канферэнцыя для работнікаў газет, радыё і тэлебачання.

У сярэднявечным асабняку, у залах музея прыкладнага мастацтва адкрылася экспазіцыя работ беларускіх майстроў, дзе прадстаўлены мастацкае шкло, габелены, вырбы з саломкі.

Па матэрыялах БЕЛТА.

АФІША ГАСЦЕЙ

31 мая ў Мінску пачынаюцца гастролі Кіеўскага дзяржаўнага тэатра оперы. Нашы госці прапануюць глядачам дзесяць спектакляў. Пераважна гэта пастаноўкі знакамітай оперэтанчнай класікі: «Лятучая мыш» і «Цыганскі барон» І. Штрауса, «Марыца» і «Сільва» І. Кальмана, «Вясёлая удава» Ф. Легара і інш. Есць у афішы творы, невядомыя мінчанам: «На досвітку» А. Сандлера, «Страсці святога Мікаэля» М. Самойлава. Гастролі адкрыюцца папулярнай оперэтай К. Лістова «Севастопальскі вальс».

С. ВЕТКА.

АДРАСАВАНА ШКОЛЬНІКАМ

У канцэртнай зале палацкага Сафійскага сабора завяршыцца цыкл лекцый-канцэртаў «Дзіцячыя і юнацкія гады любімых выканаўцаў і кампазітараў», выканаўцамі якіх былі вучні Сярэдняй спецыяльнай музычнай школы пры Белдзяржкансерваторыі імя А. В. Луначарскага.

Ініцыятар правядзення мерапрыемства па музычна-эстафетным выхаванні падрастаючага пакалення — старшыня секцыі музычнага мастацтва Белдзяржфілармоніі А. Парэцкі.

Сёмай, апошняй сустрэча прысвечалася творчасці беларускіх кампазітараў. У госці да школьнікаў прыехаў заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Г. Вагнер.

Н. ЗАХАРАВА.

Выступілі ў Вільнюсе

У памяшканні дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Літоўскай ССР з поспехам прайшлі гастролі тэатра пантэмімі «Рух» Белдзяржфілармоніі. Госці паказалі спектаклі «Люстэрка», «Праметэй», «Сымон-музыка», «Покліч».

У. СТРУМІЛА.

ГАНАРОВАЯ ГРАМАТА — КНІГАРНІ

Вялікую ўвагу ўдзяляе «Кнігарня пісьменніка» прапагандзе і распаўсюджванню кніг беларускіх літаратараў. Тут часта арганізуюцца чытанні канферэнцыі і дыпуты па лепшых кнігах, праводзяцца сустрэчы, на якіх выступаюць аўтары.

Сакратарыят СП БССР нядаўна прыняў рашэнне за актыўную прапаганду мастацкай літаратуры сярод працоўных уз-

нагародзіць «Кнігарню пісьменніка» Ганаровай граматай Саюза пісьменнікаў БССР.

На чарговай нарадзе работнікаў кніжнага гандлю Мінска, якая адбылася ў рэспубліканскім калектыве, гэтую граматы ўручыў дырэктару магазіна Я. Бярэйшыку Мікола Гамольна. Ад імя праўлення СП БССР ён пажадаў новых поспехаў калектыву кнігарні.

М. ІВАНЕНКА.

ПЕРШАЯ З СЕРЫІ ВЫСТАВАК

Першамайскі раённы наардынацыйны савет ідэйна-выхаваўчай работы з насельніцтвам па месцы жыхарства і раённы камітэт па падрыхтоўцы і правядзенні мерапрыемстваў II Усесаюзнага фестывалю самадзейнай творчасці, прысвечанага 70-годдзю Вялікага Кастрычніка, у кінатэатры «Партызан» праводзяць серыю выставак самадзейных мастакоў, якія працуюць на прадпрыемствах і ва-

ўстановах Першамайскага раёна г. Мінска.

Серыю адкрыла выстаўка самадзейнага мастака, электрагазаваршчыка РСУ № 49 «Мінскбуда» Уладлена Гутнікава. У экспазіцыі дваццаць лепшых карцін аўтара, у асноўным пейзажы роднага краю. Пра поспех выстаўкі сведчаць першыя запісы ў кнізе водгукнаў.

В. АСТРЫНСКІ.

З ІМГНЕННЯЎ САТКАНАЯ РАДАСЦЬ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1).

сабраліся дзесяткі тысяч мінчан і гасцей сталіцы рэспублікі. Для мікрафона Гаспадыня святая — неўміручая Паўлінка. Яна запрашае ўсіх на ўрачыстасць.

Эскорт прыбывае да Палаца. Прадстаўнікі кожнага раёна горада-героя, якія знаходзяцца ў ім, па чарзе ўручаюць рапорты працоўных спраў старшыні Мінскага гарвыканкома У. Міхасёва, які праз некалькі мінут адкрывае святая. Чуюцца залпы святоннага феерверка. Сотні дзіцячых галасоў спяваюць песню І. Дунаеўскага «Ляціце, галубы». І адразу ж дзесяткі птушак — сімвал міру, шчасця — узнімаюцца ў блакіт неба.

Святая пачалася. Новыя акорды яго загучалі на плошчы ля Палаца, якая неўзабаве ператварылася ў «Мінскі кірмаш». Мелодыя заліхвацкай «Лявоніхі» панікала ўсіх — і ўдзель-

нікаў мастацкай самадзейнасці, і студэнтаў Мінскага інстытута культуры, апраунтых у нацыянальна-смамарохаў, і найбольш смелых глядачоў — у агульных скокі. На нейкі момант уся плошча стала вялікай танцавальнай залай.

Адгучала «Лявоніха» і ўсіх паклікалі да сябе чатыры імправізаваныя пляцоўкі-эстрады. Тры размясціліся тут жа, ля Палаца, а чацвёртая — ля кінатэатра «Масква». На кожнай з іх адбываюцца выступленні прафесійных і самадзейных калектываў. Вабіць да сябе рознакалёрнымі фарбамі, шматгалоссем і «Кірмаш рамястваў». Ён размясціўся ўздоўж набярэжнай Свіслачы ад Палаца спорту да абеліска, узведзенага ў гонар прысваення Мінску ганаровага звання горада-героя. Кірмаш як кірмаш. З жартамі, песнямі, танцамі. У святочным натоўпе лёгка пазнаць Паўлінку, Сымона-музыку, Несцерку, Лявона, Лявоні-

ху... Яны запрашаюць пазнаёміцца з выстаўкамі работ самадзейных мастакоў і народных умельцаў.

...Сведкам многіх урачыстасцей быў і гарадскі сквер імя Янкі Купалы. У розны час у ім праходзілі шматлікія літаратурна-мастацкія мерапрыемствы, наладжваліся конкурсы дзіцячага малюнка на асфальце. Набярэжная Свіслачы неаднаразова ператваралася ў своеасабліваю экспазіцыйную залу. Ля помніка народнаму песняру колькі гадоў праходзіць і традыцыйнае свята «Палымянае слова паэта». Таму не выпадкова, што ў гэты дзень купалаўскі сквер стаў «Паркам мастацтваў».

Яшчэ віталі мінчане і госці сталіцы ля Палаца спорту ўдзельнікаў спартыўнай эстафеты, а тут, у засені дрэў, ужо гучалі народныя песні, выконваліся танцы, якія, здавалася, раскрывалі часцінку душы самога народа, перадаючы чысціню яго і неўміручасць. «Ой, рана на Івана» — так называлася вакальна-харэаграфічная кампазіцыя, з якой пазнаёміў прысутных ансамбль песні і танца Маладзечанскага гарадскога Дома культуры.

У гэты ж час на эстрадзе ля набярэжнай гаспадарылі Вася-Вясёлкін, Буслік, Кот-мурлыка, Вера-ваверачка і іншыя любімыя героі дзяцей. Хлопчыкі і дзяўчынкі атрымалі лшчэ адну магчымасць далучыцца да свету казкі, добра. Асаблівай радасцю свіціліся дзіцячыя творыні, калі артысты Дзяржаўнага тэатра лялек БССР паказвалі адзін са сваіх лепшых спектакляў — «Чырвоная Шапачка».

Ажыўлена ля кніжных кіёскаў. Многія магазіны, у тым ліку «Кнігарня пісьменніка», перанеслі гандаль у «Парк мастацтваў». Багаты выбар кніг, асабліва паэтычных зборнікаў. І найбольшай папулярнасцю нарыстаюцца кнігі тых, хто воль воль выступіць на пляцоўцы, абсталёванай ля падножжа помніка Янку Купалу.

Ля мікрафона — першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР Н. Гілевіч:

А мне ўспамінаецца сорок чацвёрты:
Руіны, пажарышчы, попель сівы.
Дашчэнтну разбураны ўвесь,
ды не мёртвы!
Агнём зруйнаваны датла —
і жывы!

Вяртаючыся ў пасляваенныя гады, Н. Гілевіч прыгадвае, як мінчане адбудовалі родны горад, каб зрабіць яго яшчэ прыгажэйшым. У аднаўленні, калі можна так сказаць, прымала ўдзел і літаратура. Творы Якуба Коласа і Аркадзя Куляшова, Міхася Лынькова і Івана Мележа, Пятруся Броўкі і Пятра Глебкі і іншых выдатных майстроў служылі гэтай высакароднай мэце.

Не пазнаць родны Мінск сёння, заўважае прамоўца. Ён стаў такім прыгожым, дзякуючы кожнаму з нас. І ўсе мы павінны імкнуцца, каб любімы горад — горад-стваральнік, горад-працаўнік — заўсёды быў гэтым радасным і святочным.

Гучыць паэзія, Па-грамадзянску актыўная, страсная, пачалавечы даверліва і шчодрая, па-партыйнаму мужная і адкрытая. Гарачымі апладысмантамі сустракаюць аматары лі-

Аўтограф Максіма Танка.

Юныя барабаншчыцы на праспекце Машэрава.

Вернісаж на набярэжнай Свіслачы.

Стаў танцавальнай залай... праспект.

Малюнак на памяць.

1 чэрвеня — Міжнародны дзень абароны ззяцей

Квецень.

Фотааўд Юл. КРУКА.

таратуры сваіх любімых пісьменнікаў — Героя Сацыялістычнай Працы, лаўрэата Ленінскай прэміі Максіма Танка, лаўрэата Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа Максіма Лужаніна — прадстаўнікоў старэйшага пакалення, тых, хто таксама прымаў удзел у аднаўленні роднага горада і хто прывяціў яму нямала шчырых, працальных радыоў.

Літаратурную эстафету прымаюць Р. Барадулін, Г. Бураўкін, А. Вярцінскі, А. Грачанікаў, В. Зуёнак... Гарачымі апладысмантамі сустракаюць прысутныя маладзёжных — Я. Янішчыц, У. Никляева, В. Аюлаву, А. Каналельку, А. Пісьмянкова.

Свята дорыць яшчэ адну радасную літаратурную сустрэчу

і нязведанае, дарога да пазнання свету — «Маленства», «Залагічная», «Тэхнічная», «Спартыўная», «Мастацкая», «Карнавальная», «Дружба». І, вядома ж, як і на іншых пляцоўках, тут выступаюць самадзейныя артысты.

...20 гадзін 00 мінут. Свята перамішчаецца на стадыён «Дынама», дзе адбываецца тэатралізаванае мастацка-спартыўнае вядовішча з удзелам зводнага хору — каля пляці тысяч чалавек, калентываў фізікультуры, шэрагу ванальна-інструментальных ансамбляў. Называюцца пераможцы агульнагарадскога конкурсу на лепшы двор, дом, участак, спартыўную пляцоўку, якім уручаюцца спецыяльныя прызы...

Да позняга вечара на вуліцах

Гэта так проста...

— прэм'еру новай паэтычнай кнігі М. Стральцова «Мой свеце ясны», што нядаўна выйшла ў выдавецтва «Мастацкая літаратура».

На прэм'еру прыйшлі Р. Барадулін, загадчык рэдакцыі мастацкага афармлення выдавецтва «Мастацкая літаратура» В. Жыжэнка, рэдактар зборніка Л. Дранько-Майсюк. Яны прыхільна гавораць пра чарговае выступленне М. Стральцова ў галіне паэзіі, адзначаюць плённасць аўтарскіх пошукаў, значнасць набыткаў. Адначасова кніга «Мой свеце ясны» — узор таго, як трэба афармляць паэтычныя зборнікі. Мастаку А. Шэвераву удалося дакладна і спасынаць сутнасць аўтарскай задумкі, кніга, як кажуць, не толькі чытаецца, але і глядзіцца. З цікавасцю слухаюць аматары літаратуры самога М. Стральцова.

У дзіцячым жа парку імя М. Горнага праходзіць тэатралізаванае прадстаўленне «Дарогі творчасці». Дзеці атрымалі магчымасць адправіцца ад «Чарадзейнага млына», наведваць некалькі станцый, кожная з якіх — крок у таямніцае

і плошчах горада выступаюць духавыя аркестры і аркестры народных інструментаў, а ў 23 гадзіны пачынаецца святочны феерверк.

Пачатак добрай справе пакаладзены. Добрай не толькі ў тым сэнсе, што дзесяткі тысяч людзей змаглі культурна адпачыць. Падрыхтоўка да мастацка-спартыўнага свята актывізавала грамадскую дзейнасць многіх, садзейнічала далучэнню людзей да работы па добраўпарадкаванні роднага горада. Было пасаджана 25 тысяч дрэў, тысячы гараджан працавалі ў выхадныя дні на рэканструкцыі Траецкага прадмесця, рабочыя прамысловых прадпрыемстваў дапамагалі аформіць парк імя М. Горнага.

У далейшым будуць улічаны ўроні сьветнага свята, нешта ўдакладніцца, скарэціруецца. Магчыма, перанясенне дня з дня правядзення. У адным не можа быць сумнення — такое свята патрэбна! Яно мае права на працяг.

Уладзімір КРУК (фота), Аляксей МАРЦІНОВІЧ, спецыяльныя карэспандэнты «ЛІМА».

ПІСЬМЕННІК І ПЯЦІГОДКА

— ТАК, ГЭТА Я, Васіль Іванавіч Ціхіня. Пракую старшыней калгаса «Камунар». Колькі год? А не так ужо і многа. Гад можна пералічыць на пальцах адной рукі. А каля зямлі — змалку я. Зрэшты, яшчэ ў школе сказаў сабе, як адсек: тваё месца, дарагі Васіль, каля зямлі! Не кінуся я шукаць прывідную жар-птушку за трыдзевяць зямель. Надзейней трымацца роднай зямелькі, каля якой

XXVII з'езд КПСС намеціў канкрэтныя задачы па павелічэнні вытворчасці сельскагаспадарчай прадукцыі. У сістэме мер па ажыццяўленні Харчовай праграмы прадугледжваецца і добраўпарадкаванне забалочаных зямель.

Нядаўна пісьменніцкія дарогі прывялі Васіля Манарэвіча на Палессе, а калі больш дакладна, у Калінкавіцкі раён, дзе многія калгасы і саўгасы гаспадарца на меліяраваных землях.

Былі сустрэчы з хлебаробамі, кіраўнікамі гаспадарак, партыйнымі і савецкімі работнікамі. Адну з такіх сустрэч — расказ старшыні калгаса «Намунар» В. Ціхіні — В. Манарэвіч прапануе ўвазе чытачоў «ЛІМА».

НАДЗЕЯ І ВЕРА

шчыравалі бацькі, дзяды і прадзеды. Занадта ў цябе, браце, гаварыў я сам сабе, прازیчная душа. Заземленая яна, Калі, можа, не прыземленая, то ўжо заземленая! От і будзем лавіць тую жар-птушку на роднай зямлі. Праўда, калі я сказаў бацьку, што нікуды не паеду, ён, як мне здавалася, некай здзіўлена паглядзеў на мяне, нібы пакрыўдзіўся, што я не такі, як мае аднагодкі. А потым узрадаваўся, сказаў, што можа, гэтак яно і лепей. І вось наступіў я ў Мар'інагорскі тэхнікум вучыцца на агранома.

Скончыўшы яго, стаў працаваць начальнікам участка на эксперыментальнай базе «Лінава». Малады быў, сілы меліся, на сёй па частку ад цяжкіх да цяжкіх. Сам не меў спакою і падначаленым не даваў яго. Калі трэба было, становіўся на рабочае месца і з рыдлёўкай, і з віламі. Вельмі па душы гэта было дырэктару эксперыментальнай базы Івану Антонавічу Ліхадзёўскаму. Хваліў мяне, у прыклад іншым ставіў. Хоць у нас была немалая розніца ў гадах, мы пасябравалі, ды так моцна, што калі яго пераводзілі дырэктарам у адзін з саўгасаў Ельскага раёна, Ліхадзёўскі нечакана для мяне бухнуў: «Давай, Васіль Іванавіч Чапаеў... цыфу ты... Ціхіня, — ён заўсёды ў добрым настроі называў мяне Чапавым, — рыхтуй лыжы і выпраўляйся самной. Зжыліся, спрацаваліся мы з табой. Табе я заўсёды верыў, на цябе спадзяваўся. На новым месцы з табой удвух мы не толькі гару Эверэст — Гімалаі перавярнем! Так што згадзяйся!»

Я згадзіўся. Хоць і не імкнуўся шукаць жар-птушкі, але ўсё-такі і мяне пацягнула ў свет. На новым месцы стаў, можна сказаць, правай рукой у Ліхадзёўскага. Спачатку ўсё ішло гладка, лепш і не трэба было чакаць. Гаспадарка, што нагадвала сабой воз, які загруз на самыя вострыя скранулася, пайшла ўгору. Усё ладзілася, становілася і клалася на сваё месца. Ды штосьці незразумелае адбылося з самім Ліхадзёўскім. Я і цяпер не магу ўявіць, ад чаго так нечакана і раптоўна змяніўся чалавек? Ну, нібы падманлілі яго. З твару, з выгляду які быццам той самы Ліхадзёўскі, а ў паводзінах поўная процілегласць ранейшаму. У Ліхадзёўскага зусім сапсаваліся адносіны са спецыялістамі. Не маглі яны знайсці з ім агульныя мовы.

Кінуў я сваю пасаду, былога дружбана і вярнуўся ў свой раён. Канечне, пагарачыўся, кінуў самавольна. За гэта на галаве не паглядзілі. Я не адмагнуўся ад мяне, як, бывае, адмагнуўся ад непатрэбнага чалавека. Прытуліў мяне старшыня калгаса імя Калініна Яфім Фёдаравіч Цімашэнка, добрай ду-

шы чалавек, выдатны спецыяліст і знаўца сваёй справы. Узяў мяне галоўным аграномам. Тут пачаў адыходзіць душой, добрых, па-сапраўднаму шчырых сяброў займеў, завочна скончыў сельскагаспадарчы інстытут.

А праз які час пачалі мяне сватаць, каб я пайшоў старшыней у суседні калгас «Камунар». Не пашанцавала яму на кіраўнікоў. То прайдзісвет, то няўмека сядалі ў старшынёўскае крэсла. Ведаў я гэту гаспадарку не горш, чым тую, дзе працаваў разам з Цімашэнкам. Мы былі суседзьмі. Усё, што рабілася ў суседнім калгасе, было як на далоні. Ведаў я слабых і моцных бакі, яго плюсы і мінусы. Добра і адначасова дрэнна было тое, што пад бокам у «Камунара» знаходзіўся горад. Чаму добра — зразумела кожнаму, а чаму дрэнна — паспрабую растлумачыць. Калі побач за які кіламетр-другі маецца завод альбо іншае прадпрыемства — хто хоча корпацца каля зямлі? Лічы, амаль увесь час у полі, у спіку і маразы, у дождж і завіруху? Вось таму, напрыклад, з вёскі Ублаці амаль усе мужчыны падаліся ў горад. Не, яны не пераехалі ў Калінкавічы. Не думаюць пераязджаць і зараз. Усе па-ранейшаму жывуць у вёсцы. Але і не глядзяць у бок калгаса. І што ты з імі зробіш?

З вёскай Блажкі — тое самае. За чатыры вярсты ад іх працуе Гарадчыцкі льнозавод. Там, вядома, праца пад дахам, зарплата гарантаваная. А таму людзі увесь час і глядзяць у бок ільнозавода. Чакаюць зручнага моманту, каб уплішчыцца на рабочае месца. Прадпрыемства, якое б яно ні было, гэта табе не калгас — маю на ўвазе слабую гаспадарку.

Трэба сказаць, вагаўся я, перш чым даць згоду заняць старшынёўскую пасаду. Нялёгка гэта быў воз. Упрачэся то ўпрачэся, а вось ці скранеш яго з месца, ці пацягнеш? Але мае ваганні перапыніў Яфім Фёдаравіч. «Чаму ўпарцішся?! — накінуўся ён на мяне. — Ты адмовішся, другі адмовіцца, і што выйдзе з гэтага? Зноў у крэсла старшыні ўскочыць нейкі прайдзісвет і хануга. Калі што якое... Свае ж людзі, Будзем жа побач».

У першыя гады старшынёўства, як на тое ліха, усё лета дажджы. Землі ў саўгасе, вядома, асушаныя, але з аднабаковым рэгуляваннем. Большая палавіна з іх меліяравана адкрытым спосабам. І выпасы, і землі, на якіх лапушылася трава і бульба, раслі збожжавыя, настолькі былі напоены вільгацю, што не маглі ўсмактаць усю ваду. Яна стаяла на паверхні. А сенакос не чакаў. Трэба бы-

ло каціць траву, убіраць яе. Не нарыхтуеш на зіму кармоў, лічы прапала калгасная жывёла. Трэба было нешта рабіць! Амаль паўтысячы гектараў пожні скасілі і закладлі на сілас. Іншага выхаду не было і не прадбачылася. Людзі не глядзелі і не лічыліся ні з чым. Дождж лупіць, а яны, праклінаючы гнілое надвор'е, робяць сваё: падносяць мокрую траву, грузяць на прычэпы і адвозяць да сіласных ям. А распагодзіцца крыху, — за косы і на пожні! Як кажуць, і ўхапілі сена. Жывёла зімой не засталася без корму. А гэта — галоўнае!

Нешта падобнае было і з бульбай. Поле настолькі размякла, набрыняла вадой, што з камбайнам на яго і не думай паткацца. З бульбакапалкай таксама не дужа разгортваецца. Памагалі конь і плужок. Так і выкапалі ўсю бульбу.

Думаецца, надвор'е на гэтым адчэпілася ад нас, пакінула ў спакоі? Дзе там! Яно наладжвала нам адно выпрабаванне за другім. Нешта праз год не дзе пад сярэдзіну чэрвеня як снег на галаву зваліўся мороз. І так пекануў азімя, што праз дзень яны звялі, зжаўцелі і, лічы, прапалі.

Давялося перасяваць. Але ж нельга было мірыцца з тым, каб такое магло паўтарыцца і надалей. Трэба было шукаць нейкае выйсце са становішча. Таму вырашылі так: бульбу саджаць толькі на землях натуральна-рыхлых. Далей: замест ячменю, што ляжыцца пластом на тарфяніках і які потым не падняць і не ўзадраць з долу анічым, сеяць пшаніцу; менш схільная да палягання.

А тут яшчэ ў дадатак зрабілі нашу гаспадарку спецыялізаванай, перавялі на адкорм цялят. Што гэта значыць, зразумець няцяжка. Бяры і адкормлівай цялятак на мясе. А каб адкарміць іх, патрэбна не менш як два гады. Правалендаліся мы гэтак колькі гадоў, бачу — непараліўкі. Калі так пойдзе і далей — кашы! Паехаў у раён, забіў трывогу. «Вы што, кажу, таварышы, хочаце мяне з торбай па свеце пусціць? Зірніце, што робіцца з гаспадаркай. Б'яце гэтай спецыялізацыяй ніжэй поlsa, пад самы дых». Памеркавала, разважыла раённае кіраўніцтва: «Праўда, — кажуць, — цераз край халілі». І зрабілі гаспадарку мясамалочнага ўхілу па адкорме буйной рагатай жывёлы. Уздыхнулі мы з палёгкай. Можна было адсапуцца, перавесці дух. Як усё роўна прасветліна перад вачамі адкрылася. Яно і зразумела! Выпасаў у нас уга колькі! Гэта калі браць плошчу, пушчаную пад траву. Але і тут ёсць свая загвадка. Справа ў тым, што асушэнне ў нашых мясцінах вялося недзе ў

(Заначэнне на стар. 4).

БАХАЎСКІЯ ЧЫТАННІ

Педагогі і студэнты-скрыпачы музычных навучальных устаноў Мінска амаль два месяцы наведвалі гэтыя цікавыя лекцыі. Яны былі наладжаны кафедрай скрыпкі Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі і прысвечаны выдатным творам І. С. Баха—6 санатам і партытам для скрыпкі сола. З гэтымі унікальнымі сачыненнямі, якія ўваходзяць у рэпертуар усіх скрыпачоў — канцэртантаў, абавязкова знаёмыцца студэнты кансерваторыі і навучэнцы старшых курсаў музычных вучылішчаў. Аднак яны заўсёды былі таямніцай

для выканаўцаў любога ўзросту. Бо глыбіня гэтай дзівоснай музыкі вымагае ад выканаўца і эрудыцыі, і творчай інтуіцыі, і дасканалы валодання інструментам...

Бахаўскім творам было прысвечана 6 лекцый, якія сабралі вялікую аўдыторыю зацікаўленых слухачоў. У правядзенні гэтага семінара ўдзельнічалі амаль усе выкладчыкі кафедры БДК. Разглядаліся і гістарычныя аспекты, якія абумовілі з'яўленне названых бахаўскіх твораў, і метадыка іх выкладання, вялася гаворка пра шматлікія рэдакцыі санат і

партыт, іх інтэрпрэтацыі, праслухоўваліся рэдкія запісы, гучала жывое выкананне, усцаліся агульныя дыскусіі. Асаблівае значэнне мела тое, што ў гэтых сустрэчах удзельнічала і аживіўляла агульнае кіраўніцтва семінарам загадчыца кафедры скрыпкі БДК прафесар В. Пархоменка. Словам, было па-сапраўднаму і цікава, і павучальна.

Мы жывём у такі час, калі свежы вецер перамяняе адчуванне і ў нашых аўдыторыях. Думаецца, тое новае, што прыходзіць цяпер да нас, скрыпачоў, з кафедры БДК, дасць канкрэтныя, практычныя вынікі ў нашай агульнай педагогічнай рабоце.

А. ВАКСЕР,
старшыня цыклавай камісіі «Струныны інструменты» Мінскага музычнага вучылішча імя М. Глінкі.

Упершыню аркестр народных інструментаў нашай кансерваторыі выступіў на сцэне Беларускай дзяржаўнай філармоніі. Гэта працяг добрай традыцыі — справаздач студэнтаў перад шырокім слуха-

стра «Смаленскія кадрылі» В. Кікта і нядаўна знойдзенае сачыненне Э. Грыга «Сімфонія». У цікава інструментальным для народнага аркестра Трэцім цымбальным канцэртэ Д. Смольскага саліравала

нальныя асаблівасці гэтых вакальных мініячур. Баяністка С. Лясун выканала сольную партыю ў пералажэнні фіналу Першага фартэпіянага канцэрта Р. Шчадрына. Цудоўнае веданне патэнцыяльных магчымасцей баяна дазваляе гэтай выканаўцы раскрыць змест твора ў новым інструментальным абліччы. Своеасаблівым аркестравым каларытам прываблі музычнае карціна «Руская зіма» В. Гарадоўскай, «Інтэрмедыя» М. Хіменеса. З сапраўдным уздымам аркестр сыграў «Канцэртную лезгінку» М. Кажлаева.

Інструментальна для народнага аркестра, якія прагучалі ў канцэрте, зроблены дырыжорам С. Кафанаўм і яго студэнтамі. Галоўная якасць дырыжора — веданне і разуменне музыкі, улюбёнасць у яе. На гэта і скіроўвае будучых спецыялістаў дацэнт БДК С. Кафанаў.

М. МІЦУЛЬ,
выкладчыца Мінскага інстытута культуры.

УПЕРШЫНЮ НА ФІЛАРМАНІЧНАЙ СЦЭНЕ

чом. Агульнае ўражанне ад канцэрта добрае. Ён стаў сапраўдным святам для ўсіх аматараў народнай музыкі.

У праграме прагучалі розныя па змесце і стылі творы савецкіх, у тым ліку беларускіх, і замежных кампазітараў, што сведчыць пра дастаткова ўзросшае прафесійнае майстэрства маладых музыкантаў. Упершыню ў Мінску былі выкананы Канцэрт для арке-

А. Ткачова, якая паказала свабоднае, віртуознае і натхнёнае валоданне інструментам.

«Беларускім народным песням» В. Іванова («Рабіначка», «Дубочак», «Жартоўная») уласціва выразнасць і лаканізм. У іх адчуваецца трывалая сувязь з родным музычным фальклорам. Салістка Т. Пячынская ў кожнай з трох песень знайшла дакладны «вобразны ключ», выявіла эмацыя-

Гэта таксама добрая традыцыя Саюза пісьменнікаў рэспублікі. Калі святкуецца юбілей знамяцітага творцы, урачыстасці праходзяць не толькі ў лепшых залах горада-героя Мінска. У абавязковым парадку адбываюцца яны і на радзіме літаратара, там, дзе жылі ці жывуць прататыпы герояў

сёння чытаюцца з гэтай жа цікавасцю, як і дзесяці гадоў назад... Магутнасць таленту, здольнага выявіцца надзвычай шматгранна... Народнасць яго, бачная і ў глыбокім веданні жыцця, і ў здольнасці ў творах абганяць час... Любоў З. Бядулі да беларускай мовы, як адзін з вытокаў любові да Ра-

Шлях пачынаўся з Пасадца

яго кніг, адкуль пачалася дарога ў свет і да людзей. «Малая радзіма» Змітрака Бядулі — колішныя мястэчка Пасадзец, а цяпер вёска Лагойскага раёна. Самая аддаленая, на самай мяккі з Вілейшчынай. Праўда, колішнія дрымуцьчаныя — нездарма ж аўтабіяграфічная аповесць пісьменніка так і называецца — «У дрымуцьчых лясках» — адступілі ад Пасадца, ды ўсё ж прырода радуе тут па-ранейшаму сваёй нерушавасцю, а маладыя сосны падступваюць ледзь не да самых хат.

У тутэйшай васьмігодцы, якая носіць імя слаўнага земляка, аформлены невялікія мемарыяльныя пакоі. Вучні пад кіраўніцтвам педагогаў сабралі экспанаты, што расказваюць пра жыццёвы і творчы шлях пісьменніка, у першую чаргу пра яго жыццё ў Пасадцы. Аб гэтым нагадвае і мемарыяльная дошка, якая вісіць ля ўвахода ў будынак: «У вёсцы Пасадзец нарадзіўся выдатны беларускі пісьменнік Змітрак Бядуля. Тут ён правёў дзіцячы і юнацкія гады і пачаў сваю літаратурную дзейнасць».

Ушанаваць памяць аднаго з пачынальнікаў беларускай савецкай паэзіі і прозы прыехаў у Пасадзец дэлегацыя літаратараў на чале з першым сакратаром праўлення Саюза пісьменнікаў рэспублікі Н. Гілевічам. (Перад гэтым госці пабывалі ў Лагойскай сярэдняй школе № 1, дзе аформлены музей «Літаратурная Лагойшчына», прысвечаны творчасці пісьменнікаў-землякоў). У Пасадцы адбыўся ўрачысты сход у сувязі са 100-годдзем з дня нараджэння З. Бядулі. Задоўга да пачатку клуб мисцовага калгаса імя Энгельса запойнілі хлебарабы гаспадаркі, вучні і настаўнікі.

Месца і роля З. Бядулі ў гісторыі беларускай літаратуры... Жыццёвасць ягоных кніг, што

дзімы... Берагчы і ўшаноўваць памяць аб пісьменніку-класіку — значыць гэта сама, як ён, паважна ставіцца да таго, што дарага з маленства, і найперш мовы, без якой няма і не можа быць народа...

Гэтыя аспекты ў той ці іншай ступені закранаюцца ў выступленнях вядучай — яна ж адкрыла ўрачысты сход — сакратара Лагойскага райкома КПБ С. Русак, намесніка старшыні Лагойскага райвыканкома З. Патапёнак, заслужанага настаўніка БССР, выдатніка народнай асветы К. Зянькевіча, выкладчыцы беларускай мовы і літаратуры Лагойскай СШ № 1, ініцыятара стварэння музея «Літаратурная Лагойшчына» В. Саўрыцкай, Н. Гілевіча, І. Пташнікава, А. Вярцінскага.

Асабліва цёпла сустракаюць прысутныя Н. Гілевіча і І. Пташнікава, творчасць якіх добра ведае кожны. Гэтыя пісьменнікі — таксама родам з прыгожага, песеннага, шчодрата на таленты кутка, назва якому — Лагойшчына. Н. Гілевіч нарадзіўся ў вёсцы Слабада. Радзіма І. Пташнікава — Задроздзе, а сямігодку будучы пісьменнік заканчваў у Крайску. Прыёмныя мінулы перажываюць усе, далучаючыся да твораў З. Бядулі. Заслужаная артыстка БССР Т. Нікалаева чытае аповяданне «Малыя дрывасекі», а заслужаны артыст БССР П. Дубашынскі знаёміць з урыўкам з паэмы «Беларусь» і адным з вершаў пісьменніка...

Ва ўрачыстасцях у Пасадцы прынялі ўдзел загадчык аддзела культуры Мінскага абкома КПБ А. Стрыжэвіч, старшыня Лагойскага райвыканкома М. Крэскі, сын пісьменніка Я. Плаўнік.

НАШ КАР.

НАДЗЕЯ І ВЕРА

(Заначэнне. Пачатак на стар. 3).

шасцідзятая гады. І да ўсяго — адкрытым спосабам. Трэба сказаць, што пасля ніхто не сачыў за каналамі і канавамі. Яны паволі самі па сабе заплывалі тванню, зарасталі чаротам і травой. Разам з імі тымі самымі тэмпамі зарасталі кустоўем, асакою, рознай іншай непатрэбшчынай і тарфянікі. Дайшло да таго, што некаторыя мясціны зноў сталі забалочвацца. Вось чым паліцца за нашу няўвагу прырода. Спахваліся мы, ды было позна. Кінуўся я зноў у раён: «Трэба, — кажу, — правесці паўторнае асушэнне...» А там узнялі галовы ад сталоў, глядзячы на мяне так, нібы хочучы пераканацца: ці ў сваім розуме чалавек? Старшы інжынер упраўлення сельскай гаспадаркі райвыканкома Анатоль Іванавіч Валынкін астудзіў мяне: «Сродкаў, даражэнькі, няма. Не можам жа мы два разы адну і тую ж балажывіну асушаць!» Я ў адказ: «Не асушаць, а рабіць рамонт меліярацыйнай сістэмы». — «А хіба на рамонт не патрэбны грошы? У раёне 20 тысяч гектараў асушаных раней зямель просяць рамонт! Даведзены афіцыйны план. Дзе нам гэтулькі тэхнікі ўзяць, каб управіцца з такой плошчай? Ты падумаў пра гэта? Ну, дык сядзь ды добра падумай, паламай, як след, галаву над гэтай задачкай!»

Праўда, на гэтым справа не скончылася. Пачаў я стукацца

ў дзверы іншых кіраўнікоў раёна. І таго-сяго дамогся. Вырашылі правесці культурна-тэхнічныя работы на нашых землях. Што гэта значыць? А ўсяго-наўсяго — ачысціць тарфянікі ад кустоўя, асакі і чаротаў, падрыхтаваць іх пад ворыва. А цяпер давайце паразважаем, што гэта дае? Амаль нічога! Эфект, што называецца, раўназначны нулю. Хіба не зразумела, што галоўная бяда для нашых тарфянікаў — паўторнае забалочванне? Няхай мы знішчаем кустоўе і ўсё астатняе, што глушыць тарфянікі, выводзіць іх са строю, усё роўна яны не стануць той зямлёй, дзе могуць расці травы ці што-небудзь іншае. Да ўсяго, па нізкай, забалочанай зямлі не можа пайсці тэхніка. Пад выпасамі зямля таксама доўга не пратрымаецца. Мяккую і вадзяністую, яе змесціць, стопча жывёла так, што жывога месца не знойдзеш. Колькі разоў гаварыў я пра гэта раённаму начальству, у тым ліку і Валынкіну, а воз, як кажуць, і сёння там.

Неяк сталася так, што ўсё сышлося, звязалася ў адзін тугі вузел, што не развязаць, не рассячы. Трэба было адначасова на іншых тарфяніках рабіць неадкладнае перазалужэнне. А як яго рабіць? Перш-наперш, трэба ўзараць, калі так можна сказаць, зношаныя выпасы. А для гэтага трэба ў сваю чаргу мець спецыяльны плуг і магутны гусенічны трактар «Кіра-

веш». Дзе яго ўзяць? Вядома, яго магла даць перасоўна-механізаваная калона 65, якая абслугоўвае раён. Але, як я ўжо гаварыў, гэта калона не можа разарвацца. Не можа адзін і той жа трактар працаваць адразу ў дзвюх-трох гаспадарках! Таму ён на вагу золата. Праўда, механізатары перасоўнай калоны падрыхтавалі пад перазалужэнне каля паўсотні гектараў, але — як падрыхтавалі? Каб толькі адчапіцца. Нават не выраўнялі як след плошчу. Зямля ляжала гарбамі. Не работа, а адзін здзек з тарфянікаў.

Павінна была падрыхтаваць сто гектараў асушаных зямель і сельгасхімія. Але там як усё роўна забыліся на калгас і на свае прамыя абавязкі. Ці то сілы не хапала, ці то іншае замінала. Так ці інакш, а сто гектараў як былі запланаваны на паперы, гэтак і засталіся толькі запланаванымі. Бачаць калгасныя механізатары, што аб'ячанага трэба тры гады чакаць, ды кажуць: «Давайце, Іванавіч, сваімі сіламі перазалужым тарфянікі. Не можа быць, каб у нас нічога не атрымалася». Селі на трактары Генадзь Скробат, Васіль Уласенка, Іван Башмак і часткова летам, часткова восенню ўзаралі сто трыццаць гектараў асушаных зямель і перазалужылі іх. Гэта, вядома, кропля ў моры, калі ўлічыць, што ў нашым калгасе 1120 гектараў меліяраваных зямель. І ўсю гэту плошчу трэба было перазалужваць. А для таго, каб перазалужваць тарфянікі, асушыць іх, трэба канава. Гэта значыць, пачынаць амаль усё спачатку.

Я гавару пра залужэнне, рамонт асушаных зямель, а на языку круціцца такое непрыем-

нае для мяне слова — рэкультывацыя. Гэта нянаснае слова цяжка вымавіць, а яшчэ цяжэй рабіць гэту рэкультывацыю, вяртаць да жыцця, лічы, мёртвую глебу. Тыя плошчы, на якіх не адзін год вяліся торфараспрацоўкі. Ой, каб хто ведаў ці ўявіў, як цяжка аживіць такія, з дазволу сказаць зямлі! У нас іх недзе больш за сто гектараў. Рэкультывацыю, як правіла, павінна праводзіць сельгасхімія. Што ім належыць зрабіць па запланаваным каштарысе? Сабраць з адпаведнай плошчы драўніну і ўсялякае іншае ламача. А дзе гэта патрэбна — асушыць зямлю, выраўняць і ўзараць яе, услед за гэтым унесці неабходную колькасць угнаення. Ці робіцца гэта на самой справе? Нешта робіцца. Але што з гэтага атрымаецца?

Гады два таму назад ва ўрочышчы Кормачка ў калгасе імя Калініна было рэкультывавана нешта каля сарака гектараў такой плошчы. І, вы думаеце, вырасла там што-небудзь? Нават грава не праклюнулася. Зноў узаралі, унеслі ўгнаенні. Цяпер чакаюць, што выйдзе з усяго гэтага.

У нас жа такой зямлі больш за сотню гектараў. Даць ёй другое жыццё не лягчэй, чым мёртвага на ногі паставіць. Ва ўрочышчы Паложкі ў нас тая ж самая механізатары з сельгасхіміі ўзаралі і ўзаралі каля васьмідзесці гектараў. Зямля тут нішчымная, пераўвільготненая. Што яна можа рабіць ці даць, невядома. І ўвогуле трэба падумаць, ці прыдатная такая зямля не толькі пад збажыну, але і пад звычайную дзікарасную траву? Зрэшты, як быць, што рабіць з такімі землямі? Яны патрабуюць да сябе навуковага падыходу. На

мой розум, дык перш, чым брацца за рэкультывацыю, трэба зрабіць дасканалы аналіз глебы, каб ведаць, чаго яна патрабуе, што ў яе ўносіць. Можна, у глебе не хапае магнія, можна, бракуе медзі. Магчыма, у ёй маецца вялікая кіслотнасць і яе трэба правапнаваць. У нас пакуль што такога падыходу да справы не практыкуецца. Большасць з таго, што робіцца, робіцца на вока! Зірне начальства на глебу: «А тут, здаецца, ніштаватая сабе зямля. Можна, што і вырасце на ёй». Узаруць, а зямля, як ялаўка, пустуе сабе да таго часу, пакуль не спахопяцца: «Маўляў, што гэта мы забыліся на такі вялікі кавалек зямлі? Давайце, таварышы, возьмемся за яго? Гэтулькі ў нас тэхнікі, вучоных кадраў. Хіба не зможам даць гэтай зямлі належнай рады!»

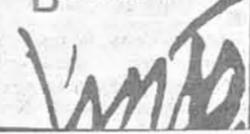
Што і казаць! Праблем у нашым калгасе столькі, хоць адбаўляй. Справіцца б толькі з імі! З жылём не ўсё ладна. Добра, што нам дапамагаюць у гэтай справе шэфы: рабочыя механізавана-перасоўнай калоны нумар 50. Яны ўзялі ў калгасе семнаццаць дамоў. Эх, калі б іх лабудавалі столькі, колькі хацелася б! І рабочыя кадры з'явіліся б, і многае іншае. Прыходзіць у калгас і цяпер. Вярнуўся ў калгас механізатар Мікалай Назаранка і шафёр Віктар Форналь. З Васілевіч прыехалі Ліда і Пётр Верхаляды. Ліда працуе дзяржавай, а Пётр — пастухом. Гэтаму толькі радуецца душа. Маркоўшча няма чаго. У нас усё наперадзе. Не можа таго быць, каб мы не займелі столькі дамоў, якіх хапіла б і для калгаснікаў, і для тых, хто вернецца ці прыедзе ў наш калгас. Усё ж ідзе да гэтага. Я веру і спадзяюся на лепшае.

Васіль МАКАРЭВІЧ.

КНИГАПІС

EL BUEY NEGRO DE MIS CUITAS...

Rygor Borodulin

Р. БАРАДУЛІН. Чорны вол майей трывогі... Выбранае. На іспанскай мове. Пераклад К. Шэрмана, Мінск, «Мастацкая літаратура», 1985.

У справе засваення іспанскамоўнага свету беларускай паззіяй наглядзецца пэўная заканамернасць. Кніга паззіі А. Куляшова «Мал Бесідз», лірыка Янкі Купалы і Якуба Коласа «Папараць-кветка», шматлікія падборкі вершаў Максіма Танка, апублікаваныя ў часопісе «Советская літаратура» і ў нубінскім друку... У канцы мінулага года выдавецтва «Мастацкая літаратура» выпусціла выбраную лірыку Рыгора Барадуліна «Чорны вол майей трывогі...» Гэтая кніга — вынік даўняй творчай дружбы перакладчыка і аўтара, дружбы, якая пачалася з працы перакладчыка над творамі выбранага пазэта «Свята пчалы» (1975). У кнігу «Чорны вол майей трывогі...» і ўключаны вершы са «Свята пчалы», а таксама з выдадзенай паззіяй зборніцаў «Вечалле» (1980) і «Амплітуда смеласці» (1983). Кніга атрымалася разнастайнай па тэматыцы, але кампазіцыйна цэласнай, яна адлюстроўвае шырокі творчы дыяпазон аўтара, яго бачанне свету.

На супервокладцы кнігі змешчана слова Андрэя Вазнясенскага пра пазэта, у якім, у прыватнасці, гаворыцца: «У наш сінтэтычны час слова майго беларускага сябра Рыгора Барадуліна быццам храм, гульні і ўрачысты храм, узведзены на берагах яго родных, спрадвечна чыстых ледніковых азёр, храм чалавека і чалавечнасці. У ім тонкасць першага наскальнага малюнка і водгалас новых зор, лёгкасць сярэднявечнай фрэскі і рубленнае хараставо драўлянай хаты.

У наш час пазэтычнай блыважнасці Р. Барадулін вылучае ўдзельную вагу, смак, пах і колер слова, ён падпарадкоўвае пазэтычныя сродкі задачы працяглення слова ў першароднай якасці жывой матэрыі духу. Метафара для яго не лялька ў руках перарослага дзіцяці, а агонь, агонь ісіцыны ў руках Майстра».

Рускі пазэт, ганаровы член Акадэміі мастацтваў Францыі і ЗША А. Вазнясенскі выказвае думку, што чорны вол трывогі і белы вол надзеі вядуць па жыцці паззію беларуса Р. Барадуліна на многіх мовах, вядуць дзеля ўзаемаразумення людзей на зямлі. Гэтану служыць і перакладчыцкая дзейнасць Р. Барадуліна.

«Чалавек, які адкрыў Гарсія Лорку і Габрыэлу Містраль для беларускага чытача, сёння прыходзіць да чытача, на мове якога гаварылі Гарсія Лорка і Габрыэла Містраль. У гэтым факце літаратурнага жыцця мне бачыцца не толькі перст пазэтычнага лёсу Рыгора Барадуліна, але і яшчэ адна іпастань гуманістычнай ролі сапраўднай паззіі, для якой няма перашкоды», — заключае сваё слова Андрэй Вазнясенскі і жадае творам Р. Барадуліна добрай дарогі да сэрцаў і памяці новых чытачоў.

Л. ЧАРЭШНЯ.

Ніхто, бадай, не стане аспрэчваць, што наяўнасць багатай перакладной літаратуры не ў меншай ступені, чым развіццё арыгінальнага пісьменства, сведчыць аб высокім узроўні духоўнай культуры народа. Перадача роднай мовай зафіксаваных пісьмова здабыткаў сусветнай культуры не толькі пашырае сацыяльна-культурныя далягяды чытацкай аўдыторыі, але і адчувальна ўплывае на развіццё літаратурнага працэсу, спрыяе ўзбагачэнню моўных сродкаў. Іншымі словамі, пераклады складаюць арганічную частку агульнай літаратурнай прадукцыі, выступаючы пры гэтым як палі перасачэння роднай і сусветнай літаратуры.

Апошнім часам на старонках беларускага друку сталі ўсё часцей з'яўляцца матэрыялы, дзе з увагай і заклапочанасцю разглядаюцца праблемы пераклад-

чык Эн Сосар. Спынімся адно на універсальных, важнейшых, што з'явіліся за апошнія 30 год. Серыя «Вялікія майстры слова» (1957—1961) ахапіла 33 раманы 31 пісьменніка, цалкам — 48 тамоў. У ёй прадстаўлены 11 еўрапейскіх літаратур, літаратуры ЗША, Індыі і Кітая. Наступная серыя — «Кніга XX стагоддзя» (1962—1970) ахапіла яшчэ шырэйшае кола аўтараў — 66 тамоў; пашырылася і геаграфія. Каб кампенсаваць некаторыя недахопы папярэдніх, была запланавана і выдадзена серыя «Скарбніца» (1972—1983) — амаль 50 твораў 39 аўтараў у 40 тамах (дзюма тэмамі выйшла трылогія Я. Коласа «На ростанях»). Сярод аўтараў «Скарбніцы» — Ф. Дастаеўскі, Г. Сянкевіч, К. Чапек, А. Стрындберг, Г. Гесэ, А. Уайльд, Н. Готарн, Х. Мэ́лвіл, У. Фолкнер, Г. Флабэр,

Олева Ёыгі, каб задаць яму некалькі пытанняў.

— Олеў Адавіч, у наш час пашыраюцца ўсебаковыя кантакты паміж народамі, і адной з найважнейшых сфер такіх кантактаў ёсць літаратура. Ці ўсё добра, на вашу думку, у стане беларуска-эстонскіх літаратурных сувязей? У стане перакладаў з адной мовы на другую?

— Без сумнення, беларуска-эстонскія літаратурныя сувязі пакідаюць жадаць лепшага. Толькі ў 1962 годзе ў нас выйшла першая кніга, перакладзеная з беларускай мовы. Што датычыць цяперашняга становішча, дык трэба адзначыць, што перакладчыкаў з беларускай мовы мала, дый тыя, хто ёсць, не ў стане зрабіць тое, што трэба было б. Яшчэ чакае сваіх перакладчыкаў творчасць нават вашых класі-

ляе перад чытачамі сваёй краіны іншую літаратуру, і таму ён патрабуе значна шырэйшай інфармацыі, чым для звычайнай практычнай перакладчыцкай дзейнасці. Праўда, кожны год назад ў Таліне адкрылі адмысловую кнігарню, якая павінна прадаваць літаратуру народаў СССР, але, прынамсі, беларускі аддзел існуе там толькі фармальна. На працягу некалькіх год я рэгулярна заходзіў туды, але набыў за гэты час усю дзве-тры кнігі. Заказы на даведнікі, слоўнікі і да т. п. не прымаюцца. Такім чынам, калі ўжо сур'ёзна гаварыць аб развіцці культурных сувязей, трэба перадусім добра наладзіць узаемную інфармацыю і зрабіць даступнымі аднаму народу культурныя дасягненні другога народа.

— Аналагічная кнігарня, дарэчы, працуе і ў нас. Тыя пяць-

СПАДЗЯВАННЕ НА ПЛЁН

З эстонскім перакладчыкам **Олевам Ёыгі** гутарыць наш спецыяльны карэспандэнт **Сяргей ШУПА**

чыцкай справы. Між іншым, лімаўскія публікацыі («Нашы кантакты — наша багацце», № 52, 1985, «Наша школа» ў № 12, 1986 г.) азнаёмілі нас са станам перакладу ў нашых бліжэйшых суседзях — латышоў і літоўцаў. Былі закрануты некаторыя праблемы, што з'яўляюцца для нас надзвычай актуальнымі, набалелымі. На жаль, тыя гутаркі не выпадае назваць «абменам вопытам», бо ў гэтым плане мы бярэм (можам уззяць...) у суседзях значна болей, чым даём. Працягнем і сёння гэтка аднабаковы абмен вопытам і завітаем у трэцюю прыбалтыйскую рэспубліку — Эстонию, з усіх трох найбольш адлеглых ад нас як у прастору, так і ў колькасных паказчыках перакладной літаратуры.

Першая сустрэча з перакладной літаратурай адбываецца ўжо ў першыя хвіліны знаходжання на эстонскай зямлі. Ужо ў аэрапорце ці на вакзале ў газетным кіёску можна пабачыць чорныя брашуркі з літарамі «ЛР». Тыднёвік «Ломінгу рама-тукогу» («Бібліятэка «Ломінгу») — самае аператыўнае выданне, часам ён змяшчае і арыгінальныя творы, але найбольш (каля 80 прац.) — пераклады. Такім чынам, штотыдзень эстонскі чытач атрымлівае кніжку перакладаў: апоўвесьць, невялікі раман (падвойны, часам патройны нумары), або зборнік апавяданняў тыражом 15000 экзэмпляраў.

Зайшоўшы ў кнігарню, проста дзівіцца колькасці перакладной літаратуры: Пруст і Фейхтвангер, Юрсэнар і Чэйс, Колас, Купала, Чорны... Дый не дзіва: у 1983 годзе з 232 кніг мастацкай літаратуры, выдадзеных па-эстонску, 129 (больш паловы) склалі пераклады. Самі эстонцы тлумачаць: за кошт перакладаў ідзе асноўны прыбытак выдавецтва, кампенсуецца адмоўны баланс сучаснай арыгінальнай, у большасці неакупальнай літаратуры. «Макулатурных» дэфіцытных кніг эстонскія выдавецтвы не выдаюць. Няма патрэбы. А большасць тых «Чынгісханаў», «Мушкетэраў», Друонаў, што прадаюцца ў талінскіх кнігарнях за талоны, — нашыя з вамі «землякі», прадукцыя мінскіх выдавецтваў.

Уражвае ў Эстоніі аб'ём, змест і колькасць розных серыйных выданняў, якія, пэўна, усе і не пералічыш. «Мы — народ, які любіць кніжныя серыі», — прызнаўся эстонскі пераклад-

М. Пруст.

Нагадаем, што ёсць і іншыя серыі — прыгодніцкай літаратуры, фантастыкі, паззіі XX стагоддзя, прозы і паззіі народаў СССР і іншыя. Да здабыткаў эстонскай школы перакладу належаць поўны Збор твораў Шэкспіра, 15 тамоў твораў Бальзака, пераклады з Гамэра, народных эпасаў «Лачілесіс», «Давід Сасунскі», «Калевала». І яшчэ. Абсалютная большасць літаратуры перакладаецца ў Эстоніі непасрэдна з мовы арыгінала, прычым паводле розных крыніц, колькасць моў, з якіх перакладаюць непасрэдна, складае ад 30 да 50! І гэта ў рэспубліцы, дзе няма нават інстытута замежных моў, а ў Тартускім універсітэце на адзяленне, скажам, французскай мовы набор праводзіцца нават не кожны год. Нягледзячы на гэта, перакладчыкаў у Эстоніі так шмат, што ходзяць пагалоскі аб патрэбе стварэння аўтаномнага Саюза перакладчыкаў.

Чым жа тлумачыцца такая інтэнсіўная дзейнасць эстонскіх перакладчыкаў? У нас жа быццам і ўмовы не горшыя — і свой інстытут, і выдавецкая база на ўзроўні... Сярод шматлікіх прычына-выніковых сувязей варта адзначыць адну: развіццё мастацкага перакладу не ў першую чаргу залежыць ад стану вывучэння замежных моў (пры выдатным веданні сваёй роднай), ад колькасці навучальна-дапаможнай літаратуры, даведнікаў, слоўнікаў. Апошнімі гадамі ў Эстоніі выйшлі (апроч школьных) наступныя падручнікі для самастойнага навучання або навучання на моўных курсах: французскай, іспанскай, фінскай, эсперанта, шведскай моў. Слоўнікі — англійска-, нямецка-, французска-, шведска-, чэшска-, балгарска-эстонскія, латышка-эстонскія, эстонска-латышскія (выйшаў у Рызе), літоўска-эстонскія. Натуральна ж, уся названая тут літаратура прызначана для навучання на аснове эстонскай мовы. Думаецца, што спадзяванца на нейкі плён у галіне мастацкага перакладу на Беларусі можна будзе толькі тады, калі і ў нас вывучэнне (і выкладанне) замежных моў будзе абапірацца на родную мову.

Працягваючы ўяўнае падарожжа па краіне эстонскага мастацкага перакладу, завітаем у госці да старэйшага сябра беларускай літаратуры ў Эстоніі, заслужанага перакладчыка

каў Купалы і Коласа. З сучасных беларускіх пазэтаў у нас ведаюць толькі сяго-таго. Наша выдавецтва «Эсі рамаат» не было ў стане арганізаваць пераклад беларускай паззіі. Гэта — з нашага боку. А ў вас! Нядаўна я сабраў трохі інфармацыі наконт таго, што з эстонскай літаратуры перакладзена на беларускую мову. Асаблівай радасці не было.

— Так, на жаль, перакладаецца мала, і некалькіх выпадкова. Перакладаюць, нібы страляючы з завязанымі вачыма — куды пацэляць. Якія, на вашу думку, прычыны такой непераборлівасці?

— Справа ў тым, што перакладчыкам няма на што арыентавацца. У нас, напрыклад, цяжка атрымаць інфармацыю аб беларускай літаратуры. Як мне вядома, на Беларусі не выдаецца перыядычных інфармацыйных даведнікаў аб навінках літаратуры. А літаратурныя часопісы занадта вялікія, няма часу іх перачытаць, каб вырашыць, які твор варта было б перакласці на эстонскую мову. Бо як перакладчык чытае часопіс! Яго позірк спыняецца ўсё на тых самых імёнах, але менш вядомыя аўтары, чые творы таксама могуць быць вартыя ўвагі, застаюцца незаўважанымі. Праўда, трохі дапамагаюць крытычныя агляды, але ў гэтым выпадку перакладчык мусіць даверыцца густу крытыка.

— Ці цяжкасць арыентацыі ў літаратуры — адзіная праблема, якая стрымлівае развіццё ўзаемнага перакладу?

— Вядома ж, ёсць і іншыя праблемы. Вельмі цяжка дастаць больш-менш капітальныя даведнікі, слоўнікі і іншыя дапаможныя матэрыялы, неабходныя перакладчыку. Усе такія кнігі (энцыклапедыю, апошнія тамы тлумачальнага слоўніка, беларуска-рускі слоўнік, слоўнік Насовіча, энцыклапедыю літаратуры і мастацтва [я атрымаў з дапамогай асабістых знаёмстваў, у тым ліку ад аўтараў перакладных твораў (І. Мележа, Я. Брыля), якія паставіліся да маіх патрэб з надзвычайным разуменнем. Але аб тым, якія карысныя інфармацыйныя крыніцы на Беларусі выдаюцца зараз або рыхтуюцца да друку, перакладчык нічога не ведае. Трэба ўлічваць, што з цягам часу перакладчык робіцца «ўпаўнаважаны» іншай літаратурай ў сваёй краіне, да яго звяртаюцца з пытаннямі, ён прадстаў-

шасць эстонскіх кніг, што ляжалі на адпаведнай паліцы гадзі тры назад, відаць, так і не памяняліся. Не памятаю, каб там прадаваліся падручнікі, слоўнікі і іншы перакладчыцкі «рыштунак». А такія кнігі карысталіся б попытам не толькі ў перакладчыкаў. Дарэчы, аб падручніках. У выступленні на старонках «ЛіМа» латышскі пазэт і перакладчык У. Бэрзіньш выказаў жагданне ўбачыць калі-небудзь «лёгка і дасціпны самавучыцель беларускай мовы з пласцінкай», а таксама перакладныя латышка-беларускі і беларуска-латышскі слоўнікі. Ці адчуваецца такая патрэба ў Эстоніі?

— Я лічу, што ў Эстоніі патрэбны кнігі, якія б знаёмілі з мовамі ўсіх саюзных рэспублік, у тым ліку і з беларускай. Яны маглі б змяшчаць агляды гісторыі і сённяшняга стану гэтых моў, у агульных рысах звесткі пра граматыку, фанетыку, лексіку і г. д. Адным словам, каб той, хто цікавіцца, мог атрымаць праз кнігу нейкае ўяўленне аб гэтых мовах. Там можна было б змясціць і невялікія размоўнікі. Я з задавальненнем падтрымаў бы думку латышка-эстонскага таварыша, бо ўсялякае папулярна-лінгвістычнае выданне мае карысць і заслугу ў адабрэненні. Але ўлічваючы тое, што ў нас у Эстоніі няма — акрамя рускамоўных — ніякіх слоўнікаў на мовах народаў СССР (ёсць, праўда, латышка-эстонскі і літоўска-эстонскі, дый тыя параўнальна невялікія), а размоўнікаў — яшчэ менш, на сённяшні дзень думка аб неабходнасці адпаведнага выдання на беларускай мове выглядае пакуль што фантастычнай. Латышы і літоўцы ў гэтых адносінах, напэўна, у іншым становішчы, бо яны бліжэй да Беларусі і маюць з ёй больш этнічных і гістарычных сувязей.

— Але ж нягледзячы, што яны ў іншым становішчы, да выдання падручнікаў, ці хоць бы слоўнікаў, яшчэ далёка. А пакуль не будзе такой літаратуры ці нейкіх спецыяльных моўных курсаў, валодаць мовамі іншых народаў СССР і ў нашых рэспубліках, і ў іншых будзе толькі адзінікі. У выніку гэтага — пераклады з большасці моў народаў СССР робяцца праз трэцюю мову. Але ж нягледзячы на багатую традыцыю рускай перакладной літаратуры яна часам падносіць нам недакладныя пераклады і (Заканчэнне на стар. 6).

КІНАРЭЖЫСЕР, расказваючы на радыё пра сваю новую работу, гаворыць: «Мы рабілі фільм лірычны, светлы, і калі нам удалося перадаць гэта пачуццё глядачу, калі ён будзе пакідаць залу з усмешкай, — будзем лічыць, што сваю работу выканалі».

«Мала!» — хацелася ўголас запярэчыць гэтаму, не дужа патрабавальнаму рэжысёру. Занадта мала для мастацтва — разлічваць усяго толькі на ўсмішку. З гэтым — весяліць і пацішаць — выдатна ў свой час спраўляліся скамарохі і балаганныя артысты. Задача ж сапраўднага мастацтва куды больш высокая і адказная — звяртацца да душы чалавека, уплываць на яго пачуцці і думкі, словам, выконваць грамадскую, ідэйна-выхаваўчую функцыю.

Што з'яўляецца прадметам мастацтва? Пытанне гэта апошнім часам стала аб'ектам самых гарачых спрэчак.

Нацэльваць мастацтва толькі на праблемы сённяшняга, канкрэтна-практычнага як быццам не выпадае. Для гэтага ёсць публіцыстыка. А з другога боку, як можна адгарадзіцца ад таго, што хвалюе людзей, што замінае, перашкаджае нашаму руху наперад, што азмрочвае, атручвае наша жыццё?

І вось чытаю ў М. Я. Салтыкова-Шчадрына, які, нібы падслухаўшы сённяшняга спрэчкі, піша: «Алімпійскае раўнадушша да бегучых (альбо, як звычайна гаворыцца, часовых) інтарэсаў рэчаіснасці зразумелае толькі тады, калі інтарэсы гэтыя ўладкоўваюцца самі сабою, ідуць сваёй чарадой, па аднойчы заведзенаму парадку... Але калі рэчаіснасць зацягвае ў сябе чалавека ўзмоцнена, калі наступае разуменне, што без нашага асабістага ўдзелу ніхто нашай справы не зробіць, ды і сама яна ніякім чынам не ўладкуецца, талі неабходнасць усвядоміць сябе грамадзянінам, неабходнасць прымаць удзел у агульнай пільнай жыцця, а гэта значыць і мець пэўны погляд на з'явы яго, уяўляецца настолькі пільнай, што наўрад ці хто-небудзь можа ўхіліцца ад яе».

І далей: «У канчатковым выніку не можа існаваць... дробнага чалавечкага інтарэсу ўжо з аднаго таго, што ён інтарэс чалавечы».

Вось так. Цвёрда і недвухсэнсоўна. Для мастацтва няма дробных, нязначных праблем. Ёсць хутэй за ўсё дробныя, нязначныя мастацкі, якія да жывой, кіпучай рэчаіснасці адноўца абьяква, а то і пагар-

дліва. Калі ж мастак — асоба, грамадзянін, ён заўсёды будзе ў самым віры жыцця, а за бегучымі, будзённымі справамі здолее разгледзець і тое, глыбінна істотнае, што мастацтва адносіць да катэгорыі вечнага, агульначалавечкага.

У Неміровіча-Данчанкі ёсць цікавая думка аб тым, што здольнасць птушкі да палёту відна нават тады, калі яна, гэтая птушка, ходзіць па зямлі.

Дакладна сказана! І, вядома ж, не толькі пра птушку. Калі мець на ўвазе мастака, то нярэдка па адным зробленым штрыху, па адной напісанай фразе можна беспамылкова вызначыць: здольны ён да палёту ці не.

бою, а пакінуў гэта як бы ў падтэксце, у будучым, уяўляемым развіцці падзей? Напэўна, таму, што такі, адкрыты, канец аповесці куды больш дзейны, непараўнальна больш моцны па свайму эмацыянальнаму ўздзеянню на чытача. Калі твор заканчваецца перамогаю добра, чытач, перажывушы хвіліны высакароднага гневу, з палёгкаю ўздыхае: «Ну, вось і добра. Так яму, нягодніку, і трэба!» І супакойваецца. І міжволі пераносіць сітуацыю твора на рэальнае жыццё, думае, што і ў акаляючай яго рэальнасці зло таксама пакарана ўжо. Ва ўсіх кім разе, ствараецца такая ілюзія.

Адкрыты ж канец твора, калі зло і дабро застаюцца ў сва-

Фрэнсіс Бэкан, выдатны англійскі філосаф семнацатага стагоддзя, усіх вучоных падзяляў на тры групы. Вучонага-дагматыка ён параўноўваў з павуком, які з самога сябе тчэ павуцінне сваіх навуковых сэнтэнцый. Таго, хто імкнецца толькі да максімальнага накаплення фактаў, Бэкан называў мурашом, які бяздумна валачэ ў кучу ўсё, што ні трапіць яму на шляху. Сапраўдны ж метадаў навуковага пазнання, на думку англійскага філосафа, пачынаецца толькі тады, калі ёсць асэнсаваная, мэтанакіраваная перапрацоўка матэрыялу, што дае вопыт, практыка. Вучоны, які трымаецца гэтага метаду, падобны да пчалы.

такіх чытачоў лепш за ўсё ствараць не асобныя літаратурныя творы, а спецыяльныя навуковыя трактаты. Хай на іх яны адточваюць свой дасканалы розум. У мастацтва — іншыя мэты і задачы! І дзякуй богу, што геніі нашай літаратуры не дзялілі сваіх чытачоў на эліту і дэмас, а тварылі па законах мастацтва, і таму творы іх цікавыя для ўсіх — і для юнага школьніка, і для ўмудронага вопытнага акадэміка. Менавіта ў гэтай даступнасці пры ўсёй глыбіні зместу і заключаецца галоўны сакрэт іх вечнай цікавасці, іх неўміручасці.

Многа ёсць розных тэорый адносна таго, якія крытэрыі найбольш прыдатныя пры ацэнцы мастацкага твора. Кожная з гэтых тэорый па-свойму цікавая і слушная. Але, напэўна, самы дакладны і самы надзейны крытэры — уласныя пачуцці. Калі пасля той альбо іншай кнігі, таго альбо іншага фільма душа расчулена і раскрыта на сустрэчу дабру і святлу, сэрца ўсхвалявана і звернута да ўзвышанага і высакароднага, калі хочацца быць лепшым, дабрэйшым, хочацца любіць, смяяцца, плакаць, — можна не сумнявацца, што ў гэтым выпадку мы маем справу з творам мастацтва.

Раман моднага зарубежнага пісьменніка. Раман, дзе пераплялося ўсё: рэальнае і фантастычнае, праўдападобнае і неверагоднае, здаровае, нармальнае светаўспрыманне і хваравітае, шызафрэнчна-бязглуздае, высокае, светлае і агіднае, натуралістычна-пачварнае...

Працерабіцца да якога-небудзь сэнсу скрозь гэтыя дзікія фармалістычныя джунглі амаль немагчыма. Навошта ж, каму неабходны такія «творы», якія трэба разглядаць як рэбусы, дзе ўсё пастаўлена з ног на галаву?

Кажуць, што гэта — пошук, эксперымент, які пашырае выяўленчы магчымасці мастацтва. Магчыма. Справа, аднак, не ў гэтым. Не ў тым, што мастацтва праціпаказаны пошук, наватарства. Якраз наадварот. Мастацтва — бадай, адзіная форма духоўнага жыцця, дзе любы паўтор, любое капіраванне катэгарычна недапушчальныя. Права на жыццё мае толькі тое, што заключае ў сабе нешта новае, смелае, сапраўднаму арыгінальнае.

Разам з тым наватарства павінна мець свае разумныя межы, не пераступаць граніцу, за якой мастацтва канчаецца і пачынаецца антымастатства. Таму далёка не ўсіх эксперы-

Чытацкі дзёнік пісьменніка

З ЛЁСАМ НАРОДНЫМ

Мастацтва, на мой погляд, — гэта перш за ўсё пачуццё, а затым ужо — думка. Думка і пачуццё знаходзяцца паміж сабою ў такой залежнасці, як, скажам, плод і кветка. Як бы ні цанілі плод, усё ж такі не можам не прызнаць, што першай з'яўляецца кветка. Гэтаксам і мастацтва павінна прыходзіць, ці дакладней, уваходзіць у душу чалавека праз пачуццё, і толькі такім шляхам будзіць яго думку, жывіць яго розум.

Аразкул з аповесці Чынгіза Айтматава «Белы параход» — носьбіт злага, жорсткага пачатку. Прычым дзейнічае ён адкрыта, нахабна і... беспакарана. Спачатку нават узнікае недаўменне: чаму гэты нахабнік не атрымоўвае ў аповесці больш актыўнага процідзеяння. Пазіцыю дзеда Мамуна наўрад ці можна назваць актыўнай. Самае большае, на што ён асмеіўся, гэта сказаць Аразкулу ў твар: «Мярзотнік ты!» Але істотна змяніць што-небудзь ён бяспільны. Таму і плача — горка, няўцешна — стары чалавек ад таго, што такая поскудзь топча зямлю, атручвае людзям жыццё, бярэ верх над добром, а ты бачыш, пакутуеш — і нічога не можаш зрабіць.

Чаму ж пісьменнік, вывеўшы зло ва ўсёй яго сіле і агіднасці, не даў яму прамога, рашучага

імі варожым, непрымірым супрацьстаянні, высакародны гнёт, абуджаны аўтарам у душы чытача, не прападае, не астывае і пасля прачытання, і гнёт гэты вымушае не толькі зло асуджаць, не прымаць, але і актыўна супраць яго дзейнічаць.

Наша літаратура заўсёды была, ёсць і будзе душою, сумленнем народа. Таму ўсялякія разважанні аб праве пісьменніка на фармальны эксперымент, аб плённасці пошукаў у сферы «чыстага мастацтва» і гэтак далей, — ёсць разважанні не толькі абсурдныя, але і шкодныя. Нашым ідэйным праціўнікам, канечне, вельмі б хацелася нашу савецкую літаратуру, якая заўсёды была востра сацыяльна, адкрыта грамадзянская, зрабіць звычайным пацешным чытвам, саштурхнуць яе на шлях бясплоднай фарматворчасці, снабідкага ігнаравання рэальнага жыцця.

Толькі не! Лепшыя кнігі сучасных пісьменнікаў, такіх, як Чынгіз Айтматаў, Віктар Астаф'еў, Васіль Былаў, Васіль Быкаў, Валянцін Распуцін і многіх іншых, сведчаць аб тым, што глыбінныя традыцыі нашай літаратуры жывыя і сёння, што яна, як і заўсёды, звернута да розуму і душы чалавека, цесна знітавана з думамі і справамі народа, яго лёсам.

Мне думаецца, што прадстаўнікоў усіх гэтых груп няцяжка знайсці і сярод служыцеляў муз.

«Ці патрэбны нейкія пабудовы (маецца на ўвазе літаратурныя творы), прыгодныя толькі для вельмі развітых, для выключна адукаваных чытачоў, для людзей, якія жывуць пераважна напружаным, інтэлектуальным жыццём? Безумоўна!»

Гэта сцвярджаецца ў нашай шануючай літаратурнай газеце аўтарам, які здабыў сабе вядомасць менавіта такімі «пабудовамі». Сцвярджаецца на поўным сур'ёзе, без аніякага ценю сумнення. Але ж, як мы ведаем, сапраўдная літаратура ніколі не была і не будзе, кажучы словамі Леніна, удзелам верхніх дзесяці тысяч, а тым больш удзелам купкі інтэлектуальных гурманаў, «гігантаў, якія валодаюць усімі тонкасцямі эстэтычнага ўспрымання свету». І не толькі літаратура ў цэлым, а нават асобны твор не можа, не павінен быць арыентаваны на нейкую эліту грамадства. Інакш дзеля чаго тады брацца за пяро? Губляецца сэнс, высокае грамадскае прызначэнне літаратуры, якая павінна даходзіць да сэрцаў самых шырокіх мас, абуджаць іх, узвышаць, весці за сабою. Для тых жа, хто вельмі ўжо развіты, «жыве напружаным інтэлектуальным жыццём», для

СПАДЗЯВАННЕ НА ПЛЁН

(Заканчэнне пачатак на стар. 5).

недакладнае ўяўленне аб спецыфіцы тае ці іншае мовы. Прыкладам, у нас на Беларусі, арыентуючыся на рускія пераклады, аўтаматычна пішуць Тамсаарэ, Туулік, хоць гэта і няправільна (у эстонскай мове «аа» — адзін доўгі галосны гук, у беларускай «аа» — два галосныя).

— У прынцыпе да перакладаў праз трэцюю мову трэба ставіцца адмоўна. Ёсць такі жанр, дзе такі пераклад увогуле недапушчальны, гэты жанр — паэзія. Відаць, няма патрэбы падрабязна тлумачыць прычыну, я толькі скарыстаю нагоду і працуюю нашага літаратурнага волата Фрыдэбрта Тугласа. У лісце да аднаго з перакладчыкаў ягоных твораў ён

піша: «У перакладзе пэўная дэталёвая можа неяк вытыркнуцца, быццам агаліцца, іншыя ж цалкам рэтушуецца. Асабліва церпіць рытмічны бок твора». Можна працягнуць гэтую думку: ужо на «першай ступені» перакладу ўзнікаюць разыходжанні, на «другой ступені» гэтыя разыходжанні неабходна павялічваюцца. Але нам, на жаль, прыходзіцца пагаджацца з тым, што без падвойных перакладаў не абыйсціся. Калі і папраўдзіць няма знаўцы нейкай рэдкай, экзатычнай мовы, а з тым ці іншым твораў трэба азнаёміць чытача, прыходзіцца згаджацца на пераклад з мовы-пасрэдніцы. У гэтым выпадку, аднак, трэба быць пэўным, што першы пераклад зроблены добра, што ў ім няма перакручванняў і што рэдактар не

ўчыніў над ім гвалту... У нас цяпер паўсюдна прыжываецца прынцып непасрэднага перакладу, але ўсё яшчэ выходзяць і падвойныя пераклады, і не трэба гэта асуджаць. Так, у нас няма знаўцы арабскай мовы, але нядаўна выйшлі два тамы казак «Тысячы і адной ночы» ў перакладзе праз трэцюю мову, дык добра, што хоць такое ёсць. Дамо ўсё ж нейкае права на жыццё падвойнаму перакладу, але хай ён застаецца толькі на самы крайні выпадак. Збліжае мова-пасрэдніца ці раздзяляе народы! Гэта ўжо больш складанае пытанне. Вядома ж, мова-пасрэдніца здымае неабходнасць ведання арыгінальнай мовы, і, ставячыся да справы павярхоўна, гэтым можна задаволіцца, хоць бы дзеля зручнасці. Пытанне, відаць, у тым, што пры існаванні мовы-пасрэдніцы не трэба адмаўляць неабходнасць вывучэння арыгінальнай мовы. Зносіны праз мову-пасрэдніцу — гэта толькі першая ступень двухбаковых сувязей, калі ж мы хочам узняць вышэй, лепш зразумець адзін аднаго, тады неабходна вучыць мовы. Бо склад ду-

мак народа, яго псіхіка праяўляюцца заўсёды ў яго роднай мове. Родная мова — душа народа. Ніякая іншая яе не заменіць.

— З гэтым можна з усёй душой пагадзіцца. Нарэшце, апошняе пытанне. Набліжаюцца Дні беларускай літаратуры ў Эстоніі. Як, на вашу думку, можна выкарыстаць гэтую падзею для паляпшэння стану ўзаемнага перакладу, для ўсталявання нейкага супрацоўніцтва ў галіне падрыхтоўкі перакладчыцкіх кадраў, абмену інфармацыяй, літаратурай і г. д.?

— Увесь мой вопыт паказвае, што адпаведныя дэкады літаратуры і мастацтва шмат карысці не прыносяць, прынамсі для ажыўлення літаратурных сувязей. Яны заўсёды насілі хутэй парадны характар. Тон задавалі канцэрты, тэатр, урачыстыя сходы, пасяджэнні і г. д., і г. д. Канкрэтных вынікаў заўсёды было мала. Дый да таго ж літаратура пад час такіх мерапрыемстваў заўсёды заставалася на заднім плане. Не верыцца, каб гэтым разам справы выглядалі інакш. Калі б у кіраўнікоў з'явілася жаданне

выкарыстаць гэтыя дні на нешта больш сур'ёзнае, дасягнуць нечага канструктыўнага, дык варта было б правесці нараду для вырашэння выключна практычных пытанняў. На парадку дня такой нарады маглі б стаць: 1) наладжванне ўзаемнай інфармацыі [з нецярпеннем чакаем з'яўлення на Беларусі перыядычнай брашуры аб літаратурных навінках!]; 2) наладжванне адпаведнай працы ў абодвух Саюзах пісьменнікаў, прычым праца гэтая мусіць быць забяспечана матэрыяльна; 3) павелічэнне даступнасці літаратуры, паляпшэнне працы спецыяльных кнігаран у гэтай галіне; 4) накіраванне студэнтаў з Беларускага ўніверсітэта ў Тарту і з Тартускага ўніверсітэта ў Мінск для вывучэння мовы; 5) вызначэнне стыпендыі для перакладчыкаў, што доўгатэрмінова знаходзяцца ў іншых саюзных рэспубліках. Гэтыя пытанні можа быць і болей.

— Дзякуй вам, паважаны Олеў Адавіч. Будзем спадзявацца, што справа, якая так нас хвалюе, атрымае новы імпульс.

Міхась КУРЫЛА

БОЛЬШАГА ШЧАСЦЯ НЯМА...

Я думаю, сусвет — гэта я, а ён аказаўся — другое: колас наліты — подых жыва, ды ясель світалыны, пасаджаны мною. І большага шчасця, паверце, няма, чым ведаць, што ёсць на зямлі тваё поле і дрэва... Пакуль яны ёсць — ёсць Айчына сама, а будзе Айчына — то буду і я, і, значыць, — нішто не дарэмна!

Адночы, дзеля забавы, я кінуў цяжкі камень у ваду начнога возера, на нейкі момант патопіўшы зорні, што там купаліся... Уяўляеце, што будзе з імі, бухматымі, гэтай рэкламай зямной гасціннасці, калі нейкая рука, назматая, як вусень, таксама, як і я, дзеля забавы, шпурне сюды не камень які-небудзь, а бомбу атамна-насмічную?!

Дрэва юнацтва

Расце на ўзбярэжжы старал таполя, дрэву — за сотню, а мо і болей, дрэву — за сотню, а нам — па семнаццаць... Хтосьці назваў яго — Дрэвам Юнацтва. Дрэва Юнацтва! Працоўнае лета — студэнцкае брацтва, жыта — пажата, травы — дакошаны... Дзякуй Вам, маці, за ўсё за харошае! Кватаравалі і сьбравалі, і працавалі мы дружнай сям'ёю. Студэнцкае лета — азёрныя хвалі, лашчыла, пясціла нас цеплынёю. ...Пасля, у горадзе, сіллася поле, травы — у пояс і наша таполя.

Маці прынесла галінку вярбы, паставіла ў слоік з вадою... І ўвесь мой пакой асвятліўся тады промнямі радасці і неспакою.

Збудаваў чалавек сабе хату на відным месцы, ля крыніцы: змайстраваў высокі ганак, вонны светлыя... Але навошта — прыбіў ананіцы?! Падвёў да хаты дарогу бетонную, закліў садок і клумбу іветан, абліў слябі — уласнасць законную, але навошта — вострым штыкетам?!

Бачу казачны край, дзе ніколі не жыў, толькі марыў аб ім ды начаі тужыў. Па лугах, па барах па яго не блукаў, — гэты казачны край я ў душы адшукаў. Невядомы пакуль далаглядзі яго, толькі рэкі цякуць — ўсе да сэрца майго... І здаецца парой, што аднойчы там жыў, што далёкі той край мне даўно не чужы!

Пазваніла: «Еду!» — нібы сказала: «Дарую жыццё», і сто напасцей маіх, і сто бедаў дашчыннай палі ў небыццё. Што з намі будзе? Час рассудзіць, адно я знаю: ты — той ранан, што сілы творчыя абудзіць, патушыць боль, загоіць раны. Так птушка вырай прадчувае, як сёння я цябе чакаю, даўно жадаючы сустрэцца.

К.Т.А.

КЛІЧА БАЦЬКОЎСКІ ПАРОГ

«Дадому з далёкіх дарог кліча бацькоўскі парог», — гэтыя радкі можна паставіць эпіграфам да новага зборніка вершаў Уладзіміра Дзюбы «Карані бліскавіцы».

Памяць вяртае лірычнага героя ў родныя мясціны, дзе «нават будні — святы», дзе пасля шчырай споведзі перад людзьмі і прыродай «сполахамі навалыні спатоліцца душа». Лірычны герой вяртаецца ў маленства, каб зноў, год за годам, паўтарыць свой жыццёвы шлях.

Конь пысай ткецца мне ў руку. І фырыне. І — уздыць зрэчні. Я ў іх — зялёны і маленькі.

Нялёгім было пасляваеннае жыццё — і дарослых, і дзяцей, асабліва тых, хто рана асірацеў. І не ў ружовых фарбах паўстае яго, гэта жыццё, у якіх У. Дзюбы. Лірычны герой — малы хлапчук — з болей прызнаецца: «Хоць праўду адрозніць магу ад няпраўды, а цяжка, хоць плач, без башкоўскай парад». Удзячныя радкі адрасаваны маці, салдаткудовам, якія адны, без моцных мужчынскіх рук, выводзілі дзяцей у людзі.

Вучыла школа — настаўнікі і кнігі, вучыла жыццё — аднавяскоўцы і праца. Свет маленства паэтычна адлюстраваны ў вершах «Старэнькая хата...», «Павяжуць бабы хатулі...», «Раслі на градах...»

Уражае нечаканым паваротам думкі ў канцы верш багладнага ладу пра дзядзькоў,

У. Дзюба. Карані бліскавіц. Вершы. «Мінск». «Мастацкая літаратура», 1986.

якія складаюць стог: спачатку — упяцх, пасля — учатырох, яшчэ праз год — утрох. Яны, дзядзькі-аднавяскоўцы, убачаны вачыма лірычнага героя. І ў тым, як убачаны, раскрываецца і душа самога героя. Стог, завершаны Пятром і Рыгорам, высіцца як помнік ім, мужным і працавітым людзям. Непражытыя галы дзядзькі завяшчалі дзецям, шчаслівым нашчадкамі. І яму, лірычнаму герою, таксама. Дар гэты да многага абавязвае, асабліва тут, дома, «калі пакутуе душа, калі спытацца мусіш, хто ты цяпер і кім ты быў спярша».

Бывае, аўтары паэтычных зборнікаў губляюць лірычнага героя на паўдарозе — у дзяцінстве, у малалодзі. У. Дзюба праводзіць свайго героя праз усю кніжку: ён вучыцца, служыць у арміі, сустракаецца з каханай дзяўчынай, працуе. І ў гэтым плане кніжка «Карані бліскавіцы» цэльная: вершы чытаюцца як невялікія раздзелы адной паэмы, у цэнтры якой ён, лірычны герой. Аўтару верыць, калі ён прыводзіць свайго героя — ужо сталага чалавека — да высновы: у небе толькі бачныя воку карані тых бліскавіц, што непрыкметна апальваюць лёс і душы людзей на зямлі.

На жыццёвым шляху нямаю перашкод, суровых выпрабаванняў. Каб іх з годнасцю пераадолець, патрэбны мужнасць, бескампроміснасць, маральная сіла. А што якасці гэты ёсць у лірычнага героя, бачна, калі ён застаецца саманасам з прыродай і адкрываецца ёй — як блізкай душы. Прырода ў вершах паэта жы-

вая, дзейная: умее слухаць і спачуваць, здымае боль, лечыць цішынёй і блакітным шумам лўняю. Тая ж крынца, напрыклад, не толькі наталяе смагу, але і прасвечвае, як рэнтген, душу чалавека.

Пі — Калі ты стомлены, Слабы, Зрок яснае Ад яе нібы. Ну а злы — Тады, Браток, Бяда: Страціць чары Дзіўная вада.

На нашых вачах вырас, узмужнеў лірычны герой і цяпер — ужо сталы чалавек — звяртаецца і да сябе, і да сваіх сучаснікаў, і да нашчадкаў:

Промні сонечныя, Бы Саджанцы ў зямлю, Уторквай. Замачувай іх пад кронкай і рыхтуйся да слубы. Пералюцца спавалля Промні сонца ў промні хлеба. Там, Дзе спрэс сінее неба, — Спрэс рунее і зямля.

Шкада, але, бывае, лірычны герой глядзіць на свет нібы не сваімі вачыма, гаворыць нібы не сваім голасам. Тут і спрэчная катэгарычнасць вываду: «Убачыць свет не злым умеюць толькі мамы». Тут і непрадуманасць параўнанняў: «Нібы змяіны ўкус, укол унутрывенны». Падабенства знешняе, без паглыблення ў сэнс. Змяя кусае, каб забіць, а ўколы даюць, каб выратаваць чалавека. Трапляюцца радкі, нібы спецыяльна прыдуманых для пароды: запознае каханне — «верх маіх пакут». Або яшчэ: «Смерч вайны — злы сівер веку хай у барадзе маёй засне»... Такія «вобразныя» агрэхі не-не дый праддвояцца на паэтычным полі неблагіх у цэлым вершаў.

Вяртанне на бацькоўскі парог — гэта не ідэальная прагрукка ў мінулае. Лірычны герой, за якім угадаецца сам паэт, вяртаецца да мілых сэрцу вытокаў з добрым жыццёвым і духоўным багажом. Вяртаецца, каб набрацца новых сіл і зноў рабіць дабро на зямлі, апальнай бліскавіцамі.

Мікола МАЛЯУКА.

атрымалася, на нашу думку, і канцоўка: «Толькі б мне вырасці, я абавязкова аддзячу...» Словы гучаць трафарэтна — па вучальна.

Калі дзіця шкадуе зайчанята, не оломіць дрэўца, не пакрыўдзіць слабейшага — значыць, з яго расце добры чалавек. Алёнка і яе сяброўкі эвалі зайчыка (апаўданне «Наротнае вуха»). Цікава было дзецям са зварном. Але калі зайчаня падрасло, яго трэба выпускаць у лес. І ўсё ж у жыцці таксама здараюцца казкі. У небяспечны момант зайчык зноў прыбгае да сваіх сяброў, адчуушы ў іх абаронцаў і выратавальнікаў. Апаўданне «Наротнае вуха» напісана сцісла, эканомна, праўдзіва.

Своесабылівым гімнам роднаму нутку, з яго сціплай, някідакай, цікай красою гучыць пачатак апаўданна «Буслінка на стозе». Нічога незвычайнага не адбываецца ў творы, але адчуваеш усхваляванае дыханне аўтара, яго сардэчную любасць да роднага нутка. Каб прывабіць буслоў на селішча, хлапчукі зацягнулі барану на старую бярозу. Але буслы не захацелі на ёй гняздзіцца, а зрабілі сабе жылто на стозе дзядзькі Рыгора. Рыгор не зганяе буслоў, бо лічыць іх птушкай, пакрыўдзіць якую — вялікі грэх...

Найбольш характэрная рыса твораў Я. Крамко — гэта сардэчная шчырасць, якая лучыць малых чытачоў з героямі кнігі. Разам з тым ператварае жыццё ў сваіх апаўданнях у суцэльнае свята. Мова ў творах жывая, натуральная, аўтар за малым выключэннем, не злоўжывае дыялектызмамі, не абцяжарвае імі чытацкае ўспрымання. Пры чытанні не кідаецца ў вочы голы дыдактызм, маралізатарства. Письменнік вядзе гаворку з юным чытачом цікава і сур'ёзна. Адрэдагаваў кніжку на грамадскіх пачатках Я. Брыль, і гэта, несумненна, паспрыяе таму, што яна знойдзе свайго удзячнага чытача.

Міхась ВАРВАШЭВІЧ, настаўнік.

Г. Жабінка.

ВЫТОК ДАБРА І ПРЫГАЖОСЦІ

У першай кніжцы для дзяцей Яўгена Крамко «Звяры таксама плачуць» вы не сустрэнеце твораў з вострай займальнасцю, раптоўнай развясняю, з дэянным у нейкіх эпізатычных мясцінах. Але, на нашу думку, ёсць галоўнае: умёнае паказанне звычайнае, будзённае — незвычайна, па-мастацку глыбока і праўдзіва. Апаўданні Я. Крамко на першы погляд могуць падацца залішне зямнымі, але ў гэтай «прыземленасці» б'ецца гарачае дыханне жыцця, схавана яго жывінка. У кніжцы змешчаны апаўданні пра сённяшняе дзі, творы пра дзяцінства хлапчуноў і дзяўчынак былой Заходняй Беларусі. Нягледзячы на бяхслібсць і страшную галодную веснавую пару, дзяцінства ў той далёкі час таксама было непаўторнай, найпрыгажэйшай парой, якая ўспамінаецца з вялікай цеплынёй і удзячнасцю. Хіба цяпер не любіць вясковыя дзеці зрабіць з гразі сабе на ногі «боты», як Толькі з Надзіямоння (апаўданне «Чарніцы»). Толькі тады сапраўдных чаравікаў ці ботаў сялянскія дзеці — кожны злоты не маглі мець у сабе. Цяперашнія дзеці маюць не адну пару чаравікаў ці ботаў, але як устрымацца і не набыць сабе яшчэ адной. якія праўда, хутка змыюцца ў быстрой рачной плыні?

Пастушок з апаўданна «Памідор» пасе сваю і суседнюю каровы, бо бацькі на жыве:

Я. Крамко. Звяры таксама плачуць. Апаўданні. Мінск, «Юнацтва», 1985.

«Летні дзень — год корміць». Гарачыня... Сонца, здаецца, ужо не свеціць, а смаліць, спальвае ўсё на свеце. А тут яшчэ падбой на назе гарыць пякельным агнём — не драгануцца. А нароў усе роўна трэба выганяць і гнаць на пашу. Перамагаючы слабасць, хлапчук брыдзе па пяску-прысанку. Сілы пакідаюць малага, і ён траціць прытомнасць. Ачнуўшыся, бачыць памідоры і жанчыну Каваліху, якой ён баўся, як агню. Каваліха гаворыць хлапчыку ласкавыя словы, частуе памідорыкам, хоць каровы ўжо цягаюць жытнёвыя каласы з яе палоскі. І ў пастушка, не так ад яе памідорыка, як ад спагадлівых слоў, зноў з'яўляюцца сілы.

Дзеці вельмі добра адчуваюць у чалавеку праўду і фальш, жорсткасць і спагаду. Яны адкрываюць свет не розумам, а сэрцам. Вясковыя жанкі пачаставалі маленькага Толькі чарніцамі (апаўданне «Чарніцы»). Першая думка, што з'явілася ў Толькі, — падзяліцца ласункам з бацькамі і маленькімі сястрычкамі. Дома ў той гарачы летні час нікога не было, і каб самому не з'есці ўсе ягады, Толькі узяў у рот толькі адзінку, а астатнія схваў. А з-за тое вечарам, калі ўсе з сям'і былі ў зборы, ён сам па-гаспадарску падзяліў ягады ўсім пароўну. Як бацька, як сталы мужчына...

мент тут апраўданы. І яшчэ. Маё глыбокае перакананне: чым буйнейшы талент — тым меней у яго патрэбы прыбгаць да розных фармалістычных выкрутасаў. Ускладнёнасць формы вельмі часта служыць адной мэце: замаскіраваць беднасць, прымітыўнасць зместу.

На сцэне разгортваліся жахлівыя, трагічныя падзеі, артысты распачна заломвалі рукі, надрыўна галасілі, а тыя, хто сузіраў усё гэта, заставаліся сумныя і абьякавыя. Праўда, адзін раз, калі галоўны герой, паранены, бразнуўся на падлогу і стаў карцінна курчыцца ў перадсмяротных сутаргах, нехта не вытрымаў, хіхікнуў...

Спектакль праваліўся. Таго жадаванага, неабходнага аднаання сцэны і залы, калі глядачы забываюць, што перад імі артысты, а артысты ў лепшым сэнсе забываюць пра глядачоў, цалкам пераўвасабляюцца ў свае вобразы, і на сцэне ствараецца поўная ілюзія рэальнага жыцця, рэальных жывых людзей з іх натуральнымі клопатамі, думамі, лацункамі, якім шчыра верыш, глыбока суперажываеш, — усяго гэтага, на жаль, не адбылося.

Чаму ж? Ні драматычна аснова, ні прафесійнае майстэрства акцёраў падстаў для такога правалу, як быццам, не давалі. Што ж тады? Падвяла нявостынасць рэжысёра, які ўсю трагедыю падзей задумаў перадаць чыста знешнімі сродкамі — дэталёвым, амаль натуралістычным паказам сцэны забойстваў, бурным праўдленнем эмоцый, фарсіраваным гучаннем. А ў выніку гэта абярнулася мітуснёй на сцэне, істэрыкай і надрывам.

У мастацтве ж, вучуў А. П. Чэхаў, усе пачуці, страці трэба бязлітасна заганаць унутр, у падтэкст. Толькі ўнутраны, схаваны драматызм твора можа па-сапраўднаму ўсхваляваць чытача альбо глядача, выклікаць у яго суперажыванне. Гэта — адзін з галоўнейшых законаў мастацтва, і ігнараванне яго, як бачым, жорстка помсціць.

Леў Талстой, пагутарыўшы з маладым, але вельмі ўпэўненым у сабе пісьменнікам, запісаў пасля ў сваім дзёніку: «Няма сур'ёзных адносін да жыцця».

У талстоўскіх словах — адно з важнейшых патрабаванняў мастакоўскай працы. Без гэтага, без сур'ёзных адносін да жыцця, нельга і марыць пра тое, каб стварыць нешта вартнае ўвагі народа.

Зіновій ПРЫГОДЗІЧ.

КНИГАПИС

КАМУНІСТЫ. СЫНЫ КАМУНІСТАЎ. Калектыўны зборнік. Прадмова і ўкладанне У. Паўлава. Сэрыя «Паэтычная бібліятэка». Мінск. «Юнацтва», 1986.

Вершы 90 паэтаў прадстаўлены ў гэтай кніжцы. прысвечаны ХХVII з'езду КПСС. Зборнік па сутнасці — калектыўная споведзь аб любові да Радзімы, свайго народа.

У кніжку увайшлі творы народных песняроў Беларусі Янікі Купалы і Якуба Коласа, народных паэтаў рэспублікі Пятруся Броўкі, Аркадзя Куляшова, Пімена Панчанкі, Максіма Танна, іных прадстаўнікоў беларускай паэзіі. С. КОТАУ.

Казімір КАМЕЙША

Пярэймы дня

Доўгім быў дзень у мяне і марудным. Сонца ўзышло разам з песняй з-пад Рудні.

Бацька касу наклепаў
каля ганку,
Востра касу адцягнуў,
як маланку.
А брыгадзір усё ляў пагоду:
— Кіну я ўсё і паеду на воды...
З гэтага нават смяяліся пёўні.
Мелі мы час ды не мелі
цярпення.
Жаўранкі ў небе журботна
трымцелі,
Дрэвы жывыя расці не хацелі.
Сонейка ўзідзе —
стаіць каля Рудні.
Ранні быў час,
Дзень быў марудным.
Як жа раптоўна яно
перад поўднем
Колы крутнула
І ахнуў я: — Позна!
Сцежкі мае пачалі крыжавацца,
Дрэвы, як спіцы у коле, мігцяцца.
Кроны ў бары не растуць, а страляюць.
Сам ты не той ды і пушча не тая.
Днём ты назваўся,
а сам ёсць пагоня.
Холад імпаў выстуджае скроні.

Дзе твая, сонце,
белая праменнасць?
Дзень быў марудным,
Дзень стаў імгненным.
Вунь ён на ўрочышчы з назваў «Галія»
Каля стагоў налібоцкіх мільгае.
Стаў я палюхаца страшнага гону,
Быццам бягу.
даганяю вагон свой.
Нават з зязюляй цяпер не жартую:
Раптам нахлусіць ці год пашкадуе.
Што ж я бягу і збіваю калені,
Вусны кусаючы,
ломачы цені?
Стогнуць дарог маіх чорныя вены.
Поўныя грудзі вясны набіраю —
Толькі памылку чынось паўтараю.
Я праз лаўжы і па суччы бягу.
Я — пастушок,
я кароў пераймаю,
Толькі свой дзень пераняць не магу.
Так.
Не прыспешваў сябе, а дарэмна,
Вось і бягу цяпер дню на пярэймы
Хлопцы сустрэнуць на ростанях
часам.

Вёсен у іх, як і песень,
з запасам.
Просяць у круг свой,
дзе цёпла і ветру.
Ранак у іх.
За гарамі іх вечар.
Хлопцы, даруйце, я часу не маю —
Дзень пераймаю,
Дзень пераймаю...

На канцэрце ВІА

Вясёлыя барадачы,
Сагнуты саксафонна шыі.
Хацеў я ў цішыню ўцячы
Ад песні той, што аглушыла.
Але не ўцёк. Як уцячы —
Стараліся барадачы!
Дзве сілы грому і агню
Сышліся тут у гнеўнай сіле.
У дзве рукі тут цішыню
Па галаве адчайна білі.
Не сум някрасаўскі, о не,
Ды не магу, калі я чую,
Як нехта з цішынёй мяне
У пушчы роднае карчуе.

ВІНШУЕМ

Алесю ДЗЯТЛАВУ — 50

Пісьменніку Алесю Дзятлаву 3 чэрвеня спаўняецца 50 год. У віншавальным адрэсе праўлення СП БССР гаворыцца: «Дарагі Аляксей Мікалаевіч! Шчыра віншваем Вас, вядомага беларускага празаіка, з нагоды адметнай з'явы ў жыцці — 50-годдзя з дня нараджэння. Нарадзіліся Вы 3 чэрвеня 1936 года ў вёсцы Турні Бабруйскага раёна Магілёўскай вобласці ў сям'і настаўніка. Пасля заканчэння аддзялення журналістыкі

філалагічнага факультэта БДУ імя У. І. Леніна ў 1959 годзе працавалі ў глыбоцкай раённай газеце «Сцяг камунізму», у рэспубліканскіх — «Чырвонай змене», а пасля ў «Звяздзе», былі членам сцэнарна-рэдакцыйнай калегіі кінастудыі «Беларусьфільм». З 1980 года працуе ў часопісе «Родная прырода», аддаючы шмат сіл і ўвагі адной з надзённых праблем сучаснасці — абароне экалогіі зямлі.
Вы — член КПСС.
Сваё першае апавяданне надрукавалі ў газеце «Літаратура і мастацтва» ў 1970 годзе. З таго часу. Вашы апавяданні і апавяданні часта з'яўляюцца на старонках перыядыкі. Яны звяртаюць на сябе ўвагу тым, што ўзнімаюць важныя маральна-этычныя пытанні нашых дзён, у цэнтры іх — чалавек як асоба, якому да ўсяго справа, ён — актыўны член грамадства, а не пасіўны назіральнік. Пішаце Вы пра сучасную вёску, усё больш увагі сціраваеце да гарадской тэматыкі.
За час літаратурнай дзейнасці выйшлі нігі прозы «Росы на поплаве», «Белы месяц сакавік», «Сляды», цёпла сустрэтыя чытачом і крытыкай.
Зычым Вам, дарагі Аляксей Мікалаевіч, моцнага здароўя, вялікага асабістага шчасця, новых плённых здабыткаў.
«Літаратура і мастацтва» далучаецца да віншавання.

Алесю ДЗЯТЛАВУ

НА ДОСВІТКУ, калі толькі-толькі заружавеў край неба на ўсходзе і буйная раса ўсхапілася на някшаным лузе, яны сабраліся каля калгаснага гаража — восем мужчын прызыўнога ўзросту. Маладзейшых пабралі ў першыя дні вайны, а іх, каму пад сорок ці болей, не паспелі мабілізаваць — нямецкія самалёты разбамбілі райцэнтр. Казалі, што фугаска трапіла ў будынак ваенкамата, і ўсе там загінулі. А мінулаў ноччу пазванілі ў сельсавет, загадалі ўсім мужчынам прызыўнога ўзросту ехаць на станцыю Вязьня, за трыццаць кіламетраў ад іхніх Даманавіч.
Яны моўчкі стаялі цеснай купкай на грэблі каля мастка цераз рачулку, чакалі, пакуль Грышка Жарнавец завядзе старую калгасную палутарку, прагрэе матор перад дарогай.
— Пазнавата выбіраемся, трэба было раней, — парушыў маўчанне Гацура, калгасны брыгадзір, высокі, прыгорблены, ужо сіваваты мужчына,

нягледзячы на свае сорак гадоў.
— Наляцяць яшчэ.
— І ўдзень бамбязь, і пначы не сціхаюць, — падтрымаў яго рахункавод Аношка. — І лётаюць, халера на іх, нізка.
— А дзе нашы самалёты? — не вытрымаў пажылы калгаснік Белавус.
— Не кажы лішняе, Антон, — прыкрыкнуў на яго Гацура, скасавурыўшыся на ўчастковага Мазура, які стаяў каля адчыненых дзвярэй гаража і перамаўляўся з Жарнаўцом. — Пакажам, хто вышэй і далей... Ну, як там, Пятровіч? — гукнуў у шырокую спіну ўчастковага. — Завядзецца наша таратайка-балалайка?
Мазур павярнуўся да мужчын, каржакаваты, наліты пругкай сілай, паправіў кабур, які вісеў на шырокім рамяні, абцягнуў доўгую, амаль да каленяў гімнасцёрку і толькі тады са строгаасцю ў голасе, упэўнена, быццам ён ведае штосьці такое, чаго не ведаюць калгаснікі, адказаў:

— Завядзецца, як жа. Паспеем, паспеем, іх сюды не пусцяць.
Мужчыны маўчалі, бо амаль кожны ў душы спадзяваўся, што вось-вось немца спыняць, і Мазур быццам выказаў тое, пра што ніхто не асмельваўся ўголас сказаць. Толькі Антон Белавус, пыхкаючы тоўстай, мо з палец самакруткай, не вытрымаў, з'едліва спытаў:
— Мо ты спыніш немца сваёй пукалкай, Кузьма?
Спытаў дабрадушна, не тоячы за душой злой думкі, але ўчастковы раптам увесь напружыўся, усмешку бы ветрам здэмула з яго твару, і вочы звужыліся, ён пругкім крокам падбег да мужчын, адрывістым, рэзкім голасам пагрозліва абсек Антона:
— Балбочаш лішняе, Белавус. Ліпавыя разгаворчкі. І пукалка згадзіцца, калі спатрэбіцца.
— Ладна, Пятровіч, я ж шуцеяна.
— Ладна будзе потым, а цяпер вайна, і панікаваць не дазволю. Ясна ўсім? Унь сіла якая ў нас, праз месяц будзем чай у Берліне піць.
— Піць то піць, ета няблага было б, але трэба паперш з немца пых збіць, — Антон, які заўсёды, не мог дазволіць, каб апошняе слова заставалася за яго іраціўнікам.
— І саб'ём, і пагонім, — запальчыва, але ўжо крыху мякчэй сказаў участковы, зразумеўшы, што Антон заўсёды быў такі — востры на язык, няўступчывы, але часны, цягавіты мужчына. — Не, Расею не паб'юць, ніколі не паб'е немец.
Толькі адзін чалавек не ўступаў у размову — дырэктар мясцовай сямігодкі Рудзень, яшчэ малады мужчына, падцягнуты, стройны. Ёнразумеў, што здарылася тое, чаго ніхто не хацеў, і барацьба будзе доўгай, упартай і крывавай. Гэта ён ведаў пэўна. Яго непакоіла толькі тая акалічнасць, што ён, здаровы, моцны мужчына, афіцэр запаса, танкіст, знаходзіцца тут, а не на фронце, і турбавала толькі адна думка — як дабрацца да Вязненя.
— Вось ты скажы, Мікалай Сцяпанавіч, — Мазур звярнуўся да Рудзені.
— Скажы ім, растлумач момант.
— Што казаць? Цяжка, незразумела, але мы адступаем, — разважліва, глухаватым голасам адказаў Рудзень.
— Але я думаю, што спыняць фашыстаў. Не ведаю дзе, а спыняць, пагоняць назад. Цяпер, хлопцы, не да спрэчак.
Усе зразумелі, што Рудзень гэтым самым паставіў на месца Мазура з яго нечаканай злосцю і расчучым аптымізмам, і ў той жа час хацеў папярэдзіць іншыя, больш небяспечныя пытанні, бо цяпер не месца разважаць пра тое, аб чым ніхто толкам не ведае. Моўчкі сушыўся ўбакі Мазур, пахмурна курылі мужчыны, і толькі адзін Грышка Жарнавец быў вясёлы, бесклапотны, упэўнены ў сабе. Матроская зухаватасць жыла ў яго душы. І марыў калгасны шафёр зноў трапіць на флот, змяніць камбінезон на бушлат, стаць каля сваёй гарматы галоўнага калібру.
— Давай, заводзь! — Мазур гукнуў у адчыненыя дзверы гаража.
— Ехаць трэба.
— Счас, — весела адказаў Жарнавец. — Масла мянуў. Счас паедзем.
У гаражы глуха затахаў матор, сівы дым папоўз у адчыненыя дзверы, і палутарка, валюжнушыся коламі на бетонным парозе, заднім ходам паволі выкацілася на грэбелку.
— Скакайце, хлопцы, у машыну, —

весела прапанаваў Грышка, выступіўшы на падножку і зазіраючы ў кузаў. — Сена б падкінуць, мулка будзе ехаць.
Грышка ўсмешліва назіраў, як лезлі ў кузаў яго пасажыры, і калі ўсе паселі, заклапочана папытаў, звяртаючыся да Мазура:
— Значыць, на Вязьню курс?
— Да Вязненя, а там будзе ясна, — цвёрда адказаў участковы. — Ну, паехалі.
Палутарка з ходу ўзяла скорасць — гэтак Грышка любіў ездзіць. Праехалі маўклівай вуліцай вёскі.
— Нясецца на злом галавы, — незадаволена буркнуў заўсёды маўклівы і ваўкаваты Пятро Марчук, падвозчык кармоў на ферме.
— Ды, дзядзька, адна любата, як ездзіць Грышка, — весела запярэчыў яму Жэнька Галуза, бадай што, самы малады сярод прысутных. — Ты прывык на сваім Гнядым дэпцацца, то сапраўдныя язды не разумееш.
Марчук зірнуў на яго, але нічога не адказаў, унурыўшыся, сядзеў каля борта.
Праехаўшы па жэрдках, якія ляжалі замест мастка на ўездзе на гравійку, палутарка пакацілася хутчэй. Стрэчны вецёр ірвануўся ад кабіны, узвіхрываў труху ў кузаве.
За ваколіцай Аношка пастукаў па версе кабіны, і калі машына спынілася, борзда саскочыў з кузава, за ім цераз задні борт сігануў Галуза — згледзелі на ўзбочыне, каля лесу, свэжую капку сена. Удвух зграблі з самага верху добры абярэмак і кінулі за борт у самую сярэдзіну кузава. Галуза падсадыў Аношку, а сам спрытна ўскочыў следам, гэпнуўся жыватам на мяккі подсіл.
Колькі хвілін мужчыны сядзелі моўчкі.
— Чалавек адзін казаў мне, — глухавата пачаў Гацура, — з Брэста дапаў да нас, у гарадку стрэў яго. Што быта немец ужэ ля самага Мінска. А калі праўду кажучы, што Слуцак пад ім, то, мяркую, яму рукой падаць да станцыі — там брукаванка. Хоць і вузкаявата — пры цары шчэ насыпалі, але для танка ў самы раз...
Кіламетраў праз дзесяць лес з аднаго боку сасупіў убок, каля гравійкі разлэгся роўны луг, напалову адсюль, ад дарогі, скошаны. Пракосы ўжо зрудзелі, асели, няроўнымі палоскамі ляжалі на злэнай атаве, якая пачала адрастаць.
— Віш, дабро прападае, — Белавус, які насуллена сядзеў у кутку, каля кабіны, звярнуўся, зазірнуў паверх кузава. — Не да этага цяпер людзям.
І змоўк, паківаў галавой, адчуваючы глядзеў паўзверх кузава назад, дзе бегла бясконца жаўтлявая паласа дарогі. Да станцыі засталася кіламетраў дваццаць.
— Калі б паспець, паязды павінны хадзіць, — Рудзень сядзеў, прыхінуўшыся спіной да задняга борта.
На яго моўчкі паглядзелі, бо ў кожнага, хто сядзеў у кузаве, былі свае думкі, турботы: быта нейкая повязь, якая звязвала людзей у мірным часе, раптоўна парвалася, і ў гэтым траскім кузаве нацята вёсела трывожлівая сціхота, якая ўзнікае ад блізкай небяспекі і невядомасці. Толькі вецёр віскуцеў паўзверх кабіны, халадзіў сцярожліва-пахмурныя твары людзей. Здавалася, трывожлівае зняменне павісла над усім абшарам, і нават гарчакватае сонца, якое выкацілася

Не, я сяду з тваіх вачэй,
Ты, музыка,
мяне здзівіла.
Прасілі музыкі яшчэ,

«Viwall!» — крычалі таму ВІА.
Аж сам музыка успаеў,
Няўцямна выцірае цема.
Тады я выйшаў з гэтых сцен,
А на двары ўсё тая ж сцена.
Усё грукача — будзь здароў!
Зямля ад груку вось-вось

трэсне.
І ёсць ансамблі песняроў,
А сэрца плача, просіць песні.

Хлапчук 1944 года

(Паводле фотаздымка)

Хей сонца гляне і не згасне —
Снапок праменны развяжыце!
А ты маўчыш,

маленькі, ясны,
Як васілёк у жыце.
Салдату вусны не астудзіць
З варонкі горкі той напітак.

Балець вачам і сэрцу будзе
Той васілёк,
слязой паліты.

Цяплінку першых каташкоў,
Чуць прыярэжаных сняжком,
Нясу табе у хату,
Нясу табе як свята.
На подых роднага цяпла
Прачнецца у вулі пчала,
І залацісты певень
Памые ў сонцы пер'е.
І кубачкі тваіх слядоў
Лагчынка наліе вадой.
Вады, як выпіць пеўню,
Вады, як вымыць пер'е.
Я, можа, рана, мой ты свет,
Шукаю веснавых прыкмет
На снезе,

у вачах,
на дрэвах,—
Так трэба.

Сціскаў нявер'ем холад нас
Маўкліва і зацята.
Хай нават спозніцца вясна,
Ды будзе раннім свята.

Калі значэ і сябры заснуць,
І застанемся з вершам мы сам-насам,
Той трэці прыйдзе і дыхне ў спіну
Дыханнем падступаючага часу.

Не з намі ён,
ды блізка ўжо ад нас.
Нязнаны ён,
ды будзе хутка званы.
І будзе мой пакой аж даўдана
Дыханнем тым, як лодка, разгайданы.

Ён выйдзе з-за спіны і гляне ў твар,
Як гаспадар глядзіць у вочы госцю.
Ён так дыхне,
аж запяе трава,

І лісце моцна схопіцца за голле.

Я, можа быць, радка не дацягну,
У нас нічога з вершам не выходзіць.
Ён дыхае і дыхае ў спіну,
І крок, і стрэлкі ўперад

пераводзіць.

Ён не апіша, не прыбавіць год,
А ўсё ж, а ўсё ж прыспешыць
ён спатканне.

Ён дыхае,
Хай будзе у яго
Спакойнае і роўнае дыханне!

І сад той, і дом не пазнаць.
Навошта іх час так з'іначыць.
Адагвае маці па снах
Пра сына няўдачы.

І ў свет,
дзе трывогі клубком,
Дзе страшна за свет той бывае,
З усіх чатырох акон
Па промню яна пасылае.

Няхай жа ляцяць,
берагуць,
З усіх чатырох няхай свецяць.
— Усё, што магу-не магу,
Без вас не магу толькі, дзеці...

Высокая радасць яе.
Не схопіш—
ля неба снуе.
А смутак настолькі зямны,
Што нават не хлусяць ёй сны.

над сцяной лесу, не радавала.

— Паспеем, не можа быць, каб не
паспелі, — азваўся Гацура, які даўга-
лыга ўзвышаўся ў кузава, хоць, як
усе, сядзеў. — А не, дык лясамі пой-
дем да сваіх, балотамі.

Гэтыя словы бытта зварухнулі
мужчыню, бо кожны з іх у душы ўсё
ж думаў пра тое самае.

— Штосьці прыдумаем, — падтры-
маў Гацура Рудзеня. — Быць таго не
можа, каб не прарваліся. Немец, ві-
даць, дарогамі прэ пакуль, паніку на-
водзіць.

Размова неяк сама сабой сціхла, бо
сказана было ўсё, што трэба было
сказаць. Палутарка раптам крута віль-
нула да ўзбочыны дарогі, рэзка тар-
мазнула. Мужчыню трывожліва па-
выцягвалі шыі — хто ўзіраўся ў неба,
хто ўзбоч дарогі, а Гацура борздзень-
ка падхапіўся, зірнуў наперад.

— Ну, як, хлопцы? — на падножку
выступіў Грышка. — Пацясніцеся,
Мазур хоча да вас перабрацца, гора-
ча яму ў кабіне.

— Памажы, бо не ўлезе, — пад-
міргнуў Жарнаўцу Галуза. — Дзяга
шчэ трэсне...

Жэнька змоўк, бо з кабіны хуцень-
ка выціснуўся ўчастковы, надзіва
лёгка перамахнуў цераз борт у кузаў,
выцер далавей пот з іла.

— Ух як добра! Там і заснуць
можна, а ў вас курорт. — Ну, які
прагноз, хлопцы? Вы тут усе разам, а
я адзін нудзіўся.

Усе здзівіліся, што Мазур, пахмур-
ны і негаваркі раницай, раптам раз-
гаварыўся, ды яшчэ і спрабуе жартав-
ваць.

— Ат, Кузьма, не кажы, — махнуў
рукой Белавус. — Прагноз — як воз,
ушыешся ў грязь, то і не вылазь.

Але Мазур не звярнуў увагі на гэ-
тыя словы, выцягнуў з кішэні галіфэ
насоўку, зняў фуражку і выцер пот-
ную незагарэную лысіню.

— Ну, давай, чаго стаім, — гукнуў
ён Жарнаўцу, які нечага корпаўся ў
маторы, адкінуўшы на адзін бок капот.

— Грэцца, халера на яе, — глуха,
з-пад капота, азваўся Грышка. —
Хвілін пяць пастаім і паедзем. Пас-
пеем, ужо нямнога засталася. Будзь
спок, давязу.

Мазур незадаволенна пакруціў шыяй,
бо ўсё-такі за старшага тут ён, участ-
ковы Даманавіцкага сельсавета, пры
выкананні сваіх абавязкаў, з пільнае
там ТТ, які атрымаў незадоўга да вай-
ны замест старога сямізарднага нага
на. І новенькі жоўты кабур, і форма,
хоць старавата, але сядзіць на ім, як
улітая, і хромавія, пашытыя на заказ
боты, і ўся яго грузная, налітая сілай
пастава сведчылі, што ён — прадстаў-
нік улады і прырэчыць яму нельга. І
ён напружана, з незадаволеным вы-
глядом чакаў, пакуль Грышка, ляпаю-
чы бляхай капота, ляў на чым свет
стаіць сваю разладжаную палутарку.
І толькі калі ён сеў у кабіну, уключыў
хуткасць і машына панеслася па
гравійцы, Мазур, здавалася, супакоў-
ся.

— Я, хлопцы, сам такога не чакаў,
— звяртаючыся да Рудзені, пачаў ён
гаварыць. — Усяго чакаў, толькі не
гэтага. І як не маглі яго на граніцы
спыніць і паперці? Але папруць. Мо
ўжо гоняць немца, а мы тут трасём-
ся... І самалётаў іхніх сёння не відаць.

Усе моўчкі слухалі яго, толькі Бе-
лавус ад кабіны, з-за спіны ўчасткова-
га, устаўіў сваё слова:

— Не бядуў, Кузьма, што-небудзь

і табе застаецца. Пастраляеш шчэ.
Толькі проціў танка не ведаю як...

Мазур павярнуўся да яго ўсім тула-
вам, незадаволенна пахітаў галавой, але
нічога не адказаў: ён лічыў, што ра-
ніцай, каля гаража, усё, што трэба бы-
ло, Белавусу сказана, і ўступаць у пу-
стую спрэчку з гэтым вясковым бал-
батуном прадстаўніку ўлады не варта.

Лявей, нябачныя за сцяной лесу,
праляцелі самалёты; іх надрыўны тры-
воклівы гул працінаў усё наваколле.
Мужчыню, як адзін, глядзелі ў той
бок. Чые гэта самалёты, ніхто ў ма-
шыне не ведаў, але кожнаму хацела-
ся, каб гэта былі нашы.

— Ці немец, ці наш — не разбя-
рэш, — буркнуў Белавус.

— Нашы, канечне, нашы! — запаль-
чыва-радасна ўсклікнуў Мазур. — Не,
нямецкіх сёння не чуваць.

Ён устаў з сена, на якім сядзеў па-
сярод кузава, прабраўся да кабіны,
выцягнуў кароткую шыю, узіраўся
ўгору. Неўзабаве, як толькі прыціхла
гудзенне, наперадзе, за лесам, куды
кіравала гравійка, пачуліся глухія,
быццам з-пад зямлі, выбухі. Мужчы-
ны як па камандзе паўсквалі на но-
гі, з трывожлівым неспакоем узіралі-
ся ў блякае неба. А над лесам, напе-
радзе машыны, выцягваліся густыя
дымныя клубы.

— Дык што, мо Вязень гарыць? —
разгублена прамовіў Аношка. — Аку-
рат там станцыя...

— Адстаўіць разгаворчкі! — пры-
крыкнуў на яго Мазур. — Ніякай па-
нікі каб не...

Ён не паспеў дагаварыць, змоўк на
паўслове, хутка павярнуў галаву на
права, адкуль ашалела, ажно звінела
ў вушах, насоўвалася нешта аграмад-
нае і грукатлівае. З лугаваго боку,
з-за нізкіх крывых алейшын як выва-
ліўся жаўтабрухі двухматорны сама-
лёт з крыжамі на крылах. Грышка
рвануў палутарку да кювета, спыніў-
ся, высунуў галаву з кабіны. Мужчы-
ны не паспелі павыскокваць з кузава,
пападалі, дзе хто стаў. Толькі адзін
Мазур, хуценька прысеўшы, сачыў за
самалётам, паварочваючы за ім голаў.
Самалёт павярнуўся над гравійкай,
крута пайшоў ўверх, у напрамку да
станцыі.

Грышка вылез з кабіны, заклапоча
на чухаў патыліцу.

— Герой, трэба было ў кювет ска-
каць, — твар у Жарнаўца нязвыкла
кляпаты. — Проці самалёта мы ўсе
мухі. І адкуль ён вывернуўся, гад?

— Ды дзе там паспееш? — пахмур-
на адказаў яму Белавус. — Ніхто ж
не думаў, што етакія аграмадзіна зні-
зіцца.

— Вось гэта махіна, — Галуза блед-
ны, без шапкі, тупаў каля машыны —
паспеў-такі ў суматосе сігануць за
борт. — Я думаю, што на нас падае,
падбіты.

— Упадзе гэтакі, чакай, — Гацу-
ра злосна сплюнуў. — Сволач, разва-
рот, пэўна, над намі зрабіў.

У гэтым тлуме ўсе забыліся на Ма-
зура. Ён моўчкі вылез з кузава, дры-
жачымі пальцамі вывуджваў з пачка
папяросу і ніяк не мог падчапіць яе.
Нарэшце выцягнуў, спышаючыся, пры-
наліў, зацягнуўся дымам, узіраўся ў
неба, нізка насунуўшы на вочы брыль
фуражкі, круціў тоўстай чырванай
шыяй.

— Н-да, пятрушка, — бытта сам з
сабой, кляпаты гаварыў ён. — Н-да...

— Ага, Кузьма, паперш чым чай
піць у Берліне, трэба жвір пузам па-

глядзіць, — пыхкаючы тоўстай сама-
круткай, пасміхаўся ў вусы Антон.

— Ды кінь ты, Антон, — ужо без
злосці, устрывожаны нечаканым з'яў-
леннем самалёта, але яшчэ з упэўне-
насцю ў голасе, прамовіў Мазур. —
Дык што будзем рабіць?

Яму ніхто не адказаў, усе пахмурна
супіліся, але кожны з мужчыню разу-
меў, што назад ходу няма, трэба ехаць
на станцыю. Самалёты — гэта яшчэ
не танкі, Вязень наш, і там будзе від-
но, што рабіць далей.

Мазур канчаткова авалодаў сабой,
дакурыў папяросу, рашуча палез у
кабіну.

— Вось што, хлопцы, — Мазур вы-
сунуў галаву з кабіны. — Калі сама-
лёт, стукайце па версе. І назад гля-
дзіце, адсюль не відно.

Жарнавец гнаў машыну, як ашалелы,
ззаду пыл клубіўся густой хмарай.
Пераскочылі нешырокі драўляны мо-
сцік з нізкімі парэнчамі, лес пакрысе
адступаў ад дарогі, але з левага боку
раслі густыя прысады.

Стрэл пачулі ўсе адразу — быццам
хто з усяе сілы ўдарыў малатком па
жалезным лісце. Снарад-балванка
ўзняў пыл перад самым радыятарам
машыны, сцібнуў па прыдарожным
кустоў. Другі стрэл ніхто не пачуў
— метраў за дзесяць ззаду на дарозе
ўскінулася ўгору аранжава-дымнае
полымя і грывнуў выбух.

— Танкі! — пранзіліва-спалохана
закрычаў Галуза, першы ўгледзеўшы
сваймі маладымі вачамі небяспеку. —
Сваймі за кустамі, — тыкаў ён рукой
направа, у бок палывоў дарогі, якая
наперадзе перасякала гравійку.

Тры чорныя танкі нерухома стаялі
за кустоўем, на палывоў дарозе.

— Стой! — нема закрычаў Гацура.
Але Грышка ўжо прыкмеціў танкі і
рэзка затармазіў, з'ехаўшы пярэднім
левым колам у неглыбокі кювет. Нем-
цы чамусьці не стралялі: мо, меркава-
лі, што захопяць і палутарку, і лю-
дзеў.

Першы скочыў у кювет Гацура, пе-
равярнуўся і папоўз у густыя кусты.
За ім з кузава цераз нахілены борт
няўклюдна спаўзлі на дол Аношка і
Марчук, выхапіўся Рудзеня, а Жэнька
Галуза выскачыў на дарогу цераз зад-
ні борт. Толькі Мазур, борзда выці-
нуўшыся, з кабіны, угнуўшыся, бег на
той бок дарогі, на хаду, спышаючыся,
вышморгаў з кабура пісталет, які
ніяк не паддаваўся. З пярэдняга тан-
ка ўзбліснула чырванаватай трасай
кулямётная чарга, і Мазур, быццам
спатыкнуўшыся, упаў на цеплаваты
пясок дарогі. А палутарка раптам
узраўла маторам, з натугай выпаўзла
з кювета, рэзка набрала хуткасць.
Грышка, адчайная галава, задумаў
выратаваць машыну, ускочыць у густы
малады ельнік, што невысокай сцяной
стаяў за якіх дзвесце метраў напера-
дзе. Рудзеня, які ляжаў у кювеце,
прыўзняў галаву, хуткім позіркам акі-
нуў і танкі, і палутарку, якая імчала
па гравійцы, і маланкава зразумеў,
што Грышка не дабрэцца да ляска.
Пярэдні танк, узроўшы маторам, вы-
паўз з-за куста, прыпыніўся — і ў
той жа момант выбухнула пад пярэд-
німі коламі палутаркі, яна нязграбна
падскочыла, нахілілася і звалілася ў
кювет. Другі снарад пранізаў яе на-
вельт.

Рудзеня ліхаманкава азірнуўся —
вакол нікога, і ён, згледзеўшы, што
танкі, равуцы маторамі, рушылі да

дарогі, і абганяючы іх, выскачылі з
кустоў мо з дзесятка магацкілаў з
аўтаматчыкамі, выпаўз з выратаваль-
нага кювета, скочыў у пасадку і
угнуўшыся, пабег да лесу, да якога
было крокаў пяцьдзесят. Кулямётная
чарга звонка джвагнула паверху, і Ру-
дзеня пляснуўся ў яшчэ макраватую
ад расы траву, і ўжо не чуючы нічога
на свеце, папоўз, як вуж, высільваю-
чыся знікнуць як мага далей ад гэтага
страшнага месца. Яго, відаць, заўва-
жылі нямецкія танкісты, бо другая
чарга, карацейшая, прыцэльная, шар-
хатліва-пагрознава хвасянула над са-
май галавой, збіўшы галінкі з кустоў.
Ён запознена гычнуўся тварам у тра-
ву, з адчаем пачаў думаць, што не хопіць
сіла дабегчы да лесу, і вось-вось сюды
ўскоцяцца нямецкія матацыклы, і
тады не ўратаўся — кулі дагоняць.
Але нейкая сіла жыла ў ім, якая
перасіліла і страх, і немач, і смерць.
Рудзеня, ужо не зважаючы на тра-
скацню кулямётаў, стрэлы гармат на
дарозе, устаў ва ўвесь рост і кінуўся
ў лес, задыхана, з ходу ўшыўся ў гу-
шчэчу кустоў, усёй сваёй істотай ад-
чуваючы, што ў кожнае імгненне яго
пасячэ кулямётная чарга. І толькі тут,
у сыраватым гушчарніку, ён адчуў,
што не дагоняць, што ўратаваўся,
але бег і бег наперад, не адчуваючы,
як балюча хвошчуць па твары галінкі
кустоў...

Танкі тым часам падпаўзлі да дарогі
і з блізкай адлегласці бізлітасна, быц-
цам на трэніроўцы, крэмзалі снарада-
мі палутарку, вадзіцель якой не пад-
парадкаваўся іх папараджальным
стрэлам. Пярэдні танк наблізіўся да
самай дарогі, запаволіў ход, валюх-
нуўшыся ў кювеце, выпаўз на гравій-
ку, даў з кулямёта доўгую чаргу па
лесе, куды пабеглі ўдэкачы. Павяр-
нуўся, з ходу ўдарыў палутарку, пра-
цягнуў яе па дарозе з дзесятка метраў,
спыніўся. Зверху адкрыўся лок,
высунуўся танкіст у чорным куртатым
мундзірчыку, узмахнуў рукамі, і два
другія танкі няўклюдна палезлі на
гравійку. Ад скрыжавання, траскочу-
чы маторамі, імчалі матацыклы. Пяр-
эдні матацыкліст рэзка затармазіў
каля мёртвага Мазура, немец з каля-
скі нахіліўся, сарваў з рэменя кабур
з пісталетам, які ўчастковы так і не
паспеў выхапіць, кінуў у калыску сабе
пад ногі. Перамовіўшыся аб нечым з
танкістам, саскочыў з сядзення, не
здымаючы з грудзей аўтамата, даў
чаргу па шырокім лазовым кустце. Вы-
цягнуў доўгую шыю, паўзіраўся і
зноў павёў руляў сюд-туд па кустце,
задаволенна зарагатаў. Пасярод шыро-
кага куста ляжаў Грышка Жарнавец
— выбухам снарада яго кантузіла,
выкінула з кабіны, і, моцна выцяўшы-
ся, ён страціў прытомнасць; і вось
цяпер гэты няскладны худы немец
дабіў яго...

Па той самай гравійцы, па якой
толькі што ехала старая каласная па-
лутарка, у бок Даманавіч павярнуў
нямецкі матарызаваны атрад. Напера-
дзе траскуча каціліся матацыклы,
займаючы ўсю шырыню дарогі, а за
імі, лязгаючы гусеніцамі, уздымаючы
жаўтлявы густы пыл, пагрознава гру-
кацелі танкі. На пярэднім у адкрытым
люку стаяў белабыры танкіст-лейтэ-
нант без шлема, спакойны, упэўнены
ў тым, што тут, на гэтай зямлі, на
якую ён ступіў толькі чатыры дні
назад, робіць усё правільна і справяд-
ліва.

(Заканчэнне на стар. 12).

Завяршаюцца мінскія гастролі тэатра з Вільнюса. Пасля шматгадовага перапынку мы зноў сустрэліся з цікавым творчым калектывам, які мае сваё аблічча, сваю стылістыку. Многіх, напэўна, прывабіла гастрольная афіша гацей, — разнастайная, з выразным акцэнтам на сучасную драматургію, прадстаўленую п'есамі І. Грэжавай і П. Лунгіна, В. Мярэжкі, Э. Радзінскага і А. Якаўлева. Значнае месца ў рэпертуарных пошуках тэатра займаюць творы замежных аўтараў — Т. Уільяма, Д. Вэрсмана, Е. Юрандота, а таксама класічная спадчына В. Шэкспіра і П. Кальдэрона.

Адчуваецца, што нашы госці дома выконваюць спецыфічныя функцыі, уласцівыя калектыву рускай драмы. Але на мінскай сцэне яны прадстаўлялі багатае на здабыткі сцэнічнае мастацтва братняй рэспублікі, — вось чаму з вялікай афішы Рускага тэатра Літоўскай ССР хочацца вылучыць спектакль «Барбора Радзвілайтэ».

Драматургія народнага пісьменніка Літвы Юозаса Грушаса заслужыла назву філасоф-

скай. «У сваіх гістарычных п'есах Грушас праявіў сябе сапраўдным паэтам і мысліцелем сцэны. Сутыкненне чалавечнасці з бесчалавечнымі за-

Усё гэта можна аднесці і да «Барборы Радзвілайтэ». Падзеі XVI стагоддзя тракуюцца сучасным пісьменнікам надзвычай своеасабліва. Яны — фон,

ПОДЫХ ГІСТОРЫІ

«Барбора Радзвілайтэ» Ю. ГРУШАСА ў пастаноўцы Дзяржаўнага рускага драматычнага тэатра Літоўскай ССР

конамі і дагматычнымі сістэмамі феадальнага свету — асноўны канфлікт гістарычнай драматургіі Грушаса — набывае крылы філасофскай думкі. Маналогі сутыкаюцца ў бойцы праграмных ідэй. У вострых рэпліках персанажаў выяўляюцца адносіны да ўсёй сістэмы каштоўнасцей светабудовы, — піша вядомы літоўскі літаратуразнавец В. Кубілюс.

на якім паказана барацьба чалавечага і антычалавечага пачаткаў. Таямніцы кракаўскага каралеўскага двара, сутычка інтарэсаў польскай кароны і Вялікага княства Літоўскага, лёс чалавека, яго каліты — усё моцна сплялося ў п'есе, у якой чуваць водгулле ледзь не шэкспіраўскіх страасцей.

Глыбінэй лепшых эпізодаў спектакль вільнюсцаў адпавя-

дае драматургічнай першакрыніцы. Пастаноўцы І. Пятрова ўласціва нетарпокая і размашстая эпічнасць, якая падтрымліваецца лаканічнай, скупой на дэталі, але вельмі ёмістай сцэнаграфіяй А. Туркова. Няспешная атмосфера спектакля раз-пораз выбухае яркімі ўспышкамі характараў.

Так адбываецца амаль ва ўсіх сцэнах з удзелам Радзвілы Чарнабародага, у сустрэчы Сігізмунда-Аўгуста з каралевай Бонай, у эпізодзе, калі архіепіскап Дзяржоўскі дае згоду на караняцё Барборы. Пластычна і выразная, нават з ацешнем «акадэмізму» рэжысура задае тон, вызначае партытуру сцэнічнага твора. І там, дзе яна найбольш поўна ўвасоблена ў акцёрскіх работах, мы перажываем імгненні далучанасці да сапраўднага мастацтва.

Каралева Бона ў выкананні В. Міхайлінай нібыта выпраменьвае моц, знітаную з каварствам. У сцэне размовы з сынам яна дэманструе поўны набор дэмаггічных фраз, выяўляе талент выдатнага дыпла-

мата — і міжволі, але шчыра спачуе сыну.

Цікавы характар Радзвілы Чарнабародага (хоць часам і не пазбаўлены прасталіейнасці) стварыў А. Іназемцаў. Гэта цвярозы і жорсткі палітык, для якога інтарэсы роднай Літвы вышэй за ўсё. Дзеля дасягнення поспеху ў палітычнай барацьбе ён гатовы ахвяраваць сястрой.

Барбора Радзвілайтэ ў выкананні В. Матавілавай — стрыманая, мяккая. Яна кахае — і лічыць каханне вышэйшай каштоўнасцю, неаддзельнай ад дабрыві. Калі Барбора пераконваецца, як мала цэняць дабро тыя, што стаяць ва ўладзе, яна вагаецца і нават спрабуе таксама «ўладарыць». Ды гэта — не яе ўдзел. Смерцю сваёй герайні сьвярджае бессмяротную сілу дабрыві і чалавечнасці.

Каралю Сігізмунда-Аўгуста мы спачатку бачым гэтакім фанфанарам, спешчаным уладай і жанчынамі, які патурае сваім капрызам. Выканаўцу гэтай ролі У. Яфрэмаву ўдалося

У СВЯТЛЕ РАМПЫ

НЯПРОСТА складвалася апошнім часам творчая біяграфія брэсцкага тэатра. Частая змена галоўных рэжысёраў адмоўна паўплывала на дзейнасць калектыву, і перадусім, — на мастацкую якасць пастановак. Пра гэта, помніцца, ішла вельмі сур'ёзная гаворка на выязным прэзідыуме БТА, які адбыўся ледзь у сакавіку. Тады ўсе мы разумелі, што ў такое становішча тэатр трапіў не раптоўна і што пераадолець яго адразу таксама не ўдасца. Знешне ўсё выглядала нібыта «добрапрыстойна»: выконваўся план выпуску пастановак, асобныя спектаклі нават збіралі поўную залу (напрыклад, «Дзень цудоўных падманаў» Р. Шэрыдына, асабліва калі на сцэне іграў папулярны ў горадзе ВІА)... Аднак агульны мастацкі вынік быў досыць сумны.

З кастрычніка 1984 года галоўным рэжысёрам тэатра працуе Уладзімір Забела. На чале з ім калектыву завяршае другі сезон. Якім жа выдасца ён для брэсцкага абласнога драматычнага тэатра?

Мінулы год акрэсліў зрухі ў

творчай дзейнасці, зрухі становішча і найперш прыкметныя ў рэпертуары тэатра. Прадуманасць афішы ў яе тэматычна-жанравай разнастайнасці відавочная, дае падставу гавя-

туўна іграецца шэраг раней пастаўленых спектакляў) сведчыць пра тое, што яе змест вызначаўся не толькі асабістымі прыхільнасцямі таго ці іншага рэжысёра, але таксама агульнымі інтарэсамі тэатра як мастацкага арганізма і, безумоў-

Караткевіча. Праз адносіны да гэтага чалавека і выяўляецца маральнасць усіх дзейных асоб. У цэнтры п'есы і спектакля меладзі ўрач Кандакоў, памкненні і ўчынкі якога скіраваны на

С. Еўдашэнка (Маландзін), А. Цецярчук (Ларыса), Г. Токараў (Янішэўскі), К. Перапяліца (Логінаў), У. Кулішаў (Сысоў), М. Перапечка (Пулатаў). А вось Т. Ляўчук (Ірына, былая жонка Кандакова) не выйшла за межы звычайнай тыпажнасці.

Сацыяльная праблематыка, публіцыстычнасць, непасрэдная сувязь з надзённымі пытаннямі часу ўласцівыя спектаклю «Я, вядома, чалавек маленькі». Кожны чалавек адказны за ўсё, што адбываецца на вокал — такая галоўная думка твора. Спектакль зноў вырашаецца У. Забелам у жанры публіцыстычнай драмы, які заяўляецца з першага выхаду акцёра А. Логінава ў ролі сакратара райкома партыі Калачова. Рэжысёру не заўсёды ўдзецца пераадолець рыторыку, дэкларатыўнасць, маладзейнасць драматургіі. Разам з тым, знаёмы па многіх п'есах драматургічна ход — прыём наведвальнікаў у райкоме партыі — набывае ў некаторых эпізодах, дзякуючы акцёрскаму выкананню, жывое гучанне. У маналогі Калачова, звернутым да гледача, абвясчаецца асноўная праблема. Акцёр заапакоены, шчыры ў сваім жаданні «прабіцца» да сэрца і розуму людзей, абудзіць іх актыўнасць. А. Гаманюк (Фёдар), М. Кіцель (Жэня), Т. Маісеенка (Каця), В. Кастальцаў (Галкін) ствараюць запамінальныя сцэнічныя характары, хоць і не заўсёды па-мастацку пераканаўча даводзяць працэс унутранага ўсведамлення сваімі героямі неабходнасці актыўнага стаўлення да жыцця.

Спектакль «Вінаватыя» пастаўлены Т. Белічэнка. Па сваіх прыхільнасцях яна — рэжысёр «акцёрскі», з адметным драматычным светаадчуваннем, што выяўляецца нават тады, калі ставіць камедыю. Рэжысёр пазбягае кідкіх пастановачных эфектаў, бачыць сваю галоўную задачу ў раскрыцці псіхалогіі характараў. Аднак, як ні парадаксальна гучыць, гэта часам абарочваецца псеўдадраматычнасцю, псеўдазначнасцю. На жаль, такія рысы ўласцівыя і «Вінаватым».

Спектакль пастаўлены ў жанры меладрамы, вельмі распаўсюджаным і любімым гледачом. Аднак замест распрацоўкі характараў тэатр прапануе «меладраматычныя штампны», калі псіхалагічная глыбіня падмяняецца дэкларатывам. Акцёры фарсіруюць голас, з плачу пераходзяць на крык альбо на шэпт, унутрана не апраўдваючы гэтыя знешнія праявы пачуццяў.

Недакладная вызначанасць сутнасці асноўнага канфлікту і

СУР'ЁЗНАСЦЬ НА МАМ'ЕРАЎ

На спектаклях Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя Ленінскага камсамола Беларусі

рыць пра сур'ёзнасць намероў калектыву.

Сённяшняя брэсцкая афіша (маюцца на ўвазе менавіта новыя пастаноўкі, акрамя іх, ак-

на, гледача. Прыкметна імкненне тэатра заявіць сваю непадобнасць, уключыць у рэпертуар творы не вельмі «зацяганыя» і праз іх выказаць свае адносіны да навакольнага свету. Галоўны тэматычны напрамак — сучаснасць: «Я, вядома, чалавек маленькі» М. Гарэвай, «Бярозавая галіна» Ю. Візбара, «Вінаватыя» А. Арбузава, «Каскадзёр» М. Казоўскага і В. Свірыдава, «Добрая памяць па сходнай цане» В. Іпатавай. Сучасная замежная драматургія прадстаўлена п'есай Э. дэ Філіпа «Цыліндр». Для маленькіх гледачоў пастаўлены казкі «Выкраданне цыбуліны» А. Машаду і «Алавынныя пярэцінкі» Т. Табэ. Але ёсць яўны недахоп у фарміраванні рэпертуару — адсутнасць на афішы айчынай і сусветнай класікі. Сярод васьмі новых пастановак — ніводнага класічнага твора...

Спектаклямі «Бярозавая галіна» і «Я, вядома, чалавек маленькі» тэатр сцвярджае сваё разуменне сучаснага героя, шукаючы ў драматургіі характары, што найбольш адпавядаюць грамадзянскім і мастакоўскім поглядам калектыву. Абодва спектаклі пастаўлены У. Забелам.

Аповесць для тэатра «Бярозавая галіна» рэжысёр увасабляе сродкамі публіцыстычнай драмы. У. Забела валодае сцэнічнай мовай гэтага жанру, умее суадносіць яго законы з асаблівасцямі акцёрскага выканання, хоць заяўлены прыём рэтрэспекцыі, мантаж розных эпізодаў кампазіцыяна не завершаны фіналам спектакля. Праўда, тут можна спаслацца на аўтара: Ю. Візбар не паспеў завяршыць працу над п'есай...

Спектакль пра дзень сённяшні — і пра вайну. Вайна «ўваходзіць» у сцэнічны твор не размова, не дэкларатыва, а лёсам былога падпольшчыка

клопат пра іншых. Да таго ж, ён памятае пра абавязак свайго пакалення перад тымі, хто здабыў перамогу ў Вялікай Айчыннай.

Кандакоў сыграны А. Гаманюком гранічна стрымана, нават наўмысна проста. Але за гэтай стрыманасцю — глыбіня пачуццяў і думак. Яго моц як чалавека — ў адухоўленым жаданні выратаваць Караткевіча, у нефармальным стаўленні да сваіх прафесійных абавязкаў. Акцёру часам «няўтульна» ў прапанаваных рэжысёрам фронтальных мізансцэнах, якія перашкаджаюць непасрэдным кантактам паміж дзейнымі асобамі і часам парушаюць атмосферу неабходнага даверу. Такі прыём, думаем, больш правамоцны, калі герой самасам застаецца з залай.

Надзвычай складаная роля ў У. Пестунава. За знешняй нерухомасцю Караткевіча акцёр здолеў перадаць біцце думкі, драматызм перажытага. Каларытны вобраз сястры Караткевіча, актрысы Варанковай, стварае Н. Ганчарніка. У адным сцэнічным эпізодзе яна расказала многае пра жыццё сваёй герайні, якая стамілася і адмовілася змагацца за брата. М. Мятліцкі ў ролі ўрача Касаўца, своеасаблівага антыпода Кандакова, малюе перспектыву развіцця характараў, імкнецца адзіць ад звычайнага трафарэту ў раскрыцці «адмоўных» персанажаў. Вызначыла для сваёй герайні — галоўнага бальніцы Чупрыковай — неабходную канкрэтыку паводзін В. Галубовіч. Знайшлі яркія, каларытныя дэталі для характарыстыкі сваіх персанажаў

«Я, вядома, чалавек маленькі» М. Гарэвай. Сцэна са спектакля.

«Добрая памяць па сходнай цане» В. Іпатавай, Д. Дойбан (Наста) і У. Пестунаў (Кісляк).

«Барбора Радзвілайтэ» Ю. Грушаса. Сцэна са спектакля. Фота А. БОУШЫСА.

паказаць, як пераўвасабляецца чалавек пад дабратворным уплывам высокага кахання. Сігізмунд-Аўгуст набліжаецца да спасціжэння адвечных ісцін, мужнее, робіцца сапраўдным дзяржаўным дзеячам.

Спектакль Рускага тэатра Літоўскай ССР пераканаўча даводзіць, што дотык да гісторыі можа даць новы штуршок, паскарэнне духоўнаму жыццю сучаснага грамадства. Прыгадаем вядомыя словы Пушкіна: «Павага да мінуўшчыны — вось рыса, што адрознівае аду-

каванасць ад дзікуства». І менавіта мастацтва сцэны сёння з'яўляецца важным каналам для перадачы вопыту продкаў, пераемнасці традыцый. Нават больш чым «каналам» (іх зашмат у наш электронны век), бо актёр у святле рамы — жывое ўвасабленне непарунай «сувязі часоў».

Думаецца, што спектакль нашых гасцей-суседзяў і ўвогуле распрацоўка літоўскім тэатрам тэмы гістарычнай памяці, апошнім часам надзвычай плённай, дае павучальныя ўрокі і прыклады, вартыя пераймання тэатральным мастацтвам нашай рэспублікі. Яны — у неабмежаваных магчымасцях сцэны для выяўлення лепшага, што ёсць у нацыянальным характары — той высокай духоўнасці, якая стагоддзямі акумуляецца народам. Яны — у неабходнасці сучаснага прачытання і сучаснага засваення гэтай духоўнасці, яе пашырэння і паглыблення. У імя дня сённяшняга і дня будучага.

Вадзім САЛЕЕУ, кандыдат філасофскіх навук.

канкрэтных актёрскіх задач прывялі да няпэўнасці галоўнай думкі твора. Не зразумела, пра што спектакль, хто вінаваты? Паводле спектакля, — толькі маці Саколіка. Тым самым складаным ўзаемаадносінным паміж героямі спрощаны, ды і самі яны людзі нецікавыя. Не «прагучалі» маналогі-споведзі герояў. Актёры М. Мятліцкі (Саколік), Т. Кавалеўская (Тоня), У. Шадчнёў (Ягор), Н. Ганчарэнка (Марыя Васільеўна), У. Пестунаў (Хрыстальюбаў) не пайшлі далей раскрыцця фэбульных характарыстык сваіх персанажаў. Спектакль застаўся на ўзроўні прыватнага выпадку, не ўзняўся да пастаноўкі значных маральных праблем.

Асобнае месца ў рэпертуары займае «Каскадёр», пастаўлены рэжысёрам К. Мальковічам. Гэта спектакль пра моладзь, і заняты ў ім маладыя актёры. Жанр музычнага спектакля выявіў новыя якасці выканаўцаў, якія тэмпераментна існуюць у прапанаванай стылістыцы. А. Радкевіч (Сашка), Т. Кавалеўская (Юлія), У. Шадчнёў (Джымі), А. Пецярчук (Света), М. Кіцель (Пол) добра спяваюць, пластычныя, рухомыя. М. Мятліцкі стварыў вельмі цікавы характар бацькі Сашкі. Пераадоленне ўнутранага дыскамфорту, выкліканага тым, што няма ўзаемаарозумення з сьняма, адчуванне свабоды, раскаяванасць, унутраная імпульсіўнасць — такімі рысамі надзяляў ён свайго героя. Пераканаўчы К. Перапіліца ў ролі бацькі Светы.

Моладзь і актёры сярэдняга пакалення ў лепшых сцэнах знітаваны ў адзіны ансамбль. Жыццярэдасны, тэатральны спектакль будзе мець свайго глядача.

Брэсцкі тэатр першым паставіў п'есу В. Іпатавай «Добрая памяць па сходнай цане» (рэжысёр Т. Белічэнка). Скапідам, скнарна Кісляк вырашыў перадаць у калгас свае грошы на будаўніцтва клуба... У п'есе гэта здарэнне — толькі зачэпка для раскрыцця сутнасці характараў, паказу тых змен, што адбываюцца з персанажамі. У спектаклі ж, наадварот, гэта зрабілася сэнсам дзеяння, а душэўныя зрухі засталіся на ўзроўні разумовай канстатацыі. Пазначаны жанр — камедыя — не рэалізаваны. Меладраматызацыя калізій, характараў не забяспечваецца драматургічным матэрыялам. «Падзяванне» п'есы да пастановачнага рашэння не дало станоўчых вынікаў. Актёры спрабуюць знайсці адметную характарнасць, паказаць душэўныя зрухі, але далей знешніх прыкмет не ідуць. Выключэнне — роля Піліпіхі ў выкананні Г. Качатковай.

Зварот да п'есы Э. дэ Філіпа «Цыліндр» таксама сведчыць пра сур'ёзнасць мастацкіх намераў калектыву. Спектакль у пастаноўцы У. Забелы

пачаткам сваім хутчэй нагадвае традыцыйную псіхалагічную драму, але са з'яўленнем на сцэне Ацілія — А. Логінава набірае тэмп і развіваецца ў жанры трагікамедыі. На сцэне ўзнаўляецца жыццё ва ўсёй складанасці і неардынарнасці чалавечага лёсу. Актёры дэманструюць умненне спалучаць драматызм пачуццяў з арганічным існаваннем у камедыйных сітуацыях.

Цікавы характар старога багача Ацілія стварыў А. Логінаў. Яго герой імкнецца за грошы купіць цеплыню і пяшчоту. У гэтым сваім жаданні ён і смешны, і варты жалю, і брыдкі. Актёр вынаходліва вар'іруе настраёнасць свайго персанажа, не змяняючы яго сацыяльную акрэсленасць. С. Еўдашэнка (Агасціна) і В. Галубовіч (Беціна) знайшлі выразныя фарбы, адметныя дэталі для характарыстыкі персанажаў, нідзе не педаліруючы іх «неапалітанскасць». А. Маркевіч надзяліў свайго Радольфа адметнай пластыкай, ён пераканаўчы ва ўчынках героя, у паказе дэвальвацыі яго маральных крытэрыяў. Складаная роля Рыты ў многім удалася Т. Ляўчук, хоць актрыса яшчэ не да канца вычарпала ўсе магчымасці драматургічнай першакрыніцы. Трэба больш абгрунтаваць яе рашэнне пайсці за Ацілія. Пераканаўчы М. Маршын, які стварыў кранальны вобраз Антонія.

Рэжысёру У. Забелу можна зрабіць папрок у парэшанні кампазіцыйнага ходу. Заяўлены ў пачатку спектакля прыём «тэатра ў тэатры» ў фінале не атрымаў свайго лагічнага завяршэння.

Восем брэсцкіх спектакляў, убачаных запар, дазваляюць зрабіць пэўныя высновы, акрэсліць пэўныя тэндэнцыі.

Першае, на што звяртаеш увагу, — гэта праблема выканаўчага майстэрства. Некаторыя вопытныя актёры са спектакля ў спектакль эксплуатауюць адны і тыя выпрацаваныя прыёмы, ствараюць бачнасць глыбінні псіхалагічнай распрацоўкі. І што найбольш кідаецца ў вочы, — на сцэне парушаюцца партнёрскія сувязі, адчуваецца ўнутраная бяздзейнасць, пустыя паўзы, так званыя «зоны маўчання». «Слухаць» і моўчы суперажываць могуць далёка не ўсе. Некаторым актёрам уласцівы прафесійны брак.

Рэжысура тэатра не заўсёды арганічна спалучае ўсе кампаненты сцэнічнага дзеяння. Не заўсёды вытрымліваецца стыль і жанравае адзінства. І калі ў тэматычным фарміраванні афішы адчуваецца выразны накірунак, то пра адзінства эстэтычных, мастацкіх намераў гаварыць дакуль што рана, хоць крокі ў гэтым напрамку робяцца.

Некаторым спектаклям не стае неабходнай эмацыянальнай «выбуховасці», сапраўднага драматызму. А побач існуюць сцэнічныя творы, дзе паўне танны меладраматызм. Даваць парадзі — справа няў-

«Вярозавае галіна» Ю. Візбара. А. Гаманюк (Кандакоў). Фота Я. ПІЎНЕНКІ.

дзячная, але ж тэатр трэба прыкласці ўсе намаганні на павышэнне агульнай сцэнічнай культуры пастановак.

Варта адзначыць, што досыць актыўна і рознабакова заняты ў спектаклях моладзь. Сёння маладыя актёры вылучаюцца прыроджанай арганічнай шчырасцю. Рэжысура павінна больш творча ставіцца да моладзі, не эксклюзіваваць прыродныя дадзеныя, штучна не ствараць тыпажнасць.

І кіраўніцтва тэатра, і калектывы, напэўна, ведаюць гэтыя праблемы. Прымаюцца актыўныя захады, каб наладзіць сапраўды творчую атмасферу. Але з будучага сезона пачынаецца рэканструкцыя тэатральнага будынка. Сёння тэатр, па сутнасці, беспрытульны. Наперадзе гастролі, — а потым? Шкада будзе, калі станючыя зрухі, што намеціліся ў калектыве, не здолеець прабіцца скрозь «аб'ектыўныя прычыны».

На жаль, сёння ўсё яшчэ існуе ў нас падзел тэатраў на «сталічныя» і «абласныя» (чытай «перыферычныя»). І ў ацэнках спектакляў мы нярэдка зыходзім менавіта з гэтага падзелу: маўляў, хіба можна параўноўваць жыццё абласных і сталічных тэатраў? Дый самі тэатры часам таксама хаваюцца за «геаграфію». Але ў нас не павінна быць тэатральнай перыферыі. Дзе б ні працаваў тэатральны калектыв, пра яго творчасць трэба меркаваць з такой пазіцыі — стварае тэатр сапраўднае мастацтва альбо не.

Клара КУЗНЯЦОВА.

Імя, пазначанае на запрашальным білеце, не так многа мне гаварыла, Мікалай Майсеенка... Ведала, што ён саліст нашага опернага тэатра. Але да таго часу яшчэ не даводзілася чуць яго ў спектаклі. Прозвішча наогул было мне знаёмае: успомніла, што некалі Майсеенка вучыўся ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, у студэнцкіх канцэртах даводзілася яго слухаць. Потым ён знік з музычнага жыцця Мінска...

Напэўна, цікаўнасць да таго, што сёння ўяўляе сабой малады саліст, побач з прозвішчам якога ў запрашальным білеце значылася: «заслужаны артыст РСФСР», і прывяла мяне на

гадоў працаваў М. Майсеенка ў сьвядлоўскім тэатры, адным з самых аўтарытэтных оперных тэатраў краіны. Спіс увасабленых роляў папаўняўся. Былі цікавыя гастролі: у тэатрах Новасібірска, Алма-Аты, Пярмі, Чэлябінска, Казані, Ленінграда. У 1979 годзе пасля паспяховага гастролі ў сьвядлоўскага тэатра ў Маскве М. Майсеенка быў удастоены ганаровага звання заслужанага артыста РСФСР.

І ўсё ж ён вярнуўся ў Мінск. Там, у Сьвядлоўску, засталася цікавая перспектыўная работа. Чаму пакінуў усё гэта?

— Так, работа ў Сьвядлоўску была вельмі цікавая, перс-

АДЗІН У МНОГІХ АБЛІЧЧАХ

ягоны вечар у Дом кіно. Я не пашкадавала, бо адкрыла для сябе адметнага спевака, артыста. Прыгожы, моцны, сакавіты голас, якім ён валодае па-майстэрску і якім можа перадаваць нюансы чалавечых пачуццяў і перажыванняў. Менавіта ён у першую чаргу ўразіў слухачоў. А прафесіяналізм спевака нібыта сам сабой падразумываўся (хоць быў, канечне, плёнам вялікай працы). І яшчэ — з нейкай асаблівай годнасцю паводзіў сябе на сцэне Мікалай Майсеенка. Не было касцюмаў і гриму, а перад глядачамі паўставалі адзін за адным яркія, пераканаўчыя вобразы Мазепы, Рыгалета з аднайменных опер, Дона Карласа з «Сілы лёсу», Яга з «Атэла», князя Мікіты Курляцева з «Чарадзеі».

Мне захацелася ўбачыць і пачуць М. Майсеенку на опернай сцэне, праверыць свае ўражанні. І паразважыў пра тое, якім вярнуўся ў родныя мясціны колішні выхаванец Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, вярнуўся праз дзесяць гадоў пасля заканчэння. Чаму ж так расцягнуўся яго шлях на беларускую оперную сцэну, чаму не адразу тады прынялі яго ў труп тэатра, дзе два гады быў стажорам? На жаль, абставіны часта складаюцца так дзіўна, незразумела, недарэчна...

Нарадзіўся ў рабочай сям'і ў Гомелі. Ужо школьнікам з асадавай спяваў у самадзейным хоры. Потым удзельнічаў у хоры Палаца культуры «Гомсельмаш». Пасля заканчэння васьмага класа падаў заяву на вальнае аддзяленне музычнага вучылішча імя Н. Сакалоўскага. Не ўзялі — быў яшчэ малы для заняткаў вакалам. Толькі на трэці раз, пасля заканчэння школы, быў, нарэшце, прыняты ў вучылішча, клас педагога І. Працэнкі. Паспяхова займаўся, з чацвёртага курса быў прызваны ў армію, трапіў у музыканцкую роту. Там кіраваў хорам, займаўся з салістамі. А потым... таксама тры разы паступаў у Беларускае дзяржаўнае кансерваторыю (зайздросная ўпартасць у дасягненні мэты!), на трэці раз быў прыняты ў клас С. Асколкава. На чацвёртым і пятым курсах быў ў стажорскай групе опернага тэатра. Але салістам тэатра не стаў. Чаму? Хто праз чатырнаццаць гадоў можа растлумачыць гэты парадокс... Ён паехаў на радзіму, у Гомель, пачаў выкладаць у музычным вучылішчы.

І ўсё ж збылася мара: праз два гады Мікалай быў запрошаны ў Сьвядлоўскі тэатр оперы і балета.

Рыгалета, Гразной, Эскаміль, граф Томскі, Тонія, князь Ігар — шэсць складаных оперных партый за год работы! Вынік, безумоўна, выдатны. Сем

пектыўная, цудоўны рэпертуар, — прызнаецца М. Майсеенка. — Але... Успомніце песню Ігара Лучанка «Жураўлі на Палессе ляцяць». Вось і я, як тыя жураўлі: пацягнула на радзіму. Тут я нарадзіўся, вучыўся, стаў прафесійным спеваком. Не мог я больш заставацца ўдалачыні ад роднага краю... Гэта не проста высокія словы, гэта мае адчуванні, мае думкі, тут увесць я...

Першы спектакль, у якім выйшаў на сцэну як саліст беларускага опернага тэатра, — «Новая зямля», партыя Міхала. Тут усё было яму блізка: і беларуская мова, і нацыянальнага характару музыка, і сюжэт з класікі беларускай літаратуры. Пачатак быў цікавы. Спявак хутка ўвайшоў у бягучы рэпертуар тэатра: князь Ігар, Рыгалета, Гразной, Томскі. А затым — Дзянісаў і Напалеон у «Вайне і міры», Эбі Хакія ў «Іяланце». Работа ў «Казках Гофмана» вымагала тонкага пераўвасаблення актёра: Лінддорф, Капеліус, Дапэртуга, Міраклі — чатыры абліччы ў адным спектаклі...

Слова — яго партнёрам па сцэне. Народная артыстка СССР Святлана Данілюк гаворыць:

— Майсеенка — цудоўны партнёр. Мне давялося выступаць з ім у «Царскай нявесце», дзе я выконвала партыю Любавы. Ад кожнага спектакля заставаўся ўспамін пра ўдзімлівага актёра і адметнага спевака. У яго прыгожы, яркі па гучанні голас, драматычны талент — тое, што робіць работу артыста на сцэне сапраўдным святам і для глядачоў, і для партнёраў па спектаклі. Майсеенка сапраўдны прафесіянал. Выклікае павагу яго адданасць тэатру, яго любоў да сваёй справы. Мне давялося бачыць яго ў «Пікавай даме» — цудоўны Томскі! Наогул жа, Мікалай Сяргеевіч вельмі мяккі, карэктны чалавек, добры таварыш.

А вось што сказала заслужаная артыстка БССР Людміла Колас:

— У спектаклі «Рыгалета» Мікалай Сяргеевіч спявае Рыгалета, я — Джыльду. З ім лёгка, спакойна, надзейна; ён заўсёды сабраны. Мне падабаецца яго трактоўка вобраза Рыгалета. Асэнсавана ўсё, Мікалай Сяргеевіч ніколі не дазволіць сабе выйсці на сцэну з дрэнна вывучанай партыяй, не прадумаўшы мізансцэны. Ён сур'ёзны, удумлівы спявак, адчувае стыль і характар кожнай ролі.

...Ён падрыхтаваў ролю Яўгенія Анегіна ў новай пастаноўцы тэатра. Я ўяўляю сабе знешняе аблічча, голас, манеру сцэнічных паводзін — гэта павінна быць адметная работа.

Алена РАКАВА.

У рамках Другога ўсесаюзнага фестывалю народнай творчасці працоўных у Мінску і вобласці праведзены 8 абласны агляд-конкурс народных і ўзорных калектываў і іх калектываў-спадарожнікаў. У ліку ўдзельнікаў творчых справаздач былі аркестры і ансамблі народных інструментаў.

Кожныя тры гады аркестры трымаюць справаздачу, дэманструюць сваю выканаўчую форму і творчыя дасягненні. Справаздача гэтая адказная і сур'ёзная, бо ў журы конкурсу — вядучыя беларускія музыканты, узначалвае яго мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага аркестра народных інструментаў БССР, заслужаны дзель мастацтваў, рэктар БДІ Міхась Казінец; сярод членаў журы — заслужаны дзель культуры Міхась Салапаў, загадчык кафедры аркестравага дырыжыравання БДК Сяргей Кафанав і іншыя.

Па ўмовах конкурсу калектыву павінен прадставіць праграму

менты, у тым ліку і кубінская «бучача». Выступленне «Пралесак» спадабалася. Кожная п'еса ігралася з любоўю, музыкальна. У выканальніц добрае адчуванне ансамбля, і відаць, што калектыву дружны і мэтанакіраваны. У гэтым, вядома, немалая заслуга і кіраўніка — Зоі Пятроўны Філонавай.

Аркестры рускіх народных інструментаў прадставілі чатыры калектывы, сярод якіх самым значным па выканаўчым майстэрстве быў народны камерны аркестр Маладзечанскага ГДК. У мінулым годзе ён адзначыў сваё дзесяцігоддзе. Арганізатар і нязменны кіраўнік калектыву Р. Сарока — дырэктар Маладзечанскага музычнага вучылішча. Праграма

пусцяка, «Іспанскі танец» Э. Гранадаса і імклівая беларуская «Вяселюха». Аркестр іграе не толькі інструментальную музыку, але і шмат акампанементаў, як салістам-вакалістам, так і народнаму харавому калектыву калгаса «Нёман», з якім яго звязвае даўняе творчае дружба.

Дэбютантам конкурсу быў аркестр Уздзенскага РДК (кіраўнік В. Шышко) — званне народнага яму прысвоена толькі ў 1984 годзе. Праграма выступлення была разнастайная, з пераважаннем твораў савецкіх аўтараў. З аркестрам выступаюць салісты-вакалісты і інструменталісты. Удалымі нумарамі праграмы сталі песні «Гармонік-балалайка» Л. Смял-

п'есы, сярод якіх трэба адзначыць задуманае выкананне вальса А. Бекера «Лясная казка». У заключэнне праграмы па традыцыі быў выкананы бліскучы і незабыўны «Свеціць месяц» В. Андрэева. Аркестр Белсаўпрофа парадаваў сваіх прыхільнікаў цудоўным выкананнем, вартуознасцю.

Прадставіў сваю праграму на конкурсе і лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі народны цымбальны аркестр ДК Упраўлення бытавога абслугоўвання насельніцтва Мінгарвыканкома (кіраўнік А. Берын). Выступленні гэтага аркестра з поспехам праходзілі ў ГДР і ПНР, Усесаюзная фірма грамадзян «Мелодыя» выпусціла пласцінку з запісам калектыву.

Аркестр схільны да складаных твораў, якія патрабуюць тэхнічнага майстэрства і высокага выканаўчага ўзроўню, да буйной формы. Трывалае месца ў рэпертуары заняла класіка. Але галоўнай заўсёды застаецца беларуская музыка. У аркестра наладжаны моцныя творчыя сувязі з маладымі беларускімі кампазітарамі, якія пішуць для яго свае сачыненні; ён жыва адгукаецца на ўсе інструментальныя навінкі. Аднак і цымбальнай класіцы тут адведзена заслужанае месца. У цяперашняй праграме паспяхова прагучала вядомая «Лявоніха» І. Жыноўіча, «Элегія» Д. Смольскага, «Зорка Венеры» ў апрацоўцы А. Берына (яна выконвалася з уключэннем арыгінальнага народнага інструмента пад назвай «беларускі салавей»), «Мушкетэры» Я. Глебава. Сярод вальных твораў (у суправаджэнні аркестра) таксама пераважалі беларускія.

Студэнцкая самадзейнасць сталіцы была прадставлена трыма калектывамі. Усе яны створаны даўно, усе вядомы ў нас у рэспубліцы. Цяжка і падлічыць сёння, колькі студэнтаў МДПІ імя М. Горкага, БДУ імя У. І. Леніна або БПІ прайшло за гэтыя гады праз творчую лабараторыю гэтых аркестравых калектываў, узбагаціўшыся глыбокім веданнем музыкі, развіўшы свой мастацкі густ.

Парадаваў сёлета народны аркестр Белдзяржуніверсітэта імя У. І. Леніна. На мінулым конкурсе аркестр быў на мяжы развалу. І тым больш важкі сёлетні поспех: калектыву прадставіў вялікую, значна абноўленую праграму, сыграную на добрым узроўні. Хацелася б толькі параіць калектыву шырэй уключаць у рэпертуар інструментальныя творы беларускіх аўтараў, тым больш, што ў яго складзе пераважаюць цымбалы, хацелася б больш пачуць народнай музыкі. Усё гэта — падставы для роздуму новаму мастацкаму кіраўніку калектыву А. Шапалевічу.

Канечне, аркестр БПІ стаіць не на такім высокім выканаўчым узроўні, як некаторыя вышэйзгаданыя калектывы. Але ён жыве, працуе, разам са студэнтамі іграюць тут і выкладчыкі, у рэпертуары аркестра прытрымліваюцца «андрэўскіх» традыцый. Яго аснову складаюць апрацоўкі народных песень, у асноўным, рускіх, з нескладанай партытурай, меладыйных, добра запамінальных. З беларускіх твораў удала былі выкананы «Беларуская полька» М. Чуркіна і «Спеў дуброў» В. Іванова. П'еса ж Я. Глебава «Залатая вясень» прагучала вельмі сыра. Большай тэхнічнай свабоды і тэмпу патрабавалі «Вальс» Г. Свірыдава і «Венгерскі танец» № 1 І. Брамса.

Паказаў сваю праграму аркестр народных інструментаў Мінскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута імя М. Горкага (кіраўнік — У. Перацяцкіна). Разнастайны яго рэпертуар: класіка, сучасная музыка, шмат вальных твораў. Адкрывалася конкурсная праграма «Камсамольні» І. Лучанка. Сярод асабліва ўдалых твораў «Гумарэска» Я. Глебава і «Народны танец»

Д. Шастановіча. Меней удала прагучалі «Вальс» А. Хачатурана да драмы Ю. Лермантава «Маскарад» і «Прэлюдыя» С. Рахманінава з-за вельмі марудных тэмпаў. Большай дынамічнай яркасці і характару хацелася б у п'есе Б. Фігоціна «Матылёк» і вядомай п'есе Дэ-Луна «Заклінанне агню».

У конкурсе не ўдзельнічаў народны аркестр народных інструментаў ДК Упраўлення бытавога абслугоўвання Мінгарвыканкома. Гэты калектыву, які вядзе сваю творчую біяграфію яшчэ з 1948 года, у апошнія гады знаходзіцца ў заняпадзе. Кіраўніцтва ДК, у жаль, не прымае належных мер для выпраўлення такога становішча.

Лаўрэатамі 8 агляду-конкурсу сталі народныя камерны аркестр Маладзечанскага РДК і народны аркестр Палаца культуры Белсаўпрофа (сярод рускіх складаў), народны аркестр Палаца культуры прафтэхадукцыі (сярод цымбальных складаў); дыпламамі I ступені ўзнагароджаны цымбальны аркестры ДК Упраўлення бытавога абслугоўвання Мінгарвыканкома, БДУ імя У. І. Леніна і Дзяржынскага ГДК. Дыпламамі II ступені ўдастоены аркестры рускіх народных інструментаў Стаўбцоўскага РДК, МДПІ імя М. Горкага, а таксама ансамбль цымбалістак «Пралескі» Круціцкага ЦДК. Дыпламы III ступені ўручаны аркестравым калектывам Уздзенскага РДК і Слуцкага РДК. Заахвочвальны дыплом атрымаў аркестр Беларускага політэхнічнага інстытута. Пераходныя прызы конкурсу — мастацкія вазы — былі ўручаны двум прафсаюзным калектывам: цымбальнаму аркестру Палаца культуры прафтэхадукцыі і Палаца культуры Белсаўпрофа. Конкурс паказаў, што жанр народна-аркестравай музыкі ў Мінскай вобласці паспяхова развіваецца. Але разам з тым выявіўся і шэраг недахопаў, на якія неабходна звярнуць увагу перш за ўсё кіраўнікам аркестравых калектываў.

Заўсёды вострай застаецца праблема рэпертуару, цікавага і ў той жа час нескладанага, які адпавядае тэхнічным магчымасцям самадзейных выканаўцаў. Кіраўнікам трэба смялей звяртацца да арыгінальнай аркестравай музыкі: партытуры Фрыда, Пікуля, Баяшова, Шахматава, Краўчанкі, твораў маладых беларускіх аўтараў. Яны поўныя прыгожых мелодый, свежых аркестравых фарбаў, яркіх рытмаў, яны блізка сённяшняй моладзі, а ў аркестрах жа іграе амаль адна моладзь. Толькі тады аркестр будзе цікавы і яго ўдзельнікам, і слухачам, калі ён пашырае свае рэпертуарныя рамкі.

Вымагае вырашэння і пытанне з серыйным выпускам нацыянальнага інструментарыя. Практычна немагчыма ні заказаць, ні купіць фальклорныя інструменты, цяжка з цымбальнымі палачкамі (палачкі, якія выпускае Барысаўская фабрыка, вельмі нізкай якасці). Вельмі цяжка набыць літаўры, кантрабасы, гуслі. А возьмем праблему кашмомаў. Многія калектывы выступалі ў пазычаным адзенні.

Праблема транспарту таксама вельмі вострая. РДК часта не маюць свайго аўтобуса для аркестравага калектыву, а арэнда каштуе нямаля.

Вельмі важна, каб такія конкурсы праходзілі пры шырокім удзеле слухачоў. Гэта павышае адказнасць музыкантаў-выканаўцаў, робіць іх выступленне не толькі экзаменам, але і святкам. На жаль, арганізатары конкурсу мала паклапаціліся аб глядацкай аўдыторыі, што значна знізіла агульны эмацыянальны яго тонус.

В. ТРАМБІЦКАЯ,
ст. выкладчык кафедры аркестравага дырыжыравання Мінскага інстытута культуры.

ЗВАННЕ ПАЦВЕРДЗІМ ЎСЕ

на 45-50 минут, якая складаецца на тры чэкрці з новых твораў, што раней на конкурсах не выконваліся (інструментальныя п'есы, песні ў суправаджэнні аркестра і выступленні салістаў-інструменталістаў).

Сёлетні агляд-конкурс праводзіўся два дні. У першы дзень выступалі народна-аркестравыя калектывы.

Адкрыў конкурс народны цымбальны аркестр Дзяржынскага ГДК. Гэта самабытны калектыву, які вырае з некалькіх сямейных музычных «дынастый». У яго рэпертуары пераважае народная музыка, у тым ліку мясцовыя найгрышы, якія прынеслі ў аркестр старэйшыя музыкі-самавучкі. Цяпер у калектыве шмат моладзі, але даўнія традыцыі зберагаюцца. Іграюць тут не толькі на цымбалах. У аркестры створана цікавая фальклорная група (кіраўнік А. Цяцкоўнін): 2 дудкі, жалейка, ліра, скрыпка, цымбалы, гармонік, баян, кантрабас і бубен. На конкурсе фальклорны ансамбль выканаў апрацоўкі беларускай музыкі: «Святочныя найгрышы» В. Курпрыяненкі, польку «Вясна» і «Беларускую польку». Відаць, кіраўніку аркестра Мікалаю Ваўчку трэба прадаўжаць фарміраванне рэпертуару шляхам засваення нацыянальнага музычнага здатыку Беларусі і, у прыватнасці, свайго раёна, бо менавіта беларуская музыка найбольш і ўдаецца калектыву.

Упершыню на конкурсе-аглядзе выступаў малады калектыву з Круціцкага Дома культуры Мінскага раёна — народны цымбальны ансамбль «Пралескі». Гэта прыгожы, вельмі сцэнічны калектыву, у якім іграюць адны дзяўчаты. Аснову рэпертуару складае беларуская народная музыка і творы Ю. Семянякі, А. Мдзівані, В. Іванова, І. Жыноўіча. Не ўсё было сыгранана раўназначна, але сярод удач — «Жыву ў бярозавым краі» Я. Золіна (сола на флейце — загадчыца Пятніцкага сельскага клуба І. Грачанік), «Беларуская полька» М. Кончына, «Музычныя карцінкі Кубы», дзе былі выкарыстаны розныя характэрныя ўдарныя інстру-

гэтага конкурсу, як, дарэчы, і мінулага, вызначалася вартуознасцю, прыгажосцю, багаццем аркестравых фарбаў, пачуццём стылю, формы. Добрае ўражанне зрабілі і графічныя, адточаны «Менуэт» Л. Бакерыні, і вострадынамічная карцінка рускага маладзецтва «Ля варот-варот» А. Цімашэнік (сола на баяне В. Адзіноў), і тонка стылізаваны «Рускі вальс» В. Гародоўскай, і бліскучы кірмашовы «Перапалася» У. Камарова, і арыгінальны, дасціпны «Камічны марш» М. Фарбаха.

Асаблівы эфект выкананню надае ўключэнне ў партытуру вялікай групы ударных інструментаў. Большасць твораў, якія іграюць маладзечанцы, — гэта арыгінальныя сачыненні савецкіх аўтараў для народнага аркестра. Гэта п'есы з сучаснай музычнай мовай, выразнай фактурай. Яны цікавыя з пункту гледжання гармоніі і рытму, у іх выкарыстоўваюцца спецыфічныя прыёмы ігры. Іначай пераламляюцца ў іх і народныя мелодыі, якія, як правіла, служыць зыходным матэрыялам для стварэння своеасаблівых, сугучных часу п'ес. Нацыянальны наларыт спалучаецца ў іх з вострым рытмам, пульсам сённяшняга дня. Таму праграма Маладзечанскага аркестра вельмі сучасная, незайграная і вытрымана ў адзіным стылі. Ядро калектыву — выкладчыкі Маладзечанскага музычылішча, якія з'яўляюцца сапраўднымі прапагандыстамі народна-інструментальнай музыкі. Да месца нагадаць, што ў нас у рэспубліцы 11 музычылішчаў, у якіх працуюць нямаля музыкантаў-народнікаў. А вось калектывы, падобныя на Маладзечанскі, штосці не ўзнікаюць. А як бы рушыла справа эстэтычнага выхавання ў кожнай вобласці, калі б і ў іншых вучылішчах былі створаны такія ж музычныя калектывы!

Прыкладна аднолькавы выканаўчы ўзровень паказалі аркестры народных інструментаў Стаўбцоўскага, Уздзенскага РДК і Слуцкага ГДК. Аснова інструментальнага складу тут руская, г.зн. домры, балалайка, баянны. Уводзяцца таксама драўляныя духавыя і ударныя інструменты. Найбольш цікавай была праграма аркестра са Стоўбцаў (кіраўнік Э. Лямбавіч). Удала былі выкананы «Антракт» з оперы «Новая зямля» Ю. Семянякі, «Казачая» В. Ка-

коўскага ў выкананні метадыста РДК Людмілы Пазыровай і «Беларускія танцы» І. Жыноўіча (сола на цымбалах Ірына Марчанка). Самым яркім творам праграмы быў «Смаленскі казачок», дзе сола на лыжках выконвалі чавёра юных музыкантаў.

Менш паспяхова выступіў аркестр Слуцкага РДК (кіраўнік Л. Саламонік). Яго праграма была досыць аднастайная, зацягнутая, выконвалася неэмацыянальна, хоць былі і ўдачы (напрыклад, «Валёнкі» А. Шырокава).

У тры дні дэманстравалі сваё майстэрства аркестры горада Мінска.

Першым выступіў народны цымбальны аркестр рэспубліканскага Палаца культуры прафтэхадукцыі. Рэпертуар, прадставлены на конкурс, амаль цалкам абноўлены. Упершыню мы пачулі ў выкананні калектыву «Уверцюру» А. Холмінава. Цудоўнае выкананне старадаўняга вальса А. Бекера «Чаканне» пакарыла пашчотнай мелодый і багаццем аркестравых фарбаў. Лірычна і тонка прагучала іранальнае «Адажыю» з балета Я. Глебава «Маленскі прынц». Беларускае музыка была прадставлена новай п'есай Д. Смольскага «Родная песня», якая вабіць сваёй свежасцю і трапятлівасцю, а таксама «Лявоніхай» І. Жыноўіча, якая стала ўжо цымбальнай класікай. У рэпертуары трывала занялі месца і класічныя творы. І ўсё ж асноўнае для калектыву выкананне твораў вясёлых, жыццядарасных. Менавіта яны больш за ўсё даспадобы маладым выканаўцам і іхняму кіраўніку Г. Ермачанаву. Тут плённа працуюць і з нацыянальным фальклорам, і п'еса Н. Сіраты «Ельскія трындэшкі» — удалы ўзор гэтых пошукаў.

Адзін з вядучых калектываў Мінска — народны аркестр Палаца культуры Белсаўпрофа (кіраўнік У. Перацяцкіна). Рэпертуар калектыву разнастайны. З вялікай увагай у аркестры ставяцца да твораў беларускіх аўтараў, і многія іх п'есы ўпершыню гучалі менавіта ў яго выкананні. Асабліва любіць тут творы Я. Глебава. І ў цяперашняй праграме была выканана яго «Гумарэска» і дзве часткі з «Палескай сюіты». Прыемна разнастайлі яркую і мажорную праграму лірычныя

глухім балесным голасам. — Дык што ж ета? Хто ж адкажа за ета?

Моўчкі стаяў Рудзенья, сцяўшы беля, без крывінік губы, ды вочы, ураз пастарэлыя, пагухлыя, выдавалі яго стан. Апусціўшы плечы, ён моўчкі адышоўся. Што ён мог сказаць Белавусу? Без слоў усё было зразумела.

— Трэба пахаваць хлопцаў, — з уздыхам вымавіў Белавус. — Эх, ты, чай-накачай... Пайду пашукаю, у кузаве рыдлёўка была...

І нямогла цёпкаючы ботамі, адразу ўшчэнт зняслены, ён пацягнуўся да разбітай палутаркі, а Рудзенья стом-

лена прысеў ускрай дарогі на пясок і, не міраючы, невідуча глядзеў на распасцёртага Мазура, які так і не паспеў зразумець, што адбылося на дарозе...

Рудзенья і Белавус лесам ішлі да Вязена. І не ведалі яны тады, што гэта толькі першыя ахвяры жудаснай вайны, і што яшчэ тысячы і тысячы маладых і здаровых, упадуць на зямлю, і што праз год, у такі ж сонечны чэрвеньскі ранак, іхнія Даманавічы дашчэнт спаляць карнікі разам з людзьмі...

Тады яны гэтага не ведалі...

НА ГЭТАЙ ЗЯМЛІ

(Зананчэнне. Пачатак на стар. 8—9).

Калі немцы паехалі, з кустоў на гравійку, асцярожна азіраючыся, выйшлі Рудзенья і Белавус — астатнія разбегліся па лесе. Яны моўчкі, унурана, быццам не ведалі, што рабіць, стаялі на пяску, апусціўшы рукі. Гэты нечаканы, жорсткі напад немцаў, смерць таварышаў ашаламіла іх, і яны не ведалі, што цяпер рабіць.

Белавус, учарнелы з твару, без шапкі, у раскрасцінай старой ватуцы, шаркаючы па жвіры стапанымі кірзачамі, падышоў да Мазура, які ляжаў ніцма, тварам у пясок, з перасечаным збоку кулямётнай чаргой новенькім жоўтым рамянем.

— Дык што ж гэта, Сцяпанавіч, будзе? Мо канец свету? — спытаў ён у Рудзені, які падышоў і стаў побач,

Пачну з таго, што яна яшчэ маладая — прафесія радыедыктара. Як само гучанне чалавечага голасу ці музыкі ў рэпрадуктары, прыёмніку. Калі на маё пакаленне, то цуд гэты стаў звычайнасцю пры нашых дзядках. Праздзеды, сутыкнуўшыся з ім, адмахнуліся б, як ад нячыстай сілы. І, вядома, гэта прафесія не шырокая, не масавая. Хоць следам за радыё пераможна ўвайшло цяпер у чалавечае жыццё тэлебачанне, і да таямнічых усёведаў, якіх мы чуюм, значна павялічыўшы карпарацыю, дадаліся тыя, якіх

(ён з першага выпуску Беларускага тэатральнага) гады два на сцэне. Хутка прызнаны і ацэнены, заваяваў права на ўдзел у самых пачэсных, адказных перадачах. У прыватнасці, наколькі помніцца, дзесяцігоддзі запар адкрываў першмайскія і кастрычніцкія святочныя рэпартажы радыё. Дык вось, хіба ён быў тады толькі інфарматарам? Хіба не нёс і ўласныя адносіны, уласную ўзрушанасць тым, пра што расказваў рэспубліцы?

Запаведзь для дыктара яшчэ адна: звяртацца не да ўсіх —

ЁСЦЬ ТАКАЯ ПРАФЕСІЯ

Заслужанаму артысту БССР
І. КУРГАНУ—60 гадоў

яшчэ і бачым, кожны новы дыктар па-ранейшаму застаецца вынікам штучнай, а не сэрыйнай падрыхтоўкі. Прычым не толькі таму, што дыктараў заўсёды будзе патрэбна менш, чым слесараў. Прычына і ў нячастым спалучэнні ў адной асобе дадзеных, для гэтай работы абавязковых. Як прыродных, так і набытых.

У Чапека ёсць сентэнцыя нахонт газетчыкаў: «Наколькі мне вядома, ніхто да гэтага часу не спрабаваў выявіць, адкуль бяруцца журналісты. Праўда, існуе інстытут журналістыкі, але я не сустракаў яшчэ журналіста, які б выйшаў адтуль...» З калегамі Чапека ў нас прасцей — іх выпускаюць спецыяльныя факультэты. А вось дыктары — хто дае спецыяльнасць ім? Ніхто. Набываюць самі. Вучобай у старэйшых. У групе, напрыклад, якая працуе на Беларускім радыё, паводле зарэгістраваных адзелаў кадраў дакументаў, ёсць дыпламаваныя настаўнікі, эканаміст, аўтамеханік, журналіст, акцёры. І тым не менш усе яны цяпер прафесіяналы. Некаторыя — самага высокага класа. Адзін з іх — Ілья Курган.

Што змушае інжынера, настаўніка, артыста падаць заяву на конкурс, які час ад часу абвешчае радыё, і калі конкурсная камісія пацвердзіць, што ён у праве на гэта не памыляецца, крута на жыццёвай дарозе павярнуць? Думаю, не толькі жаданне выявіць, зрабіць карысным атрымае ад матушчы прыроды: прыгажосць і гнуткасць голасу, арганічны артыстызм, іншыя якасці, наяўнасць якіх — перадумова ўпадабанай прафесіі.

Правільна, дыктар не артыст-чытальнік. Калі артыст павінен у твор, які выконвае, ужыцца, гэтак аўтара зрабіць сваім, то смешна выглядаў бы дыктар, які б надумаў як сваё выконваць афіцыйны дакумент, газетную хроніку. «Таго, што чытаеш, не іграй» — адна з галоўных для дыктара запаведзей. Дыктар перш за ўсё інфарматар. Ён паведамляе, а не самавыяўляецца. Яго самога слухач адчуваць не павінен.

Тым не менш...
Ілья Курган прышоў на радыё на пачатку пяцідзсятых, прапрацаваўшы пасля інстытута

да кожнага. Радыё слухаюць мільёны. Але слухаюць паасобку — з гукам эфіру сам-насам, ці ў кампаніі з сям'ёй, сябрамі. Павінна перадавацца надзвычайнае, каб ля прыёмніка ці рупара сабраўся гурт, натоўп. Разумеючы гэта, дыктар імкнецца нават матэрыял афіцыйны, дзелавы, менш за ўсё адрававаны эмоцыям, падаваць у талнаўнасці даверлівай размовы, як бы чытаючы яго таварышу, што сядзіць поруч. Імкнецца да гэтага кожны, атрымліваецца не ў кожнага. У Кургана — атрымліваецца.

Што ж казаць пра выпадкі — Кургану шанцавала і на іх, — калі запрашалі яго на перадачу мастацкую, на ўдзел у запісе спектакля, на чытанне паэзіі, харошай прозы! Атрымліваў асалоду майстар, атрымліваў асалоду слухачы. «Вядомае мне, звычайнае, я слухаў як музыку зместу, — чытаю ў пісьме, дасланым яму пасля перадачы пра Дуніна-Марцінкевіча Фёдарам Яноўскім. — Гэта чытанне мастака, улюбленага ў сваю справу. Дай божа, каб такое чытанне гучала ў нас кожны дзень...»

Шкада становіцца, калі майстру такога ўзроўню прапаноўваецца чытаць невыразнае, шэрае. А здараецца ж. І не з ім адным — з Ліліяй Давідовіч, Марыяй Захарэвіч, з іншымі акцёрамі, якімі ганарыцца беларускі тэатр. Скрыпкай забіваем цвікі, чэснае слова!..

Ужо шмат гадоў Курган выкладае ў тэатральна-мастацкім інстытуце. Педагог ён — адзін з любімых студэнтамі. Што культура мовы ў выпускнікоў акцёрскага факультэта, як правіла, высокая, у немалой ступені і яго заслуга. Але «школа Кургана» ў дыктарскай прафесіі існуе яшчэ даўжэй. Вучаць жа не толькі праводзячы заняткі — вучаць прыкладам, зададзеным узроўнем. Людзі, што прайшлі гэтую прызнаную школу, сёння сярод першых дыктараў Цэнтральнага тэлебачання, Усесаюзнага радыё, перад мікрафонамі і тэлекамерамі Беларусі.

Прыемна з нагоды юбілею паціснуць руку таварышу, які дасягнуў у сваёй прафесіі вышынёў, якога ведаю і шаную дзесяткі гадоў.

Уладзімір МЕХАУ.

ВЕЧАРЫ, СУСТРЭЧЫ

Васіль Вітка з вучнямі Селішчанскай школы.

Ганарыцца сваім земляком Васілём Віткам. Ён часта наведвае родныя мясціны, і кожная сустрэча з ім — вялікая для ўсіх радасць.

Нядаўна адбылася цёплая сустрэча паэта са сваімі землякамі, якія сабраліся ў Селішчанскім Доме культуры, каб паві-

шаваць яго з 75-годдзем. Духмяным наравам, сувенірамі, з любоўю зробленымі рукамі дзяцей, кветкамі сустракалі яны дарагога гасця. Васіль Вітка падарыў дзецям свае кнігі, партрэты Янкі Купалы і Якуба Коласа. У гонар гасця вучні Се-

лішчанскай школы падрыхтавалі канцэрт.

У гэты ж дзень адбылася сустрэча паэта і ў родных Еўлічах з настаўнікамі і вучнямі пачатковай школы.

Тэкст і фота
Т. МАЧУІСКАЯ.

Конферэнцыя па рамане Івана Новікава «Ачышчэнне» адбылася на геаграфічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна. Паведавана яна рэдакцыяй часопіса «Полымя» сумесна з бібліятэкай навучальнай уста-

новы. Пра новы твор пісьменніка гаварылі загадчык аддзела прозы часопіса І. Пташнінаў, бібліятэкар Г. Філіпенка, доктар эканамічных навук С. Янчандра, студэнт.

Адначасова І. Пташнінаў пазнаёміў прысутных з рэдан-

цыйнымі планамі часопіса, у прыватнасці, аддзела, які ён узначальвае.

Іван Новікаў расказаў аб рабоце над раманам, адказаў на пытанні слухачоў.

В. СЯРОДКА.

3 гастролі — у Кіеве

Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі БССР завяршае свой сёлетні сезон. Але наперадзе, як заўсёды, — летнія гастролі. Каленціў тэатра правядзе наступны месяц у Кіеве. Мінчане пазнаёмяць гледачоў са сваім сталым рэпертуарам, а таксама з прэм'ерамі гэтага сезона: «Гуляем у прынца і жабрана» А. Журбіна і «Вольны вецер» І. Дунаеўскага. На эдымках, зробленых А. Вайнштэйнам, аматары аперэты пазнаюць акцёраў, якіх добра ведаюць па спектаклях нашага Дзяржаўнага тэатра музычнай камедыі.

«Мая цудоўная лэдзі»: З. Вяржбіцкая, У. Лінкевіч і заслужаны артыст БССР В. Фаменка.

Заслужаная артыстка БССР Л. Рабушка і Ю. Лапша ў балете «Панеіка і хулган».

Народная артыстка БССР Н. Гайда і саліст Р. Харык у спектаклі «Дзяніс Давыдаў».

«МАСТАЦТВА БЕЛАРУСІ» № 5

Артыкул В. Бандарчыка «Жыццём народжаныя», якім адкрываецца нумар, прысвечаны новым святам, абрадам, звычаямі і традыцыям.

Пра X пленум праўлення Саюза кінематографістаў БССР, XI пленум праўлення Саюза мастакоў БССР і Усесаюзнага агляда нагляднай агітацыі і палітычнага планката «Славіцца працай чалавек» расказваюць нататкі «Энран у фокусе праблем», «З трывогай пра лёс марціны» і артыкул У. Алісейчына «Пункт адліку».

Працягваюць дыскусію пра тэатр А. Мілавануў («На нарысцы агульнай справы»), Л. Манакова («Будзем партнёрамі»), С. Кузьміна («...І тады я спытаюся: хто «забіў» тэатр?»), В. Маслюк («Хаміла б мужнасці...»), У. Мішчанчук («З верай у будучыню»).

Пра мастакоў німо гаворыць А. Ойстрах («Дзюх муз служнік»), аб узаемадзеянні музыкі і літаратуры ў творчасці М. Багдановіча разважае Э. Нікалава («Музыка перш за ўсё»), творчы партрэт фотамайстра М. Жылінскага стварае Ю. Васільеў («Другое з'яўфатамайстра»), пра творчы шлях дырыжора Г. Жыхарава расказвае І. Чабан («Мастра народнай музыкі»), непаўторны талент былога В. Чабан («Мастра народнай музыкі»), В. Скідан («Малюнк і вершы партызанскага разведчыка аналізе»), аспекты прафесійнага майстэрства разглядае В. Нісцюк («Дзеля станаўлення і росвіту таленту»).

ТЭАТР ПРЫ БІБЛІЯТЭЦЫ

Споўнілася пяць гадоў дзіцячаму тэатру, які працуе пры Лясноўскай бібліятэцы, што ў Мінскім раёне. Хто ж яны, артысты гэтай культасветустанавы? Юныя чытачы. Дарэчы, першыя арганізатары тэатра ўжо закончылі сярэднюю школу. Але яны і цяпер не перываюць сувязей з бібліятэкай.

Самадзейныя артысты ажыццявілі п'яноўніцкі спектакль «Кюцік, пеўнік і лісіца», «Тры мядзведзі», «Кот у ботах», «Ка-

лабок», «Малыш і Карлсан» і іншых.

— Падлетак павінен бачыць герояў, якім уласцівы духоўная чысціня і пачуццё грамадзянскага абавязку, аптымізм, жаданне змагацца са злом і несправядлівасцю, перамагаць цяжкасці, што ўстаюць на жыццёвым шляху чалавека. Гэтым я і кіравалася, ствараючы свой дзіцячы тэатр «Русалачка», — зазначыла загадчыца бібліятэкі Ларыса Фамінічна Уладыка.

І яшчэ адна цікавая форма

работы з кнігай «прапісалася» ў гэтай культасветустанове — паспяхова працуе гурток юных ілюстратараў. Школьнікі робяць малюнк да тых кніг, якія яны прачыталі. Такі занятка дапамагае юным чытачам глыбей вывучыць твор, «ужыцца» ў вобраз літаратурнага героя. Усе работы вучняў дэманструюцца на выстаўцы выяўленчага мастацтва, якая з'яўляецца пастаянна дзеючай.

Л. КУВАЛІН.

Купрыянаў, Вусень і ўсе, хто знаходзіўся ў траншэі, з-за бруствера ўзіраліся ў хутар — белы дом, крыты чарашнай, доўгі клеў і сад. На хутары было ціха, але гэта была падманлівая цішыня: уначы разведка далажыла, што там, у бліндажах і траншэях заселі фашысты.

Ці то ад холаду, ці ад таго, што неўзабаве давядзецца ісці ў бой, Вусень сцэпануўся: гэта будзе яго першы бой.

Камандзір аддаў загад, як пажартаваў:

— Ну, вочы карыя — салдаты бравыя, вочы шэрыя — салдаты смелыя, падрыхтавацца да атакі...

Сяржант Сладкоў стараўся быць вясёлым, але яго голас быў узрушаны, усхваляваны.

ВЫШЫНЯ «107,7»

У Купрыянава на спіне прабега халадок, як і заўжды перад самым пачаткам бою. Але хлопеч не хваляваўся. Ён зірнуў на аўтаматную мушку — ці не збілася, прыкінуў, ці ўсё пры ім. Усё было на месцы: і патроны, і гранаты, і бінт. Надзеў на галаву каску, — куля сцеражэ, а каска беражэ.

Сладкоў павярнуў галаву ў

Подзвіг Героя Савецкага Саюза Пятра Купрыянава жыве ў сэрцах савецкіх людзей. Яго імем названы вуліцы, школы, піянерскія дружны. У гэтым годзе П. Купрыянаву споўнілася 60 гадоў.

Я напісаў дакументальную аповесць пра слаўнага сына нашага народа. Увазе чытачоў прапаную некалькі старонак з яе.

Аўтар.

Купрыянаў не зрэагаваў. Хвацкась без кемлівасці горш, чым дурасць. Трэба гада на мушкетэ злавіць. Дабраўшыся да куста, асцярожна выглянуў з-за яго, асцярожна выглянуў з-за яго, асцярожна выглянуў з-за яго, як на далоні. Пятрусь даў кароткую чаргу — варожая каска на хвіліну знікла, але тут жа паказалася ў іншым месцы. Купрыянаў наклаў аўтамат, левай рукою дастаў з кішэні гранату і, як толькі каска зноў паказалася, у імгненне вока вырваў

— Вышыня «107,7», на якой замацаваліся гітлераўцы, панавала над усім Курземскім узвышшам, — успамінае кавалер двух ордэнаў Славы Іван Ясінскі. — Нам, разведгрупе, уначы ўдалося разведка самага галоўнага агнявога варожых гнезды і свечасова перадаць каштоўныя звесткі ў штаб палка...

На світанку з зараснікаў Дзелды батальён капітана Бутурнына выступіў на штурм вышыні «107,7», а неўзабаве, у самы разгар бою, з падножжа Курземскай гары, з варожых дзота, што быў па-майстэрску замаскіраваны каменнем і рознымі друзам, загрузкатаў буйнакаліберны кулямёт, пра існаванне якога мы, разведгрупа, і не падазравалі.

Батальён, не спыняючы шквальнага аўтаматнага агню, залег. А мы пад прыкрыццём гэтага агню па вузкім распадку падаліся бліжэй да праклятага дзота і, апынуўшыся крокаў за трыццаць ад яго, закідалі амбразуру гранатамі. Кулямёт зацінуўся, але, калі батальён падхапіўся на ногі, з дзота ізноў сыпануў смертапоносны град.

Нічога не маглі зрабіць: амбразура была вельмі вузкая, нашы гранаты разрываліся, але не прычынялі шкоды ні кулямё-

засцерагалі і шпурнуў гранату. Грымнуў глухі выбух. Пятрусь падхапіўся на ногі, нізка нагнуў галаву і, трымаючы напачатку аўтамат, пашыбаваў наперад...

У выніку бою фашысты адкаціліся на Курземскае ўзвышша.

Сяржант Сладкоў, вярнуўшыся са штаба, куды яго тэр-

Выпраўляла маці сыноў на фронт...
Гэтая скульптурная група пастаўлена ў Жодзіне — радзіме Героя Савецкага Саюза Пятра Купрыянава.

бок лесу, — да яго было з паўкіламетра, паглядзеў на нарочны гадзіннік і з ноткамі гумару вымавіў:

— Пеўню сказалі: «Заспявай». Ён адказаў: «Прыйдзе пара».

Купрыянаў заўважыў, як у Вусеня дрыжэлі пальцы, калі ён зашпільваў раменьчык ад каскі. Ціха, каб ніхто не пачуў, Пятрусь строга шыкнуў на земляка:

— Не калаціць ты, як асінавы ліст. Баязліўца і маці ў хату не пускае!

З правага боку, з дальняга краю ўзлеску пачуліся гарматныя стрэлы — там усаўся бой. У паветры басавіта загулі буйнакаліберныя снаряды, і ў гэты ж момант на хутары выбухнула раз, другі, трэці. Чорнымі веерамі ўзлятала ў паветра зямля. На белым доме разляцеўся на кавалкі дах, а над хлявом мільганула полымя.

Сяржант Сладкоў крыкнуў:

— Аддзяленне, уперад!

Аддзяленне рушыла ў атаку. Салдаты беглі да хутара. Нечакана з хутарскіх руін, якраз адтуль, куды поўз Купрыянаў, застрэлілі варожы аўтамат.

Купрыянаў атрымаў заданне знішчыць варожы аўтаматчыка. Пятрусь узяў правай і папоўз. Сладкоў крыкнуў:

— Чаго паўзеш? Чаму не страляеш?

мінова выклікалі, звярнуўся да байцоў:

— Атрымана надзвычай важнае, але нялёгкае заданне. Для яго выканання патрэбны добраахвотнікі.

Пятрусь Купрыянаў адказаў: — У партызанах мне даводзілася быць і разведчыкам, і мінерам, і дыверсантам. І тут не падвяду.

— Ну што ж. Бяру цябе з сабой, — сказаў Сладкоў.

— І я быў партызан, — сказаў Іван Ясінскі.

Да Купрыянава і Ясінскага далучыліся яшчэ два байцы — Павел Рэвуцкі і Мікалай Сансункевіч.

Аддзяленню сяржанта Сладкова было загадана — знішчыць кулямётнае гнездо ў дзюце на вышыні, якая на вайсковых картах абазначана лічбай «107,7».

Купрыянаў разам з аддзяленнем начной цемры поўз да вышыні «107,7». Здавалася, гэтаму «чарапахавану марэфону» не будзе канца, балелі локці і калені. Ды што зробіш: трэба падкрэсіцца так, каб ні адна фашысцкая душа не пачула.

Пятрусь успомніў сяржантаў наказ: калі з ім, Сладковым, здарыцца што-небудзь, то камандзірам аддзялення будзе ён, Пятрусь. І калі з групы застаецца толькі адзін баец, то і тады заданне павінна быць выканана.

ту, ні кулямётчыку. І раптам Купрыянаў, што ляжаў на зямлі побач са мной, падхапіўся на ногі, маланкай кінуўся да дзота...

Угнуўшы галаву, часта дыхаючы, ён спыніўся каля вялікага каменя, прываленага да рубленай сцяны дзота. Трымаючы ў адной руцэ аўтамат, а ў другой — апошняю гранату, Купрыянаў прыслухаўся да грукату дзотнага кулямёта. Потым наблізіўся да самага вугла дзота. Яшчэ імгненне — і, трымаючыся адной рукою за вуглавы выступ, Купрыянаў другой рукою кінуў гранату ў амбразуру.

Грымнуў выбух — фашысцкі кулямёт змоўк.

Праз гул бою на вышыні пракацілася шматгалосае «Ура!». Байцы рушылі на штурм вышыні «107,7».

Пятрусь падбег да каржакаватага дуба, які стаў каля дзота, падняў над галавой аўтамат, падаючы байцам знак: дзоту капут. І тут Петруся аж скаланула — зноў працаваў дзотны кулямёт, лівень смертапоносных куль прымусіў савецкіх байцоў легчы на дол.

Задача, пастаўленая батальёну, зрывалася. Што рабіць? Вагаўся ён нядоўга. Пятрусь кінуўся да дзота і грудзямі закрываў амбразуру.

Батальён падняўся ў атаку.

М. КОРЗУН.

Я хачу расказаць пра помнік. Помнік, які быў пастаўлены маім землякам, што загінулі ў Вялікай Айчыннай вайне. Гавару ў мінулы часе «быў», бо помніка, па сутнасці, ужо няма. Вядома, нішто на свеце не бы-

не драўлянага клуба ажывалі каларытныя малюнкі сялянскай працы. Дзівам было для ўсяго калгаса, калі на рэспубліканскім конкурсе ўдзельніцы клубнай самадзейнасці, у тым ліку і мая маці, заваявалі першы

РАЎНА-ДУШША

вае вечным, і бывае, што бязлітасныя гады, вецер, дождж і снег могуць разбурыць і бетонна-цагляны маналіт помніка. Але ў дадзеным выпадку прырода ні пры чым, помнік разбурылі самі людзі, фактычна дзеці тых, у чый гонар ён пастаўлены. І гэта асабліва горка, крыўдна ўсведамляць.

Ініцыятыва яго стварэння належала былому загадчыку клуба Міхаілу Іванавічу Качанаву. Які няўрымслівы гэта быў чалавек! Нешта я не прыпамінаю нікога з нашых сённяшніх адукаваных культасветнікаў, хто з такою апантанасцю, самаахварнасцю браўся б за справу. Сам гарманіст, ён арганізоўваў канцэрты, конкурсы, ставіў спектаклі — на невялічкім сцэ-

прыз — тэлевізар! — за, здавалася б, прасценькую пастаноўку: сядзяць на сцэне вясковыя жанчыны-сялянкі і пад маркотнае журчанне калаўрота вядуць тужлівую песню.

Ой, пайду я па-над лугам,
Там мой мілы арэ плугам.
Сваё поле, свая ніва,
Паганяе чужа міла.
Свая стаіць за вазамі,
Абліваетца слязамі.

Як жа прыдаўся нам, хлопчукам, той іх прыз — тэлевізар — цуд на той час вялікі! Я і цяпер бачу тое блакітнае невялічкае вока «Волхава».

Гэта ён, Міхаіл Іванавіч Качанав, разам з настаўнікам Якавам Пятровічам Фурсіным абшоў некалькі разоў са сшыткам у руках усе двары калгаснікаў і перапісаў тых,

ПОШУКІ ЗНАХОДКІ

Сто пытанняў Маякоўскаму

Уладзімір Уладзіміравіч Маякоўскі не раз гаварыў: «Мне без голасу нельга. Мне без голасу і не жыць. Я павінен сам дамовіцца з чытачамі... Адзін мой слухач — гэта дзесяць чытачоў у далейшым».

Пэст пісаў вершы, каб яны гучалі. Гучалі перш за ўсё ў аўтарскім выкананні. Ён разумей, што толькі так сэнс твора дайдзе да сэрца слухача. Гэтай мэце служылі, як успамінаюць сучаснікі, і сіла яго густога, нізкага голасу, плаўная і ў той жа час ударная рытмічнасць яго чытання, і надзвычай выразная артыкуляцыя.

Чытанне для яго было завяршальным этапам творчага працэсу. Вось чаму пэст часта выступав у рабочых і маладзёжных клубах, ездзіў з вершамі і лекцыямі па краіне.

У аўтабіяграфіі «Я сам» Маякоўскі пісаў: «...працягваю перапынёную традыцыю трубадураў і менестрэляў. Езджу па гарадах і чытаю».

У 1927 годзе пэст правёў у паездках 181 дзень, наведаў 40 гарадоў, зрабіў 100 выступленняў.

26 сакавіка гэтага ж года Маякоўскі прыязджаў у Віцебск, а 27—29 сакавіка ён знаходзіўся ў Мінску. У гэтых гарадах пэст выступіў з дакладам «Твар левай літаратуры». У сталіцы рэспублікі адбылося чатыры выступленні.

На кожным з вечароў Маякоўскі чытаў вершы, адказваў на шматлікія пытанні. У аўтабіяграфіі ён пісаў: «Сабраў 20000 запісак, думаю пра кнігу «Універсальны адказ» (за-

пісачнікам). Я ведаю, пра што думае чытацкая маса».

На жаль, намечанае не ажыццявілася.

Запіскі, якія паступалі на вечарах у Віцебску і Мінску, знаходзяцца цяпер у Дзяржаўным музеі Маякоўскага ў Маскве. Загадчыца рукапісна-дакументальнага фонду музея Аіда Пятроўна Сярдзітава прынесла некалькі канвертаў з запіскамі.

Бяру адзін з іх і асцярожна высыпаю з яго пажоўкля ад часу запіскі. Усяго іх 321. Адны напісаны спехам алоўкам, іншыя — чарнілам, відаць, рыхтаваліся загадзя. Большасць запісак без подпісу, некаторыя змяшчаюць не адно пытанне, а некалькі.

У дадзенай публікацыі прыводзіцца каля ста запісак-пытанняў Маякоўскаму. Стыль аўтараў захоўваецца. Чаму менавіта сто, а не 200? Па-першае, многія запіскі паўтараюцца, па-другое, сам пэст любіў гэты лік, у яго творах ён неаднаразова сустракаецца.

Помніце:
...я подыму,
как большевистский партбилет,
все сто томов

моих партийных книжек.

Задаючы пытанні, слухачы хацелі зразумець светапогляд Маякоўскага, пранікнуць у творчую лабараторыю пэста, даведацца аб яго думках пра тыва або іншыя накірункі літаратурнага працэсу.

«З якога года пачалася ваша літаратурная дзейнасць?»
«Як вы пішадзе: у час натхнення ці далі захопаче?»
«Як адгукаўся таварыш Ленін на Вашу творчасць?»

хто загінуў на фронце. Потым усе гэтыя прозвішчы мастакоўскай рука Якава Пятровіча на-несла на бляшаныя пласціны, якія былі прымацаваны да помніка і зашклёны. Я. Фурсін не выпадкова стаў сааўтарам помніка, ён — інвалід Айчынай вайны, удзельнік Сталінградскай бітвы, вядомы ў наваколлі майстар-паянік. За аснову Якаў Пятровіч узяў помнік, які стаіць у вёсцы Малая Зімніца, што па другі бок Слаўгарада, але дадаваў і свае элементы, зыходзячы з густу і задуму. Я і мае равеснікі памагалі замешваць раствор, падопісалі цэглу, пясок. Гэта было свята ўсёй вёсцы. Ніводзін чалавек не мог прайсці міма, спыняўся, каб пагаварыць з «галоўным архітэктарам», нешта параіць, удакладніць ці проста, як кажучы, адвесці душу.

Па дэкаратыўныя кусты, каб абсадыць помнік, М. Качанаў ездзіў у Мінск. Клёнікаў і ліпак навыкопвалі ў сваім лесе. Па заданні дырэктара васьмігодкі Сцяпана Міхайлавіча Салодкіна мы, школьнікі старэйшых класаў, абнеслі помнік роўнянкім шыкетнікам, пафарбавалі яго, пасадзілі на клумбах кветкі. Зімою расчышчалі да помніка сцежку, змяталі з плыці і з нішы снег. Каля помніка, месца якому было выбрана вельмі ўдалае — на «пятакчу», дзе перакрываўліся вуліцы, — прымалі дзяцей у піянеры; мы давалі клятву на вернасць Айчыне, бацькоўскай зямлі. Падраслі клёнікі і ліпкі, падраслі і мы; доўгімі летнімі вечарамі мы збіраліся пад тую ціхую, утульную засень дрэў, спявалі песні, чыталі вершы, ма-

рылі, лічылі зоркі, шукалі ў ясным высокім небе Вялікую Мядзведзіцу, захавацішы чарпак якой, здавалася, шчодрараздаваў нам юначую радасць... Тая таемная, салодкая ўзрушанасць жыве ў маім сэрцы і цяпер, ужо дарослага чалавека.

І раптам над усёй гэтай памяцю нависла небяспека. Я не ведаю той пункт адліку, з якога помнік пачаў прыходзіць у заняпад. Можна, ён у тым часе, калі наместа агульнае запущенне перспектыўных вёсак, спад іх жыццёвага тону. Але — падгніў шыкетнік, асунуўся, там-сям паваліўся зусім, нарэшце жанчына, якая жыве нападаль, перанесла яго сабе на дрывы. На той зялёнай траўцы пачалі пасвіцца свінні, куры, гусі; каровы, ідучы на пашу і ўцякаючы ад аваднёў, імкнуліся прашыцца праз тыя дэкаратыўныя кусты.

Гадоў некалькі назад С. Салодкін (ён тады ўжо не быў дырэктарам) гаварыў мне, што помнік нібыта збіраюцца зносіць, але, зразумела, усур'ёз тая навіна не ўспрынялася.

А тым часам ужо і шкло нехта разбіў, і фарба з жалезных пласцін аблущылася, і ўжо нельга было працятаць прозвішчаў; і клумбы былі вытатанены; і на святы ніводная жывая кветка не лажылася да падножжа помніка.

Дык як жа магло здарыцца, што так, паступова, прыходзіць у заняпад помнік? Як усё гэта можна вытлумачыць псіхалагічна? Кожны лічыць, што не яму асабіста даручана даглядаць помнік? Маўляў, мая хата з краю? Адкуль такая абьякавасць? Хіба нельга было, не ча-

каючы нейкага ўказання, падправіць плот, паднавіць прозвішчы, укапаць клумбы? Урэшце, чаму школа (ад яе да помніка не болей за 200 метраў) глядзела на ўсё гэта скрозь пальцы. Кажучы, што ёсць рашэнне сельсавета знесці гэты помнік. Але мне здаецца, што быў бы ён у парадку, дык і рашэнне такое б не з'явілася. А так лягчэй — знесці — і ўся справа...

Канечне, дэлегацый, экскурсій сюды не возіць, помнік звычайны, якіх сотні на нашай зямлі, але ад гэтага радкі, выбітыя на ім — «Успомнім усіх пайменна, успомнім сэрцам сваім. Гэта трэба не мёртвым, гэта трэба жывым», — не губляючы сваёй вялікай сілы.

Нельга сказаць, што ўсе абьякава праходзілі міма помніка. Спробы выправіць становішча былі. Той жа Я. Фурсін гаварыў у сельсавете: «Дайце мне матэрыял, фарбу — я ўсё аднаўлю». У адказ — красамоўны поіск плячамі: «А што нам...»

М. Качанаў (ён на той час пераехаў жыць у Слаўгарад) напісаў пра стан помніка ў раённую газету «Ленінскае слова». Рэагаванне было прыблізна такое: пастановай Гіжэнскага сельсавета (на яго тэрыторыі і вёска Аляксандраўка) вырашана знесці помнік, прозвішчы загінуўшых будучы перанесены на стэлу помніка, які будзе ўстаноўлены на цэнтральнай сядзібе калгаса «40 год Кастрычніка» — у вёсцы Ходаравы.

Многія жыхары Аляксандраўкі здзіўляліся, хто і калі мог прыняць такое рашэнне, не спытаўшы іх думкі, не параіўшыся; яны абураліся такім

раптоўным і недалянабачным рашэннем. Напрыклад, у мой чарговы прыезд да нас прыйшоў трактарыст Я. Кліндухаў (яго бацька вярнуўся з вайны кавалерам двух ордэнаў Славы) і прананаваў сабраць подпісы ўсіх жыхароў вёскі і паслаць «куды-небудзь», каб рашэнне адмянілі. А між тым, ужо было выдаткавана 50 рублёў на тое, каб разбурыць помнік. І — знайшоўся такі чалавек. Па вядомых прычынах, я не буду называць яго прозвішча. Што ж прымусіла яго ўзяць у рукі жалезны лом і замахнуцца на святае святых, няхай сабе і не па сваёй ініцыятыве? Аказваецца, не толькі жаданне выканаць волю сельсавета, дэпутатам якога ён з'яўляецца. Чалавек гэты жыве заможна, хоча купляць машыну, і яму патрэбен гараж. А гаражы, як вядома, кладуць найбольш з цэглы. На помнік жа пайшло, як прыпамінае Я. Фурсін, каля дзвюх тысяч цаглін. Разлік цвярозы: будзе дармогая цегла на гараж! Толькі аднаго не ўлічыў разбуральнік. Ён зразумеў гэта тады, калі лом адскочыў ад помніка, як ад каменнай скалы. Умела, з веданнем справы зменшаны растор намертва скаваў цагліны. Жаданне разбураць помнік прапала, так і застаўся ён стаіць скалечаны, з адбітым вяршком.

Летась у сярэдзіне кастрычніка я зноў пабываў у сваёй вёсцы. Помнік яшчэ паніжэў — нехта збіў яшчэ тры-чатыры рады цаглін. Думка сумленых людзей такая: калі б ужо знеслі адразу ўвесь, было б не так балюча, а то ж кожны дзень праходзіш міма...

Мы часта гаворым зараз пра высокі матэрыяльны ўзровень жыцця. Але відавочна і іншае: дубленкі і джынсы робіць, часам, няўразлівымі не толькі нашу плоч, але і душу, а лямант мадэрновых магнітафонаў, гурчанне легкавых машын заглушаюць, бывае, голас сумлення. Адкуль гэта абьякавасць, чэрствасць, нядбайны адносіны да таго, што створана рукамі іншых? Можна ацаніць у рублях, скажам, страты ўраджаю, але не паддаецца ацэнцы той маральны ўрон, які, бывае, наносім мы адным неабдуманым крокам.

Аднавіць помнік у Аляксандраўцы яшчэ не позна. «Як можна было пайсці на такое? — у каторы раз недаўмявае ветэран вайны і працы, настаўнік-пенсіянер Я. Фурсін. — Ды калі б была магчымасць, перад кожным дваром трэба ставіць такі помнік... Кожны некага страціў у вайне». «Рашэнне сельсавета лічу паспешлівым і няправільным, — згаджаецца з ім другі ўдзельнік вайны І. Свірыдаў. — Помнік у нашай вёсцы павінен стаіць».

І я адчуваю; не стане ў маёй Аляксандраўцы помніка, і яна страціць нешта важнае і трывалае, яна збяднее на чуйную памяць тых сямідзесяці пяці чалавек, што паклалі сваё жыццё на алтар Перамогі. І я разумею ветэранаў, іншых людзей, якіх ускалыхнуў гэты факт, яны не мірацца з ім, і гэта прыклад іх яснага сацыяльнага зроку, занепакоенасць не толькі сённяшнім, але і будучым свайго краю.

Уладзіслаў РУБАНАУ.

«Маякоўскаму. Па-мойму, ужо сам факт росту п'янага і паэтаў ёсць радасны факт, бо сведчыць, што маса культурна развіваецца».

«Скажыце, калі ласка, да якога напрамку футурызму вы належыце?»

«Ваш погляд на паэтычнае натхненне?»

«Ці лічыце вы мастацкімі свае вершы, якія даказваюць неабходнасць пакупкі аблігацый займаў?»

«Ясней: якія гэта вытворчыя элементы ў паэзіі: стыл, вентыляцыя, аловак?»

«Таварыш Маякоўскі. Як вам лепш пісаць — вершамі або прозай?»

«У вашага верша адрыўсты рытм, падобны на пыхканне паравіка, на трэск электрычнай іскры. У яго, я сказаў бы, дынаміка м'ягінгавай трыбуны. І напрошваецца пытанне: гэта манера творчасці ў вас інтуітыўная або штучная?»

«Ці ёсць пераклады Ваших твораў на замежныя мовы?»

«Маякоўскаму. Ці ёсць ваши паслядоўнікі за мяжой?»

«Вы робіцеся ўсё прасцейшым і прасцейшым у сваім стылі. Толькі тады вы можаце стаць вялікім паэтам, калі станце простым, як геніяльна проста быў ваш Пушкін, якога вы неўсвядомлена страсна любіце. Спрашчайцеся і змірайцеся з Пушкіным, Талстым, Дастаеўскім!»

«Маякоўскаму. Якога паэта вы ўсё-такі пераймаеце?»

«Ваши ўражанні аб літаратурнай Амерыцы?»

«Таварыш Маякоўскі! Чаму вы, як добры фізікультурнік, не напісалі для фізікультурнага марша або верша?»

«Дакладчыку. Ці мае пралетарская паэзія свайго Пушкіна?»

«Маякоўскаму. Што вы разумеце пад формай?»

«Ці зусім вы адмаўляеце амест?»

«Хто можа быць паэтам паважана і ці павінен быць талент у паэта?»

«Асобныя запіскі сведчаць пра імкненне бліжэй пазнаёміцца з біяграфіяй паэта».

«Чаму вы сёння так мала гаварылі пра сябе?»

«Т. Маякоўскі! Пару слоў пра вашу біяграфію. Ваша сацыяльнае паходжанне?»

«Маякоўскаму. Не прыміце за жарт! Цікава ваша партыйнасць?»

«Колькі вам гадоў?»

«Даруйце за нясплае пытанне, ці жанаты вы?»

«Присутнім на вечарах паэта важна было пачуць думку Маякоўскага аб творчасці савецкіх паэтаў і пісьменнікаў».

«Маякоўскаму. Што адбылося ў Вас з Горкім і якія ваши адносіны цяпер. Ваша думка пра яго?»

«Ваш погляд на драматычную творчасць Луначарскага?»

«Ваша думка пра Ясеніна як паэта?»

«Які самы таленавіты пісьменнік сучаснасці?»

«Тав. Маякоўскі!!! Якая ваша думка наконт Міх. Зощчанкі?»

«Што прапанаце вы чытаць з цяперашняй літаратуры і якіх пісьменнікаў?»

«Ці дасягнуў Ясенін дасканаласці?»

«Якія па-вашаму лепшыя вершы ў СССР?»

«Чаму не прымаюцца Лефам меры да выдання ўсяго напісанага Хлебнікам?»

«Маякоўскі. Чаму ў апошні час не выступаюць у друку Каменскі, Бурлюк, Кручаных і г. д.»

«Да якога літаратурнага цячэння належыць Дзямін Ведын і ці з'яўляецца ён літаратурнай велічыняй?»

«Маякоўскаму. Скажыце, чаму не чытаецца Валерыі Брусаў, пошты зусім няма».

«Т. Маякоўскі. Чаму вы нічога не гаварылі пра Асеева?»

Мінскіх і віцебскіх слухачоў, вядома ж, цікавіла развіццё маладой беларускай літаратуры, адносіны да яе Маякоўскага.

«Ці знаёмы вы з беларускай літаратурай і з беларускімі паэтамі і ваша думка пра іх?»

«Ці чыталі вы беларускіх паэтаў Янку Купалу і Якуба Коласа?»

«Які ваш погляд на беларускую літаратуру і беларускіх паэтаў і пісьменнікаў?»

«Ці чыталі Вы паэму Якуба Коласа «Сымон-музыка»?»

«Ці знаёмлілі вы з мінскімі паэтамі і якое яны выклікалі ўражанне?»

«Ці чытаеце вы літаратуру суседніх рэспублік, як беларускую, украінскую і інш. Каго вы лічыце ў Расіі першым паэтам?»

«Ці знаёмы вы з нашай літаратурай «маладняка» ў Мінску і ваша думка пра іх?»

У некаторых запісках ёсць пытанні аб групе Леф — Левы фронт мастацтва, якую ўзначальваў Маякоўскі, пра часопісы «Леф», якія яны рэдагуюць, шэраг запісак адлюстроўвае ў нейкай ступені міжусобную барацьбу літаратурных групак таго часу.

«А вы ўпэўнены ў тым, што форма, якую Леф выпрацоўвае, ёсць самая лепшая?»

«Вы раіце чытаць «Новый атрымаў» але яго першыя нумары атрымалі не бліскучы водгук у савецкім друку».

«Ці адказалі вы т. Палонскаму на яго крытычны артыкул на № 1 часопіса «Леф»? У чым

яго праўда і памылкі?» (маецца на ўвазе здзелківы артыкул В. Палонскага «Леф або Блеф?», надрукаваны ў газеце «Известия».) У артыкуле Маякоўскі быў прадстаўлены ў хлуслівым святле. — А. С.)

«Эстрада. Ул. Маякоўскі. Скажыце, калі ласка, пра астатнія лефы: Асеева, Пастэрніка, Кірсанава».

«Ці ёсць «лефаўская» літаратура для малападырхтананага чытача?»

«Што такое футурызм?»

«Чым адрозніваецца рускі футурызм ад італьянскага?»

«Дакладчыку. Ці прадаўжае «Новый Леф» быць маскай старога футурызму?»

«Скажыце, што ў вас агульнага з футурызмам і чаму не проста «Леф», а ўжо «Новый Леф»? Можна, хутка будзе часопіс «Дважды новый Леф»?»

«Ваши старыя вершы зусім адрозніваюцца ад сучасных. Вы здыце футурыстычныя пазіцыі. (У 1925 годзе Маякоўскі сказаў: «Футурызм і савецкае будаўніцтва не могуць ісці побач. З гэтага часу я судраць футурызм. З гэтага часу я буду змагацца з ім». — А. С.)

«Якія адносіны групы Леф да канструктывістаў наогул і, у прыватнасці, да Сяльвінскага?»

«Ваш погляд на сапраўдны літаратурны пільні, як футурызм, рэалізм, імажынізм і г. д.»

«Якое значэнне ў літаратуры мае сімвалізм?»

«Што мелі на ўвазе, калі гадоў 15 таму назад насілі пінжак «танга» і ўпрыгожвалі шчокі малюнкамі звяроў — новыя формы паэзіі? Чаму яны цяпер форм не патрэбны?»

«Т. Маякоўскі. Просім трымацца бліжэй да тэмы і паказаць станоўчыя і адмоўныя бакі левай літаратуры».

Маякоўскі быў натарам, ён прынёс з сабой цэлы свет вобразаў, узбагаціў паэтычную мову. Усё новае рэдка прымаецца «на ўра». Паэту даводзілася прабіваць дарогу сваім вершам, змагацца з ворагамі савецкага ладу, мяшчанскімі густамі і абывацеляў. Некаторыя з іх бравіравалі тым, што «не разумеюць Маякоўскага».

«Вы гаворыце, што цяпер паэт з'яўляецца выказнікам мас. Цікава, ці чытаюць вас масы?»

«Ваша сённяшняе выступленне многіх маладых паэтаў абурала».

«Ці лічыце вы свае вершы зразумелымі для рабочых?»

«Уладзімір Маякоўскі. Вы гаворыце, што масам незразумелыя вершы сімвалістаў, але вершы футурыстаў і тым больш незразумелыя. Хацелася б ба-

чыць ваш абсалютна спакойны твар».

«Маякоўскаму. Для каго вы пішаце свае вершы. Іх вельмі цяжка разумець?»

«Тав. Маякоўскі. Вы гаворыце, што твор праз добрую форму павінен улазіць у вуха, у чалавечае сэрца. Чаму ж ваши творы з ніштаватай формай, месцамі адшліфаванай, у вуха і не ўлазіць? Чым жа гэта, тав. Маякоўскі, растлумачыце?»

«Як вы думаеце, ці даступны ваши творы чытачам?»

Па сведчанні арганізатара выступленняў Маякоўскага па гарадах краіны П. І. Лавута, паэт заўсёды з пачуццём гумару парываў пытанні сваіх апанентаў. У мінскім Доме настаўніка, як толькі Маякоўскі выйшаў на сцэну, пачуліся выкрыкі: «Не разумеюць ваших вершаў!» Паэт пачаў хвіліну, а потым не без іроніі спытаў: «Няўжо ў Доме настаўніка мне трэба пачынаць сваё выступленне з азбукі?..» І тут жа пачаўся смех, апладысменты. Кантакт з залай быў устаноўлены.

Маякоўскага закідвалі часам і пошліва, нетактоўнымі, здзелківа-крыўдзюнымі запіскамі. У адным са сваіх вершаў ён пісаў:

Аудитория
сыплет
вопросы колючие,
старается озадачить
в записочном рвении.

«Большасці чытачоў незразумелая ваша форма запісу радкоў. Чаму не захоўваеце рэжым эканоміі на паперы?»

«Як вы глядзіце на тое, што некаторыя паэты заваўваюць сабе славу адным толькі бузацтвам?»

«Колькі вы атрымліваеце за такі вечар?»

«Вы ўсё ведаеце, скажыце, чаму цяпер выпаў снег?»

«Ці не для грошай вы разбіваеце свае вершы (радкі)?»

«Т. Маякоўскаму. Вы не думайце, што аўдыторыя падзяляе вашу думку, пляскаюць па звычцы, а смяюцца, каб не заснуць».

«Як недасойна танцаваць гэту пачварную кадрылю банкрута».

«Чаму вы носіце гальштук кіс-кіс?»

Сапраўдныя прыхільнікі паэзіі Маякоўскага, яго сапраўдныя сябры абаранялі паэта.

«А вы, т. Маякоўскі, не засмучайцеся тым, што некаторыя

гавораць пра вашу грубасць і незразумеласць вершаў. Калі толькі ўчытацца, усё зразумела і добра; ваши вершы лепшыя, калі іх чытаеш у кнізе, тады вы больш чалавечны і блізкі».

«Не звяртайце ўвагу на пошлыя запісачныя жарты. Гэта досціп зубных урачоў, а не пераважнай часткі аўдыторыі».

«Тав. Маякоўскі. Кіньце вы адказаць на ўсе дурныя запіскі. На гэта шкада часу».

«Тав. Маякоўскі, вы надзвычай цікавы, па ваших творах відаць, вы вялікі талент. Я ўпаўнёна, што вы будзеце тым Талстым у нашу эпоху, пра якога мы гаварылі, што ён павінен з'явіцца ў нас».

Многія слухачы прасілі пра-чытаць тыя або іншыя творы.

«Уладзімір Уладзіміравіч Прадэкламуіце, калі ласка, «Пісьмо Горкаму», аўдыторыі яно вельмі падабаецца і яна будзе вам вельмі ўдзячна».

«Прачытайце, калі ласка, «Воблака ў штанах»».

«Перадаць Маякоўскаму. Хацелася б пачуць ад Вас Ваш «Левы марш». Не адмоўцеся прачытаць».

«Маякоўскі! Прачытайце верш пра Тыфіс і іншыя. Павер, што карысць будзе».

Вось яшчэ некалькі сведчан-няў поспеху літаратурных вечароў Маякоўскага ў Беларусі.

«Чаму Вы так хутка ад'язджаеце?»

«Уладзіміру Маякоўскаму. Скажыце, чаму вы павінны абавязкова ад'язджаць сёння? Гаварылі, што вы будзеце чытаць заўтра».

Няцка ўявіць сабе атмасферу тых дзён: Маякоўскага, які ходзіць па сцэне, кіпенне страсцей, апладысменты, запісачны ажытаж, які пераходзіць у перапалку і вершы паэта ў прыціхлай ад хвалявання зале:

Товарищи,
бросим
замашки торгашьи
— моя, мол, поэзия —
мой лобаз! —
всё, что я сделал,
всё это ваше —
рифмы,
темы,
дикция,
бас!
Ён быў Паэтам. Тым для нас і цікавы.

А. СТУКАЛА,
загадчык аддзела прапаганды і агітацыі Кастрычніцкага РК КПБ г. Віцебска.

Барыс РАБЕНЬКІ

ЯК ПРОСТА АДПАЧЫВАЦЬ

Смачна хрумстаючы мала-сольным агурком, Дрыгін узбуджана гаварыў:

— Шчаслівы ты, Сямёныч, можаж спакойна ехаць, а мне кватэру пакідаць ніяк нельга. На адзін толькі вопіс рухомай маёмасці я амаль цэлы дзень угробіў. І гэта пры маім акладзе!.. Уяўляеш, калі раптам абчысціць. — Кому паскардзішся? Прыйдзеца прыватнага дэтэтыва... Так што адна надзея на цябе, голуб мой. Будзь гаспадаром, нутры кармі, а ў час, калі застанеца, сам еш, не саромейся. Між іншым, у Растоў мы з Верай едем не проста адпачываць — сцерагчы кватэру ле брата, Васіля... Назаўтра Дрыгіны абедалі ў Растове. Смачна хрумстаючы маласольным агур-

ком, Васіль узбуджана гаварыў:

— Шчаслівыя вы, можаце спакойна ехаць, а мне кватэру пакідаць ніяк нельга. На адзін толькі вопіс рухомай маёмасці я амаль цэлы дзень угробіў, і гэта пры маім акладзе!.. Уяўляецца, калі раптам абчысціць — каму паскардзішся? Прыйдзеца прыватнага дэтэтыва... Так што адна надзея на вас, голубы мае... А ў Маскву мы едем не проста адпачываць — сцерагчы кватэру швагра — дырэктара вагона-рэстарана. А швагер ляціць на поўдзень. Не загараць, вядома! Яго сябар, сочынскі афіцыянт, плыве на нейкія там астравы. Камусьці штосьці сцерагчы.

Сяргей ПАПАР

ПЛАТАГОНЫ

Андрэй Упіт, народны пісьменнік Латвіі: «Некаторыя плытнікі і стругаўшчыкі былі латышы. Але большасць, асабліва плытнікі, гнала па Даўгаве ганкі з бяскарыных лясцоў Беларусі. І часта аднаго са стэрнавых звалі Грышкам. Вось адкуль мне здаецца, паходзіў у Вектэранах калі Аўзкракля мой дзед Грышка».

Дзед у Андрэя — Грышка. У Грышкі дзед — Андрэй. Няма

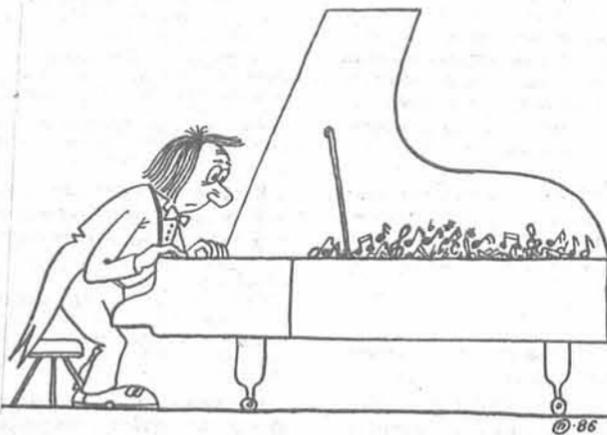
у дружбы прышлых! Жыццё вяло свой рэй, — Бо Грышка быў, як шышка, Андрэй за ўсіх мудрэў. Дзвіна, як пупавіна, адна для іх была. Абодвух успаіла, высокая узнясла. Ушачка і латышка — дзве Музы, як узор! Андрэй даверыў Грышку Свой — віцэбры — багор.

Іранічная сумесь

- Калі бракуе аргументаў, навешваюць бірку.
- Калі над вамі не капае, значыць, вышэй над вамі ніхто не жыве.
- Калі гарнір складаны, то катлета можа быць і з чыстага хлеба.
- Галоўны абавязак кіраўніка — не даваць кіраваць іншым.
- Далі вышэйшую пасаду — расцеш па службе, не далі — расцеш духоўна.

Пераклаў з украінскай Р. РОДЧАНКА.

ДЗІВАК-ЧАЛАВЕК...

Мал. А. ПАПОВА.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ

О, НЕ ТРЫВОЖЦЕСЯ, ГРАКІ!

Цяпер, Пакінуўшы зямлю, Сумую ў лайнеры прасторным І за аблокамі драмлю, Закалыханы небам зорным... І не карціць на голле драў Мне да грачыных гнёзд узняцца. Ах, як нясцерпна памудрэў! Ты чуеш, Дай руку, Юнацтва!

Юнацтва, мне руку падай! Лячу ў паўднёвыя цёплы край, Там многа птушак невядомых, Няма такіх у Мінску, дома... Я над аблочынай драмлю, Спакой у лайнеры люблю. Дык не трывожцеся, гракі! Хіба ж свавольнік я які?! Мне не карціць да вас дабрацца, Душу аддаў я для мастацтва.

Пятрусь МАКАЛЬ.

Георгій ЮРЧАНКА

СЭНС БУДЗЕ ЗНОЙДЗЕН

Там пыл, Там квочкі, як цырцці, Шукаюць вечар ля варот І ў свірнаў парных ліццэ Вядзе звычайны цёплы кот.

Я ўся ў чаканні на адлігу І ў полымі на неагонь. Хусцінка цноту змые мігам На рэчцы, мулкай, як далонь.

Запеклася густая ціша На вуснах колішніх надзей. Валянціна КОУТУН. На зломе дэён калючым статам Мільгне зяленіва часоў. І нотка поўсць прыліна глядка ля вадаспаду верасоў.

Ускліпне ноч анардэонам, Дзе страсць надзеі адняла, І пабжыць пустым загонам У горад падчарна сяла.

Няхай душа не спіць у шапку. Адніе сумніцельны зварот! Цейценне дум прылашчыць лапкай Беспerspектыўны рыжы кот.

У цішыні густой без здзеку Малюнкі сноў падам лямчэй І дзень знайду, сарваны з веку У меланхоліі плячэй.

Вірліва словы карагодзяць, У радкі снуоцца на від, І я, бяспрэчна, ў тым стагоддзі Да сэнсу іхняга дайду.

ОДА НЯЎЦЯМНАСЦІ

Вільгаць хвілін крадзе Шчыльнасць пустога слова. Пятро ЛАМАН.

Пясок перамоў разрэжа Сціхотную далеч пустыні.

Жарынка апошняга шчасця Суцешыць кудзелю вяртання, Каб водар пачуццяў прыкласці да восеньскіх дымных жаданняў.

Абрысам зіхталым сыграй-на На домры віроў сімфаджазу, — З усмешыстых губ самадайні прызнанні сарвуцца адразу.

Няхай серабрыстай мярэжай Кінгстоны вачэй забурштыніць.

І ноч-набыліца самлее, Сустрэўшы дрыгганта сурова... З якою ахвотай пусцеце Радок ад няўцямнага слова!

з 2 па 8 чэрвеня 1986 г.

2 чэрвеня, 20.10 ДРУГІ УСЕСАЮЗНЫ ФЕСТИВАЛЬ НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЦІ

Выступае вакальны жаночы ансамбль «Вярбінка» Акцябрскага раёна на Дома культуры Гомельскай вобласці.

3 чэрвеня, 20.05 ІГРАЕ АНСАМБЛЬ СТАРАДАУННЯЯ МУЗЫКІ «КАНТАБІЛЕ»

Гэты калентны існуе ўжо 10 год. Пра творчы шлях ансамбля, пра пошукі старадаўняй рускай і беларускай музыкі расказвае перадача. Выступае народны ансамбль «Чараўніцы» Прагучыц у ёй і беларуская музыка сярэдзіны XVII стагоддзя — фрагменты з «Полацкага сшытка».

4 чэрвеня, 18.10 «ПІСЬМЕННІК І СУЧАСНАСЦЬ»

«Няма рэк безыменных». Гутарка з А. Казловічам.

4 чэрвеня, 19.00 «СВЯТА ДРУЖБЫ І БРАТЭРСТВА»

Трансляцыя ўрачыстага закрыцця Дзён літаратуры і мастацтва Беларускай ССР у Эстонскай ССР.

4 чэрвеня, 22.50 КАНЦЭРТ, ПРЫСВЕЧАНЫ ЗАКРЫЦЦЮ ДЗЁН ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА БЕЛАРУСКАЙ ССР У ЭСТОНСКАЙ ССР.

6 чэрвеня, 19.50 «ТЭАТР І ЧАС»

На рэспубліканскім фестывалі тэатральнага мастацтва.

7 чэрвеня, 9.45 ДРУГІ УСЕСАЮЗНЫ ФЕСТИВАЛЬ НАРОДНАЙ ТВОРЧАСЦІ

Выступае народны тэатр мініяцюр МТЗ.

7 чэрвеня, 14.05 «НАШЫ ГОСЦІ»

Іграе лаўрэат Міжнароднага конкурсу піяністка І. Бярковіч. У праграме творы Баха і Шапэна.

7 чэрвеня, 15.30 «РОЗДУМ»

Перадача прысвечана скульптуры С. Ванара «Максім Багдановіч». Вядучы — мастацтвазнаўца У. Бойка.

7 чэрвеня, 17.30 «ПАД РОДНЫМ НЕБАМ»

Рэпартаж з урачыстага вечара, прысвечанага 100-годдзю з дня нараджэння Змітрака Бядулі.

7 чэрвеня, 19.55 КАНЦЭРТ МАЙСТРОУ МАСТАЦТВАУ БССР

Сёлета з 29 мая па 4 чэрвеня ў Эстонскай ССР праходзяць Дні літаратуры і мастацтва Беларускай ССР. У розных кутках Эстоніі адбудуцца шматлікія канцэрты мастацкіх калектываў і майстроў мастацтваў нашай рэспублікі, цікавыя сустрэчы пісьменнікаў, кампазітараў, дзеячоў культуры. Эстонскае тэлебачанне ў гэтыя дні пазнаёміць сваіх тэлегледачоў з беларускімі мастацкімі фільмамі, з музычнымі і літаратурнымі перадачамі Беларускага тэлебачання. Спецыяльна для эстонскіх тэлегледачоў падрыхтавана праграма, у якой прымаюць удзел салісты і балетная труппа Дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета БССР, дзяржаўны народны аркестр БССР, фальклорна-харэаграфічны ансамбль «Харошкі», ансамбль старадаўняй музыкі «Кантабіле», эстрадна-харэаграфічны ансамбль «Чараўніцы». Адкрыў праграму міністр культуры БССР Ю. М. Міхневіч.

У «КНИГАРНІ ПІСЬМЕННІКА»

- Р. БАРАДУЛІН, К. КУНСО. Абразы без абразы. Сяброўскія шаржы і эпіграмы. Мн., «Мастацкая літаратура», 1985. — 2 р. 95 к.
- Т. БОНДАР. Святочны снег. Вершы. На рускай мове. М., «Советский писатель», 1986. — 40 к.
- А. РУСАК. На Радзіме. Вершы. На рускай мове. М., «Советский писатель», 1986. — 25 к.
- П. ЗАЛОМАУ. Забароненыя людзі. Аповесць, успаміны, пісьмы. На рускай мове. М., «Правда», 1985. — 2 р. 20 к.
- А. ІВАНОУ. На далёкім Усходзе. Раман. На рускай мове. Мн., «Мастацкая літаратура», 1986. — 1 р. 20 к.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 05738 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП. Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-22-04, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра і выяўленчага мастацтва — 33-21-53, аддзела музыкі і кіно — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, нарэнтарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае апавяданні, нарысы, артыкулы — да 12 старонак, рэцэнзіі, інтэр'ю, карэспандэнцыі, нататкі — да 6 старонак, вершаваныя творы — не больш як 150 радкоў. Матэрыялы прымаюцца надрукаваныя на машыцы ў двух энземплярах. Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Рэдакцыйная калегія:

- Заір АЗГУР, Алесь АСІПЕНКА, Уладзімір ГІЛЕП, Мікола ГІЛЬ [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Міхась ДРЫНЕУСКІ, Алесь ЖУК, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМЯЖОН, Юрый СЕМЯНЯКА, Віктар ТУРАУ, Паўла УКРАІНЕЦ, Леанід ШЧАМЯЛЕУ.
- Адказны сакратар Пятро СУШКО.